
HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

S. GREGORII PAPAE I.

COGNOMENTO MAGNI

DE PASTORALI CURA

LIBER.

Textum recognovit, notis illustravit et quatuor appendices adjunxit

E. W. WESTHOFF,

SS. Theol. Dr., Seminarii Archiepiscopalis Coloniensis Rector etc.

„Nulli Episcopo liceat Canones, aut Librum Pastoralem a beato Gregorio Papa, si fieri potest, ignorare; in quibus se debet unusquisque quasi in speculo assidue considerare.“
Can. 3. Conc. Turon. III.

Editio altera.
Cum permissu Superiorum.

MONASTERII WESTPHALORUM,
Typis et sumptibus librariae Aschendorffianae.
1860.

Libellum cui titulus:

„S. Gregorii Papae I. de Pastorali Cura."

utpote per S. Ecclesiae judicium jam dudum approbatum, de novo imprimendi licentiam libenter concedimus, nec non propter eximiam, qua abundat, doctrinam et prudentiam pastoralem omnibus sacerdotibus, quibus animarum cura incumbit, in usum frequentem enixe commendamus.

Monasterii 8. Dec. 1845.

Melchers,
Vicar. gener.

Prooemium

in primam Editionem.

Inter omnes lucubrationes, quas magna sane industria et arte mirabilique scientia atque ingenii acumine S. Gregorius Papa I., cognomine Magnus composuit, liber de Pastorali Cura, seu Regula Pastoralis inscriptus, sive operis argumentum et ordinem respicies, sive sententiarum copiam pondusque perpendes, primas omnino sibi vindicat partes. Hoc idem et Patres Benedictini e Congregatione S. Mauri in Gallia, de scriptis Sanctorum Patrum edendis bene meriti, in hunc librum praemonuerunt, cujus integritati, collatis vetustissimis codicibus, enixe allaborarunt. Scriptus esse creditur absolutis Moralium libris, ita ut intra annum 592 post Christum natum, qui tertius S. Doctoris Pontificatus perhibetur, ultima admota fuerit manus.

Hujus libri componendi ansam dederant amicae Joannis Episcopi Ravennatis querelae de declinato


HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

sanctitate, caritate et sollicitudine universam gubernavit Ecclesiam: ecquis igitur animarum pastor sibi non dedecus autumet, si egregium hocce pastorale opus ignorat.

Accipe ergo, Lector benevole, quod tibi nova hac editione offertur opusculum, mole quidem exiguum, doctrina autem ac sapientia immensum: sit tibi speculum, quo te quotidie perspicias, sit instructor certus, quem sequaris in artium maxima, in regimine animarum; ut Sancti Doctoris praecepta monitaque scrutando, sic aliis praesis, ut illis prosis et tibi. Vale.

Diestedde die Sancto Leoni Papae I. sacra 1845.

E. W. Westhoff
Parochus.

TABULA CAPITUM

LIBRI DE PASTORALI CURA S. GREGORII M.

Capita secundae partis.

Capita tertiae partis.

Caput unicum quartae partis.

Appendix.

SANCTI GREGORII PAPAE I.

DE

PASTORALI CURA

LIBER,

AD

JOANNEM

Episcopum civitatis Ravennae.

S. Gregorii Papae I.
de Pastorali Cura
Liber.

PROLOGUS.

Reverendissimo et sanctissimo fratri Joanni Coepiscopo, Gregorius.

Pastoralis curae [1] me pondera fugere delitescendo voluisse, benigna, frater carissime, atque humili intentione reprehendis [2]; quae ne quibusdam levia esse videantur, praesentis libri stylo exprimo de eorum gravedine omne quod penso:

---

[1]) Ex his verbis desumptus videtur libri titulus: alii praetulerunt, titulum repetere ex lib. V. ep. 49. edit. Maur., ubi S. Autor S. Leandro, Episcopo Hispalensi hoc opus transmisit. „Quia longo, ait, terrarum spatio disjunctum te videre nequeo, unum quod mihi de te dictavit charitas, feci, ut librum Regulae pastoralis, quem in episcopatus mei exordio scripsi, ... Sanctitati tuae .... transmitterem.“

[2]) Notum est, S. Gregorium fuga latebrisque electionem declinasse: ea propter litteris amicis redargutus a Joanne Ravennati Episcopo, imitatus S. Gregorium Nazianzenum, praeclarissimum hunc de Pastorali cura commentarium elabora-

ut et haec, qui vacat, incaute non expetat; et qui incaute expetiit, adeptum se esse pertimescat. Quadripartita vero disputatione liber iste distinguitur [1]), ut ad lectoris sui animum ordinatis allegationibus quasi quibusdam passibus gradiatur. Nam cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est, ad culmen quisque regiminis qualiter veniat; atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat, et bene vivens qualiter doceat, et recte docens infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat; ne aut humilitas accessum fugiat, aut perventioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam praesumtio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet; post autem magisterium, quod a non quaerente suscipitur, vita commendet; ac deinde necesse est, ut Pastoris bonum quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum vero superest, ut perfecta quaeque opera consideratio propriae infirmitatis deprimat,

---

vit. Sicut enim ille eadem ex causa scripsit de sua fuga apologeticum, quo periculosam ejusmodi spiritualem praefecturam ostendens, se haud insipienter fugisse monstraret: ita pariter hic S. Gregorius Romanus suae fugae defensionem parans, simul ostendit tanti muneris periculum, et veluti ex eminentissima totius mundi Cathedra docuit, quales esse debeant, qui inter Pastores assumuntur, et quomodo assumpti se gerere debeant.

[1]) Haec editoribus suaserunt libri hujus in quatuor partes divisionem; cuius partitionis auctorem haud immerito ipsum S. Gregorium credimus, qui parte III. cap. 26. eam indicat: „Sicut, ait, in priori hujus voluminis parte jam diximus.“

ne haec ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Sed quia sunt plerique mihi imperitia similes, qui dum metiri se nesciunt, quae non didicerint, docere concupiscunt; qui pondus magisterii tanto levius aestimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant; ab ipso libri hujus reprehendantur exordio, ut quia indocti ac praecipites doctrinae arcem tenere appetunt, a praecipitationis suae ausibus in ipsa locutionis nostrae janua repellantur.

ut et haec, qui vacat, incaute non expetat; et qui incaute expetiit, adeptum se esse pertimescat. Quadripartita vero disputatione liber iste distinguitur [1]), ut ad lectoris sui animum ordinatis allegationibus quasi quibusdam passibus gradiatur. Nam cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est, ad culmen quisque regiminis qualiter veniat; atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat, et bene vivens qualiter doceat, et recte docens infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat; ne aut humilitas accessum fugiat, aut perventioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam praesumtio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet; post autem magisterium, quod a non quaerente suscipitur, vita commendet; ac deinde necesse est, ut Pastoris bonum quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum vero superest, ut perfecta quaeque opera consideratio propriae infirmitatis deprimat,

---

vit. Sicut enim ille eadem ex causa scripsit de sua fuga apologeticum, quo periculosam ejusmodi spiritualem praefecturam ostendens, se haud insipienter fugisse monstraret: ita pariter hic S. Gregorius Romanus suae fugae defensionem parans, simul ostendit tanti muneris periculum, et veluti ex eminentissima totius mundi Cathedra docuit, quales esse debeant, qui inter Pastores assumuntur, et quomodo assumpti se gerere debeant.

[1]) Haec editoribus suaserunt libri hujus in quatuor partes divisionem; cuius partitionis auctorem haud immerito ipsum S. Gregorium credimus, qui parte III. cap. 26. eam indicat: „Sicut, ait, in priori hujus voluminis parte jam diximus.“

runt [1]); qui susceptum curae pastoralis officium ministrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magisterium ex sola elatione pervenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingua confunditur, quando aliud discitur, et aliud docetur. Quos contra Dominus per Prophetam queritur, dicens: Ipsi regnaverunt, et non ex me: principes extiterunt, et ego ignoravi. [2]) Ex se namque, et non ex arbitrio summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam divinitus vocati, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potius, quam assequuntur. Quos tamen internus judex et provehit, et nescit: quia quos permittendo tolerat, profecto per judicium reprobationis ignorat. Unde ad se quibusdam et post miracula venientibus dicit: Recedite a me operarii iniquitatis, nescio qui estis. [3]) Pastorum imperitia voce Veritatis increpatur, cum per Prophetam dicitur: Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam. [4]) Quos rursum Dominus detestatur, dicens: Et tenentes legem nescierunt me. [5]) Et nesciri ergo se ab eis Veritas queritur, et nescire se principatum nescientium protestatur: quia profecto hi, qui ea, quae sunt Domini, nesciunt, a Domino nesciuntur, Paulo attestante qui ait: Si quis autem ignorat, ignorabitur. [6]) Quae nimirum Pastorum saepe imperitia meritis congruit subjectorum; quia quamvis lumen scientiae sua culpa exigente non habeant, districto tamen judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam, qui sequuntur, offendant. Hinc namque in Evangelio per semetipsam Veritas dicit:

---

[1]) Matth. 23, 6. 7. — [2]) Osee 8, 4. — [3]) Luc. 13, 27. — [4]) Isai. 56, 11. — [5]) Jer. 2, 8. — [6]) 1. Cor. 14, 38.

Si caecus caeco ducatum praebeat, ambo in foveam cadunt. [1]) Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis ministerio denuntiat, dicens: Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum illorum semper incurva. [2]) Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, providendi itineris officium susceperunt: quibus hi nimirum qui subsequenter inhaerent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur; quia cum lumen scientiae perdunt, qui praeeunt, profecto ad portanda peccatorum curvantur onera, qui sequuntur.

CAPUT II.

Ne locum regiminis subeant, qui vivendo non perficiunt, quae meditando didicerunt.

Et sunt nonnulli, qui solerti cura spiritalia praecepta perscrutantur, sed quae intelligendo [3]) penetrant, vivendo conculcant, repente docent quae non opere, sed meditatione didicerunt, et quod verbis praedicant, moribus impugnant. Unde fit, ut cum Pastor per abrupta graditur, ad praecipitium grex sequatur. Hinc namque per Prophetam Dominus contra contemtibilem Pastorum scientiam queritur, dicens: Cum ipsi limpidissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis; et oves meae, quae conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur; et quae pedes vestri turbaverant, haec bibebant. [4]) Aquam quippe limpidissimam Pastores bibunt, cum fluenta veritatis recte intelligentes hau-

---

[1]) Matth. 15, 14. — [2]) Ps. 68, 24. — [3]) Alit. legendo. — [4]) Ezech. 34, 18. 19.

riunt. Sed eamdem aquam pedibus perturbare est sanctae meditationis studia male vivendo corrumpere. Aquam scilicet eorum turbatam pedibus oves bibunt, cum subjecti quique non sectantur verba quae audiunt, sed sola quae conspiciunt exempla [1]) pravitatis imitantur. Qui cum dicta sitiunt, quia per opera pervertuntur, quasi corruptis fontibus in potibus lutum sumunt. Hinc quoque scriptum est per Prophetam: Laqueus [2]) ruinae populi mei sacerdotes mali. [3]) Hinc rursum de sacerdotibus Dominus per Prophetam dicit: Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis. [4]) Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus praesumit; et in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera fugerent, si Veritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quae ait: Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris. [5]) Per molam quippe asinariam secularis vitae circuitus ac labor exprimitur, et per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus vel verbo ceteros destruit, vel exemplo, melius profecto fuerat, ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quam sacra officia in culpa ceteris imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus

---

[1]) Alit. opera. — [2]) Alit. causa. — [3]) Osee 5, 1. et 9, 8. — [4]) Ezech. 44, 12. — [5]) Matth. 18, 6.

caderet, utcumque hunc tolerabilior inferni poena cruciaret.

CAPUT III.

De pondere regiminis, et quod adversa quaeque despicienda sunt, et prospera formidanda.

Haec itaque breviter diximus, ut quantum sit pondus regiminis monstraremus; ne temerare sacra regimina quisquis his impar est audeat, et per concupiscentiam culminis ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim pie Jacobus prohibet, dicens: Nolite plures magistri fieri, fratres mei. [1]) Hinc ipse Dei hominumque Mediator regnum percipere vitavit in terris, qui supernorum quoque spirituum scientiam sensumque transcendens ante secula regnat in coelis. Scriptum quippe est: Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. [2]) Quis enim principari hominibus tam sine culpa potuisset, quam is, qui hos nimirum regeret, quos ipse creaverat? Sed quia idcirco in carne venerat, ut non solum nos per passionem redimeret, verum etiam per conversationem doceret, exemplum se sequentibus praebens rex fieri noluit, ad crucis vero patibulum sponte convenit; oblatam gloriam culminis fugit, poenam probrosae mortis appetiit, ut membra ejus videlicet discerent favores mundi fugere, terrores minime timere, pro veritate adversa diligere, prospera formidando declinare: quia et ista saepe per tumorem cor inquinant, et illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit, in illis autem,

---

[1]) Jac. 3, 1. — [2]) Joan. 6, 15.

etiam si quando se erexerit, sternit. In istis sese homo obliviscitur, in illis vero ad sui memoriam nolens etiam coactusque revocatur. In istis saepe et anteacta bona depereunt, in illis autem longinquoque temporis admissa terguntur. Nam plerumque adversitatis magisterio sub disciplina cor premitur; quod si ad regiminis culmen eruperit, in elationem protinus usu gloriae permutatur. Sic Saul, qui indignum se prius considerans fugerat [1]), mox ut regni gubernacula suscepit, intumuit [2]): honorari namque coram populo cupiens, dum reprehendi publice noluit, ipsum qui in regnum [3]) se unxerat, scidit. [4]) Sic David auctoris judicio pene in cunctis actibus placens, mox ut pressurae pondere caruit, in tumorem vulneris erupit, factusque est in morte viri [5]) crudeliter rigidus, qui in appetitu foeminae fuit enerviter fluxus; et qui malis ante noverat pie parcere, in bonorum quoque necem post didicit sine obstaculo retractationis anhelare. [6]) Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, et post cum damno desudantis exercitus etiam devotum militem extinxit. Quem profecto ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad veniam flagella revocassent.

CAPUT IV.

Quod plerumque occupatio regiminis soliditatem dissipat mentis.

Saepe suscepta cura regiminis cor per diversa diverberat, et impar quisque invenitur ad singula, dum confusa mente dividitur ad multa. Unde qui-

---

[1]) Reg. 10, 22. — [2]) Reg. 15, 17. — [3]) Alit. in regem. — [4]) 1. Reg. 15, 30. Act. 13, 22. — [5]) Alit. Uriae. — [6]) 2. Reg. 11, 3. etc.

dam sapiens provide prohibet, dicens: Fili, ne in multis sint actus tui [1]); quia videlicet nequaquam plene in uniuscujusque operis ratione colligitur, dum mens per diversa partitur: cumque foras per insolentem curam trahitur, a timoris intimi soliditate vacuatur, fit in exteriorum dispositione sollicita, et sui solummodo ignara, scit multa cogitare, se nesciens. Nam cum plus quam necesse est, se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere obliviscitur, quo tendebat, ita ut ab studio suae inquisitionis aliena, ne ipsa quidem quae patitur damna consideret, et per quanta delinquat ignoret. Neque enim peccare se Ezechias credidit, cum venientibus ad se alienigenis aromatum cellas ostendit; sed in damnationem secuturae prolis ex eo iram judicis pertulit, quod se facere licenter aestimavit. [2]) Saepe dum multa suppetunt, dumque agi possunt, quae subjecti, quia acta sunt, admirentur, in cogitatione se animus elevat, et plene in se iram judicis provocat, quamvis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe est, qui judicat, intus quod judicatur. Cum ergo in corde delinquimus, latet homines, quod apud nos agimus; sed tamen ipso judice teste peccamus. Neque enim rex Babyloniae tunc reus de elatione extitit, cum ad elationis verba pervenit; quippe qui ore prophetico et ante, cum ab elatione tacuit [3]), sententiam reprobationis audivit. [4]) Culpam namque perpetratae superbiae jam ante deterserat, qui omnipotentem Deum, quem se offendisse reperit, cunctis sub se gentibus praedicavit. Sed post haec successu suae potestatis ele-

[1]) Eccli. 11, 10. — [2]) 4. Reg. 20, 13. Isai 39, 4. — [3]) i. e. antequam verba suae elationis absolveret. — [4]) Dan. 4, 16.

vatus, dum magna se fecisse gauderet, cunctis prius in cogitatione se praetulit, et post adhuc tumidus dixit: Nonne haec est Babylon magna, quam ego aedificavi in domum regni, et in robore fortitudinis meae, et in gloria decoris mei? [1]) Quae videlicet vox ilius irae vindictam aperte pertulit, quam occulta elatio accendit. Nam districtus judex prius invisibiliter vidit, quod postea publice feriendo reprehendit. Unde et in irrationale animal hunc vertit, ab humana societate separavit, agri bestiis mutata mente conjunxit, ut districto videlicet justoque judicio homo quoque esse perderet, qui magnum se ultra homines aestimasset. [2]) Haec itaque proferentes non potestatem reprehendimus, sed ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus, ne imperfecti quique culmen arripere regiminis audeant, et qui in planis stantes titubant, in praecipiti pedem ponant.

---

[1]) Dan. 4, 27. — [2]) Cor sive phantasia et appetitus Nabuchodonosoris in superbiae poenam amentis non sunt amplius, ut in homine bene sano, sed ita turbantur, ut videatur sibi esse bestia; nec sola phantasia et appetitus, sed etiam cordis et corporis temperamentum ita immutatum et efferatum est, ut quantum fieri potuit citra naturae humanae amissionem, feris similis evaderet. Et ne in amentia sibi et aliis noceret furibundus, manicis et compedibus adstrictus, quum nollet in pallatio commorari, Danielis monitu in proximum ferarum circum abductus et ex hominum consortio abjectus est. Regnum interea Chaldaeorum ejus filius Baltassar una cum optimatibus administravit. Completo septennio, ut dicunt, sanae menti redditus est Nabuchodonosor et regno administrando, sed paucis post mensibus e vita emigravit.

CAPUT V.

De his, qui in regiminis culmine prodesse exemplo virtutum possunt, sed quietem propriam sectando refugiunt.

Nam sunt nonnulli, qui eximia virtutum dona percipiunt, et pro exercitatione ceterorum magnis muneribus exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiae robore validi, doctrinae dapibus referti, patientiae longanimitate humiles, auctoritatis fortitudine erecti, pietatis gratia benigni, justitiae severitate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminum si vocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerumque dona adimunt, quae non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cumque sua, et non aliorum lucra cogitant, ipsis se, quae privata habere appetunt, bonis privant. Hinc namque ad discipulos Veritas dicit: Non potest civitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. [1]) Hinc Petro ait: Simon Joannis, amas me? Qui cum se amare protinus respondisset, audivit: Si diligis me, pasce oves meas. [2]) Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis, quisquis virtutibus pollens gregem Dei renuit pascere, pastorem summum convincitur non amare. Hinc Paulus dicit: Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et si pro omnibus mortuus est, superest ut, qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit. [3]) Hinc Moyses ait, ut uxorem fratris

[1]) Matth. 5, 14. 15. — [2]) Joan. 21, 16. 17. — [3]) 2. Cor. 5, 15.

sine filiis defuncti superstes frater accipiat, atque ad nomen fratris filios gignat: quam si accipere forte renuerit, huic in faciem mulier expuat, unumque ei pedem propinquus discalciet, ejusque habitaculum domum discalceati vocet. [1]) Frater quippe defunctus ille est, qui post resurrectionis gloriam apparens dixit: Ite, dicite fratribus meis. [2]) Qui quasi sine filiis obiit; quia adhuc electorum suorum numerum non implevit. Hujus scilicet uxorem superstes frater sortiri praecipitur, quia dignum profecto est, ut cura sanctae Ecclesiae ei, qui hanc bene regere praevalet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier expuit; quia quisquis ex muneribus, quae perceperit, prodesse aliis non curat, bonis quoque ejus sancta Ecclesia exprobrans, ei quasi in faciem salivam jactat. Cui ex uno pede calceamentum tollitur, ut discalceati domus vocetur. Scriptum quippe est: Calceati pedes in praeparatione Evangelii pacis. [3]) Si ergo ut nostram, sic curam proximi gerimus, utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui vero suam cogitans utilitatem, proximorum negligit, quasi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt itaque nonnulli qui magnis, ut diximus, muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in praedicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis appetunt. De quo si districte judicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus enitesceret, utilitati ceterorum secretum praeponit suum, quando ipse summi Pa-

[1]) Deut. 25, 5. — [2]) Matth. 28, 10. — [3]) Ephes. 6, 15.

tris unigenitus, ut multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum?

CAPUT VI.

Quod hi, qui pondus regiminis per humilitatem fugiunt, tunc vere sunt humiles, quum divinis judiciis non reluctantur.

Et sunt nonnulli, qui ex sola humilitate refugiunt, ne eis, quibus se impares aestimant, praeferantur. Quorum profecto humilitas, si ceteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante Dei oculos vera est, cum ad respuendum hoc, quod utiliter subire praecipitur, pertinax non est. Neque enim vere humilis est, qui superni nutus arbitrium, ut debeat praeesse, intelligit, et tamen praeesse contemnit. Sed divinis dispositionibus subditus, atque a vitio obstinationis alienus, cum sibi regiminis culmen imperatur, si jam donis praeventus est, quibus et aliis prosit, et ex corde debet fugere, et invitus obedire. [1])

CAPUT VII.

Quod nonnunquam praedicationis officium et nonnulli laudabiliter appetunt, et ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.

Quamvis nonnunquam praedicationis officium et nonnulli laudabiliter appetunt, et ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur; quod liquido cog-

---

[1]) „Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quaeratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus.“ [2]) „Si quemquam“ Cod. de Episc. et Cler. — [3]) Addit glossa: „sed volens.“

noscimus, si duorum prophetantium facta pensamus, quorum unus, ut ad praedicandum mitti debuisset, sponte se praebuit, quo tamen alter pergere cum pavore recusavit. Isaias quippe Domino quaerenti, quem mitteret, ultro se obtulit dicens: Ecce ego, mitte me. [1]) Jeremias autem mittitur, et tamen ne mitti debeat, humiliter reluctatur dicens: A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. [2]) En ab utrisque exterius diversa vox prodiit, sed non a diverso fonte dilectionis emanavit. Duo quippe sunt praecepta caritatis, Dei videlicet amor et proximi. Per activam igitur vitam prodesse proximis cupiens Isaias officium praedicationis appetit: per contemplativam vero Jeremias amori conditoris sedulo inhaerere desiderans, ne mitti ad praedicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetiit, hoc laudabiliter alter expavit. Iste ne tacitae contemplationis lucra loquendo perderet, ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuendum, quia et is, qui recusavit, plene non restitit; et is, qui mitti voluit, ante per altaris calculum se purgatum vidit; ne aut non purgatus adire quisque sacra ministeria audeat, aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat. Quia igitur valde difficile est, purgatum se quemlibet posse cognoscere, praedicationis officium tutius declinatur; nec tamen declinari, ut diximus, pertinaciter debet, cum ad suscipiendum hoc superna voluntas agnoscitur. [3]) Quod Moyses utrumque

---

[1]) Isai. 6, 8. — [2]) Jer. 1, 6. — [3]) „Aliud est ambire dignitatem humano affectu, aliud ardore et desiderio bene merendi de plurimis.“ S. Bern. ep. 42. — Historia de Moyse legitur Exod. Cap. III. et IV.

miro opere explevit, qui praeesse tantae multitudini et noluit et obedivit. [1]) Superbus enim fortasse esset, si ducatum plebis innumerae sine trepidatione susciperet; et rursum superbus existeret, si auctoris imperio obedire recusaret. Utrobique ergo humilis, utrobique subjectus, et praeesse populis semetipsum metiendo noluit, et tamen de imperantis viribus praesumendo consensit. Hinc ergo, hinc quique praecipites colligant, cum quanta culpa ex appetitu proprio ceteris praeferri non metuunt, si sancti viri plebium ducatum suscipere Deo etiam jubente timuerunt. Moyses suadente [2]) Domino trepidat, et infirmus quisque, ut honoris onus percipiat, anhelat; et qui ad casum valde urgetur ex propriis, humerum libenter opprimendus ponderibus submittit alienis; quae egit, ferre non valet, et auget, quod portet.

CAPUT VIII.

De his, qui praeesse concupiscunt, et ad usum suae libidinis instrumentum apostolici sermonis arripiunt.

Plerumque vero qui praeesse concupiscunt, ad usum suae libidinis instrumentum apostolici sermonis arripiunt, quo ait: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat [3]); qui tamen laudans desiderium, in pavorem vertit protinus, quod laudavit, cum repente subjungit: Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse. [4]) Cumque virtutum necessaria subsequenter enumerat, quae sit irreprehensibilitas ipsa, manifestat. Et favet ergo ex desiderio, et terret ex praecepto, ac si aperte dicat: Laudo quod quaeritis, sed prius

---

[1]) Fuit ergo Moyses invitus et volens. — [2]) Alit. jubente. — [3]) 1. Tim. 3, 1. — [4]) 1. Tim. 3, 2.

discite, quid quaeratis, ne dum vosmetipsos metiri negligitis, tanto foedior vestra reprehensibilitas appareat, quanto et a cunctis conspici in honoris arce festinat. Magnus enim regendi artifex favoribus impellit, terroribus retrahit, ut auditores suos et descripto irreprehensibilitatis culmine restringat a superbia, et officium laudando, quod quaeritur, componat ad vitam. Quamvis notandum, quod illo in tempore hoc dicitur, quo quisquis plebibus praeerat, primus ad martyrii tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit episcopatum quaerere, quando per hunc quemque dubium non erat ad supplicia graviora pervenire. Unde ipsum quoque episcopatus officium boni operis expressione definitur, cum dicitur: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. [1]) Ipse ergo sibi testis est, quia episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quaerit. Sacrum quippe officium non solum non diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis ceterorum subjectione pascitur, laude propria laetatur, ad honorem cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quaeritur sub ejus honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerunt. Cumque mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat, quod foris appetit, intus immutat.

[1]) 1. Tim. 3, 1. — Quod de Episcopis, cum proportione, ut monent interpretes, intelligi vult Apostolus de parochis et quotquot habent animarum curam. Bonum opus et heroicum erat, hoc optare munus, quo tempore gradus ad martyrium fuit, illudque nonnisi persecutiones et labores sequebantur. Sexdecim autem conditiones in Episcopo exigit Apostolus, decem affirmativas, sex negativas.

CAPUT IX.

Quod mens praeesse volentium plerumque sibi ficta bonorum operum promissione blanditur.

Sed plerumque hi, qui subire magisterium pastorale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt; et quamvis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen se magna pertractant; fitque, ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam saepe sibi de se mens ipsa mentitur, et fingit se de bono opere amare, quod non amat, de mundi autem gloria non amare, quod amat: quae principari appetens fit ad hoc pavida cum quaerit, audax cum pervenerit. Tendens enim, ne non perveniat, trepidat; sed repente perveniens jure sibi hoc debitum, ad quod pervenerit, putat. Cumque percepti principatus officio perfrui seculariter coeperit, libenter obliviscitur, quidquid religiose cogitavit. Unde necesse est, ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mentis oculus ad opera transacta revocetur, ac penset quisque, quid subjectus egerit, et repente cognoscit, si praelatus bona agere, quae proposuerit, possit; quia nequaquam valet in culmine humilitatem discere, qui in imis positus non desiit superbire. Nescit laudem, cum suppetit, fugere, qui ad hanc didicit, cum deesset, anhelare. Nequaquam vincere avaritiam potest, quando ad multorum sustentationem tenditur is, cui sufficere propria nec soli potuerunt. Ex anteacta ergo vita se quisque inveniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Quamvis plerumque in occupatione regiminis ipse quoque boni operis usus perditur, qui in tranquillitate tenebatur; quia quieto

mari recte navem et imperitus dirigit, turbato autem tempestatis fluctibus etiam peritus se nauta confundit. Quid namque est potestas culminis, nisi tempestas mentis? in qua semper cogitationum procellis navis cordis quatitur, huc illucque incessanter impellitur, ut per repentinos excessus oris et operis quasi per obviantia saxa frangatur. Inter haec itaque quid sequendum est, quid tenendum, nisi ut virtutibus pollens coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus nec coactus accedat? Ille si omnino renititur, caveat ne acceptam pecuniam in sudarium ligans, de ejus occultatione judicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare est percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. [1] At contra, iste cum regimen appetit, attendat, ne per exemplum pravi operis Pharisaeorum more ad ingressum regni tendentibus obstaculum fiat, qui juxta Magistri vocem nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. [2] Cui considerandum quoque est, quia cum causam populi electus praesul suscipit, quasi ad aegrum medicus accedit. Si ergo adhuc in ejus opere [3] passiones vivunt, qua praesumtione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat?

CAPUT X.

Qualis quisque ad regimen venire debeat.

Ille igitur, ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens jam spiritaliter vivit, qui prospera mundi postposuit, qui nulla adversa pertimescit, qui sola interna desiderat. Cujus intentioni bene con-

[1]) Matth. 25, 18. — [2]) Matth. 23, 13. — [3]) Alit. corpore.

gruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumaciam [1]) repugnat spiritus. Qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed nunquam plus quam deceat ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienae infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis provectibus laetatur. Qui ita se imitabilem ceteris in cunctis, quae agit, insinuat, ut inter eos non habeat, quod saltem de transactis erubescat. Qui sic studet vivere, ut proximorum quoque corda arentia doctrinae valeat fluentis irrigare. Qui orationis usu et experimento jam didicit, quod obtinere a Domino, quae poposcerit, possit, cui per effectus vocem jam [2]) quasi specialiter dicitur: Adhuc loquente te dicam: Ecce adsum. [3]) Si enim fortasse quis veniat, ut pro se ad intercedendum nos apud potentem quempiam virum, qui sibi iratus, nobis vero est incognitus, ducat, protinus respondemus: Ad intercedendum venire non possumus, quia familiaritatis ejus notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem, de quo minime praesumit, fieri intercessor erubescit, qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se ejus gratiae esse per vitae meritum nescit? Aut ab eo quomodo aliis veniam postulat, qui utrum sibi sit placatus, ignorat? Qua in re adhuc aliud est sollicitius formidandum, ne qui placare posse iram creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur.

---

[1]) Alit. contumeliam. — [2]) Alit. cui prophetica voce jam. — [3]) Isai. 58, 9.

Cuncti enim liquido novimus, quia cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui ergo adhuc desideriis terrenis adstringitur, caveat ne districti iram judicis gravius accendens, dum loco delectatur gloriae, fiat subditis auctor ruinae.

CAPUT XI.

Qualis quisque ad regimen venire non debeat.

Solerter ergo se quisque metiatur, ne locum regiminis assumere audeat, si adhuc in se vitium damnabiliter regnat; ne is, quem crimen depravat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. Hinc etenim superna voce ad Moysen dicitur: Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus. [1]) Ubi et repente subjungitur: Si caecus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi et torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus. [2]) Caecus quippe est, qui supernae contemplationis lumen ignorat; qui praesentis vitae tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quo gressus operis [3]) porrigat, nescit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur: Pedes Sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent. [4]) Claudus vero est, qui quidem, quo pergere debeat, aspicit, sed per

---

[1]) Lev. 21, 17. — [2]) Lev. 21, 18. — [3]) Alit. gressum corporis. [4]) 1. Reg. 2, 9.

infirmitatem mentis vitae viam perfecte non valet tenere, quam videt; quia ad virtutis statum dum fluxa consuetudo [1]) non erigitur, quo desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc enim Paulus dicit: Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur, [2]) Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores foetoresque discernimus. Recte ergo per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde et in laude sponsae dicitur: Nasus tuus sicut turris, quae est in Libano [3]), quia nimirum sancta Ecclesia, quae ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, et ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli, qui dum aestimari hebetes nolunt, saepe se in quibusdam inquisitionibus plus, quam necesse est, exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hic quoque subditur: Vel grandi et torto naso. Nasus enim grandis et tortus est discretionis subtilitas immoderata, quae dum plus quam decet excreverit, actionis suae rectitudinem ipsa confundit. Fracto autem pede vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque a bonis actibus funditus exors vacat: quatenus haec non ut claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodo alienus existat. Gibbus vero est, quem terrenae sollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat, sed solis his, quae in infimis calcantur, intendat. Qui et si quando ali-

---

[1]) Alit. consuetudine. — [2]) Heb. 12, 12. 13. — [3]) Cant. 7. 4.

quid ex bono patriae coelestis audierit, ad hoc nimirum perversae consuetudinis pondere praegravatus cordis faciem non attollit: quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenae usus sollicitudinis curvum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista dicit: Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque.[1]) Quorum culpam quoque per semetipsam Veritas reprobans, ait: Semen autem, quod in spinis cecidit, hi sunt, qui audierunt verbum, et a sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus vitae euntes suffocantur, et non referunt fructum.[2]) Lippus vero est, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillae sanae sunt, sed humore defluente infirmatae palpebrae grossescunt; quorum quia infusione crebro atteruntur, etiam acies pupillae vitiatur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitae operatio sauciat, qui videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum actuum caligant. Lippus itaque est, cujus sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit. Cui bene per Angelum dicitur: Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.[3]) Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem medicamine bonae operationis adjuvamus. Albuginem vero habet in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur; quia arrogantia sapientiae seu justitiae caecatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt; quia videlicet sensus humanae cogitationis si stul-

[1]) Psal. 37, 7. — [2]) Luc. 8, 14. — [3]) Apoc. 3, 18.

tum se peccatoremque intelligit, cognitionem intimae claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi justitiae seu sapientiae tribuit, a luce se supernae cognitionis excludit; et eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat; quo se apud se per arrogantiam exaltat: sicut de quibusdam dicitur: Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. [1]) Jugem vero habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria designatur; quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, et foris jam corpus sauciat; quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat: Tentatio vos non apprehendat, nisi humana [2]); ac si aperte diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, daemoniacum vero est in tentationis certamine et in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis avaritia vastatur in mente: quae si in parvis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, et absque occupati taedio excrescens membrorum decorem foedat; quia et avaritia capti animum, dum quasi delectat, exulcerat; dum adipiscenda quaeque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit, et dolorem in vulnere non facit, quia aestuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur; et quasi totum corpus

---

[1]) Rom. 1., 22. — [2]) 1. Cor. 10, 13.

exasperat, quia per universa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait: Radix omnium malorum est cupiditas. [1]) Ponderosus [2]) vero est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed ejus animus voluptate luxuriae sine ullo repugnationis stimulo [3]) delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quae profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde; et quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente. Nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur, ne profecto diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant. Quia igitur paucis ad pastorale magisterium dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat, ostendimus: nunc is, qui ad illud digne pervenerit, in eo qualiter vivere debeat, demonstremus.

---

[1]) 1. Tim. 6, 10. — [2]) Vulgata habet herniosus. — Nihil humile patitur Deus in servis suis, nihil quod extenuet ideam majestatis suae et tanti ministerii. In veteri lege maculae potius corporis arcebant a sacro ministerio, in nova vero lege potius ad animae maculas attenditur, quemadmodum illas s. Gregor. ad sensum moralem perbelle hic exponit. — [3]) Alit. obstaculo.

PARS SECUNDA.

De vita pastoris.

CAPUT I.

Is qui ad regimen ordinate pervenerit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere.

Tantum debet actionem populi actio transcendere Praesulis, quantum distare solet a grege vita pastoris. Oportet namque, ut metiri sollicite studeat, quanta tenendae rectitudinis necessitate constringitur, sub cujus aestimatione populus grex vocatur. Sit ergo necesse est cogitatione mundus, actione praecipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, prae cunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiae erectus, internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum sollicitudine non relinquens. Sed haec, quae breviter enumerando perstrinximus, paulo latius replicando disseramus.

CAPUT II.

Ut rector cogitatione sit mundus.

Rector semper cogitatione sit mundus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc suscepit

officii, ut in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat: quia necesse est, ut esse munda studeat manus, quae diluere sordes curat; ne tacta quaeque deterius inquinet, si sordida insequens [1]) lutum tenet. Hinc namque per Prophetam dicitur: Mundamini, qui fertis vasa Domini. [2]) Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad aeterna sacraria perducendas in suae conversationis fide suscipiunt. Apud semetipsos ergo quantum debeant mundari conspiciant, qui ad aeternitatis templum vasa viventia in sinu propriae sponsionis portant. Hinc divina voce praecipitur, ut in Aaron pectore rationale judicii vittis ligantibus imprimatur; quatenus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxae possideant, sed ratio sola constringat; nec indiscretum quid vel inutile cogitet, qui ad exemplum aliis constitutus ex gravitate vitae semper debet ostendere, quantam in pectore rationem portet. [3]) In quo etiam rationali vigilanter adjungitur, ut duodecim Patriarcharum nomina describantur. Adscriptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cum exempla Patrum praecedentium indesinenter intuetur, cum Sanctorum vestigia sine cessatione considerat, et cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale judicii vocatur; quia debet rector subtili semper examine bona malaque discernere, et quae vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiose cogitare, nihilque proprium quaerere, sed sua commoda propinquorum bona depu-

[1]) Alit. in se mens. — [2]) Isai. 52, 11. — [3]) Exod. 28, 15. etc

tare. Unde illic scriptum est: **Pones autem in rationali judicii doctrinam et veritatem, quae erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino, et gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper.** [1]) Sacerdoti quippe judicium filiorum Israel in pectore coram Domini conspectu gestare, est subjectorum causas pro sola interni judicis intentione discutere, ut nihil se ei humanitatis admisceat in hoc, quod divina positus vice dispensat, ne correptionis studia privatus dolor exasperet. Cumque contra aliena vitia aemulator ostenditur, quae sua sunt exequatur, ne tranquillitatem judicii aut latens invidia maculet, aut praeceps ira perturbet. Sed dum consideratur terror ejus, qui super omnia praesidet, videlicet judicis intimi, non sine magno reguntur timore subjecti. Qui nimirum timor dum mentem rectoris humiliat, purgat, ne hanc aut praesumtio spiritus levet, aut carnis delectatio inquinet, aut per terrenarum rerum cupidinem importunitas pulvereae [2]) cogitationis obscuret: quae tamen non pulsare rectoris animum nequeunt; sed festinare necesse est, ut repugnatione vincantur; ne vitium, quod per suggestionem tentat, mollitie delectationis subigat; cumque haec ab animo tarde repellitur, mucrone consensus occidat. [3])

---

[1]) Exod. 28, 30. — Sermo hic est de vocibus urim et tummim inscriptis ipsi rationali in medio gemmarum et designant claram doctrinam et perfectam veritatem dubiorum, de quibus pontifex consulebatur accipiendam. Tropologice vero designant in pontifice reperiri debere doctrinam legis et veritatem vitae seu morum sanctitatem. — [2]) Alit. pollutae. [3]) Alit. vereor ne consensus succedat.

CAPUT III.

Ut rector semper sit operatione praecipuus.

Sit Rector operatione praecipuus, ut vitae viam subditis vivendo denuntiet, et grex, qui Pastoris vocem moresque sequitur, per exempla melius quam per verba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa namque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, ostendendo adjuvat, ut fiat. Hinc enim per Prophetam dicitur: Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion. [1]) Ut videlicet qui coelesti praedicatione utitur, ima jam terrenorum operum deserens, in rerum culmine stare videatur, tantoque facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per vitae meritum de supernis clamat. Hinc divina Lege armum sacerdos in sacrificium et dextrum accipit et separatum, ut non solum sit ejus operatio utilis, sed etiam singularis: nec inter malos tantummodo, quae recta sunt, faciat, sed bene quoque operantes subditos, sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. [2]) Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur, ut quod de sacrificio praecipitur sumere, hoc de semetipso auctori discat immolare. Et non solum pectore, quae recta sunt, cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis invitet, nulla prospera praesentis vitae appetat, nulla adversa pertimescat, blandimenta mundi respecto intimo terrore despiciat, terrores autem considerato internae dulcedinis blan-

---

[1]) Isai. 40, 9. — [2]) Exod. 29, 22.

dimento contemnat. Unde supernae quoque vocis imperio in utroque humero sacerdos velamine superhumeralis adstringitur [1]), ut contra adversa ac prospera virtutum semper ornamento muniatur, quatenus iuxta vocem Pauli [2]), per arma justitiae a dextris sinistrisque gradiens, cum ad sola, quae anteriora [3]) sunt, nititur, in nullo delectationis infimae latere flectatur. Non hunc prospera elevent, non adversa perturbent, non blanda usque ad voluptatem demulceant, non aspera ad desperationem premant; ut dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quanta in utroque humero superhumeralis pulchritudine tegatur, ostendat. Quod recte etiam superhumerale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, et torta fieri bysso praecipitur [4]), ut quanta sacerdos clarescere virtutum diversitate debeat, demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus sapientiae principaliter emicet. Cui hyacinthus, qui aëreo colore resplendet, adjungitur, ut per omne, quod intelligendo penetrat, non ad favores infimos, sed ad amorem coelestium surgat, ne dum suis incautus laudibus capitur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque et hyacintho purpura permiscetur; ut videlicet sacerdotale cor, cum summa quae praedicat, sperat, in semetipso etiam suggestiones vitiorum reprimat, eisque velut ex regia potestate contradicat, quatenus nobilitatem semper intimae regenerationis aspiciat, et coelestis regni sibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicitur: Vos autem

---

[1]) Exod. 29, 5. — [2]) 2. Cor. 6, 7. — [3]) Alit. interiora. — [4]) Exod. 28, 8.

genus electum, regale sacerdotium.[1] De hac etiam potestate, qua vitia subigimus, Joannis voce roboramur, qui ait: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.[2] Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista considerat, dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.[3] Quia nimirum Sanctorum mens principaliter in summis erigitur, cum exterius perpeti abjecta cernuntur. Auro autem hyacintho ac purpurae bis tinctus coccus adjungitur, ut ante interni judicis oculos omnia virtutum bona ex caritate decorentur, et cuncta, quae coram hominibus rutilant, haec in conspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quae scilicet caritas, quia Deum simul ac proximum diligit, quasi ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad auctoris speciem anhelat, ut proximorum curam negligat, vel sic proximorum curam exequitur, ut a divino amore torpescat, quia unum horum quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cum mens ad praecepta caritatis tenditur, restat procul dubio, ut per abstinentiam caro maceretur. Unde et bis tincto cocco torta byssus adjungitur. De terra etenim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssum, nisi candens decore munditiae corporalis castitas designatur? Quae videlicet torta pulchritudini superhumeralis innectitur; quia tunc castimonia ad perfectum munditiae candorem ducitur, cum per abstinentiam caro fatigatur. Cumque inter virtutes

---

[1]) 1. Petr. 2, 9. — [2]) Joan. 1, 12. — [3]) Ps. 138, 17.

ceteras etiam afflictae carnis meritum proficit, quasi in diversa superhumeralis specie byssus torta candescit.

CAPUT IV.

Ut sit rector discretus in silentio, utilis in verbo.

Sit rector discretus in silentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Saepe namque rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes loqui libere recta pertimescunt; et juxta Veritatis vocem nequaquam jam gregis custodiae Pastorum studio, sed mercenariorum vice deserviunt; quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. [1]) Hinc namque eos per Prophetam Dominus increpat, dicens: Canes muti non valentes latrare. [2]) Hinc rursum queritur, dicens: Non ascendistis ex adverso, nec opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in praelio in die Domini. [3]) Ex adverso quippe ascendere est pro defensione gregis voce libera hujus mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in praelio stare est pravis decertantibus ex justitiae amore resistere. Pastori enim recta timuisse dicere, quid est aliud quam tacendo terga praebuisse? Qui nimirum si pro grege se objicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum delinquenti populo dicitur: Prophetae tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam,

---

[1]) Joan. 10, 12. — [2]) Isai. 56, 10. — [3]) Ezech. 13, 5.

ut te ad poenitentiam provocarent.[1]) Prophetae quippe in sacro eloquio nonnunquam doctores vocantur, qui dum fugitiva esse praesentia indicant, quae sunt ventura, manifestant. Quos divinus sermo falsa videre redarguit; quia dum corripere culpas metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt, quia ab increpationis voce conticescunt. Clavis quippe apertionis est sermo correptionis, quia increpando[2]) culpam detegit, quam saepe nescit ipse etiam, qui perpetravit. Hinc Paulus ait: Ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere.[3]) Hinc per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.[4]) Hinc per Isaiam Dominus admonet, dicens: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.[5]) Praeconis quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit, ut ante adventum judicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo si praedicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est praeco mutus? Hinc est enim, quod super Pastores primos in linguarum specie Spiritus sanctus insedit,[6]) quia nimirum, quos repleverit, de se protinus loquentes facit.[7]) Hinc Moysi praecipitur, ut tabernaculum sacerdos ingrediens tintinnabulis am-

---

[1]) Thren. 2, 14. — [2]) Alit. increpatio. — [3]) Tit. 1, 9. — [4]) Malach 2, 7. — [5]) Isai. 58, 1. — [6]) Act. 2, 3.

[7]) „Per ignem quidem Dominus apparuit, sed per semetipsum locutionem interius fecit. Et neque ignis Deus, neque ille sonitus fuit, sed per hoc, quod exterius exhibuit, expressit hoc, quod interius gessit. Quia enim discipulos et zelo succensos, et

biatur,[1]) ut videlicet voces praedicationis habeat, ne superni spectatoris judicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est: Ut audiatur sonitus, quando ingreditur et egreditur sanctuarium in conspectu Domini, et non moriatur.[2]) Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur: quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine praedicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere? Propheta attestante qui ait: Sacerdotes tui induantur justitiam.[3]) Vestimentis itaque illius tintinnabula inhaerent, ut vitae viam cum linguae sonitu ipsa quoque sacerdotis opera clament.[4]) Sed cum Rector se ad loquendum praeparat, sub quanto cautelae studio loquatur, attendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur, et cum fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscidat. Hinc namque Veritas dicit: Habete sal in vobis, et pacem habete inter vos.[5]) Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus

---

verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas ostendit. In significatione igitur admota sunt elementa, ut ignem et sonitum sentirent corpora, igne vero invisibili, et voce sine sonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis, qui apparuit, sed intus, qui scientiam dedit." S. Gregor. Expos. Moral. lib. 28. c. 1. Linguae donum et zeli praerogativa est a viro apostolico ostendenda.

[1]) Exod. 28, 33. — [2]) Exod. 28, 35. — [3]) Ps. 131, 9.

[4]) Alludere videtur S. Gregor. ad illa, quae leguntur Eccli. Cap. 45. vers. 10. et 11. — [5]) Marc. 9, 49.

eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait: Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.[1]) Hinc in sacerdotis veste juxta divinam vocem tintinnabulis mala punica conjunguntur.[2]) Quid enim per mala punica nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico uno exterius cortice multa interius grana muniuntur: sic innumeros sanctae Ecclesiae populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod jam praemisimus, per semetipsam Veritas discipulis clamat: Habete sal in vobis, et pacem habete inter vos.[3]) Ac si figurate per habitum sacerdotis dicat: Mala punica tintinnabulis jungite, ut per omne, quod dicitis, unitatem fidei cauta observatione teneatis. Providendum quoque est sollicita intentione Rectoribus, ut ab eis non solum prava nullo modo, sed ne recta quidem nimie et inordinate proferantur: quia saepe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium loquacitatis incauta importunitate laevigatur, et auctorem suum haec eadem loquacitas inquinat, quae servire auditoribus ad usum profectus ignorat. Unde bene per Moysen dicitur: Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus erit.[4]) In mente quippe audientium semen secuturae cogitationis est auditae qualitas locutionis, quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Unde et ab hujus mundi sapientibus praedicator egregius seminiverbius est vocatus.[5]) Qui ergo fluxum seminis

---

[1]) Rom. 12, 3. — [2]) Exod. 28, 34. — [3]) Marc. 9, 49. — [4]) Levit. 15, 2. — [5]) Alludere hic videtur S. Gregor. ad Actor. 17, 18.

sustinet, immundus asseritur, quia multiloquio subditus ex eo se inquinat, quod si ordinate promeret, prolem rectae cogitationis edere in audientium corda potuisset; dumque incautus per loquacitatem diffluit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen effundit. Unde Paulus quoque cum discipulum de instantia praedicationis admoneret, dicens: Testificor coram Deo et Christo Jesu, qui judicaturus est vivos et mortuos, per adventum ipsius et regnum ejus, praedica verbum, insta opportune, importune,[1]) dicturus importune, praemisit opportune, quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua vilitate[2]) se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

CAPUT V.

Ut sit rector singulis compassione proximus, prae cunctis contemplatione suspensus.

Sit rector singulis compassione proximus, prae cunctis contemplatione suspensus, ut et per pietatis viscera in se infirmitatem ceterorum transferat, et per speculationis altitudinem semetipsum quoque invisibilia appetendo transcendat, ne aut alta petens proximorum infirma despiciat, aut infirmis proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc est namque quod Paulus in paradisum ducitur, coelique tertii secreta rimatur,[3]) et tamen illa invisibilium contemplatione suspensus ad cubile carnalium aciem mentis revocat, atque in occultis suis qualiter debeant conversari dispensat, dicens: Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum

[1]) 2. Tim. 4, 1. — [2]) Alit. utilitate. — [3]) 2. Cor. 12, 3.

habeat. Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor viro.[1]) Et paulo post: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas.[2]) Ecce jam coelestibus secretis inseritur, et tamen per condescensionis viscera carnalium cubile perscrutatur, et quem sublevatus ad invisibilia erigit, hunc miseratus ad secreta infirmantium oculum cordis flectit. Coelum contemplatione transcendit, nec tamen stratum carnalium sollicitudine deserit; quia compage caritatis summis simul et infimis junctus, et in semetipso virtute spiritus ad alta valenter rapitur, et pietate in aliis aequanimiter infirmatur. Hinc etenim dicit: Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?[3]) Hinc rursus ait: Factus sum Judaeis tamquam Judaeus.[4]) Quod videlicet exhibebat non amittendo fidem, sed extendendo[5]) pietatem, ut in se personam infidelium transfigurans ex semetipso disceret, qualiter aliis misereri debuisset; quatenus hoc illis impenderet, quod sibi ipse, si ita esset, impendi recte voluisset. Hinc iterum dicit: Sive mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis,[6]) quia et semetipsum noverat contemplando transcendere, et eumdem se auditoribus condescendendo temperare. Hinc Jacob Domino desuper innitente, et uncto deorsum lapide, ascendentes ac descendentes Angelos vidit,[7]) quia scilicet praedicatores recti non solum sursum

---

[1]) 1. Cor. 7, 2. — [2]) 1. Cor. 7, 5. — [3]) 2. Cor. 11, 29. — [4]) 1. Cor. 9, 20. — [5]) Alit ostendendo. — [6]) 2. Cor. 5, 13. [7]) Gen. 28, 12.

sanctum caput Ecclesiae, videlicet Dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Hinc Moyses crebro tabernaculum intrat et exit, et qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit, exemplum procul dubio rectoribus praebens, ut cum foris ambigunt, quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, et velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his, in quibus dubitant, apud semetipsos intus sacri eloquii paginas requirant. Hinc ipsa Veritas per susceptionem nostrae humanitatis nobis ostensa, in monte orationi inhaeret, miracula in urbibus exercet, [1]) imitationis videlicet viam bonis rectoribus sternens; ut etsi jam summa contemplando appetunt, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur; quia tunc ad alta caritas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit; et quo benigne descendit ad infima, valenter recurrit ad summa. Tales autem sese, qui praesunt, exhibeant, quibus subjecti occulta quoque sua prodere non erubescant; ut cum tentationum fluctus parvuli tolerant, ad pastoris mentem quasi ad matris sinum recurrant; et hoc, quod se inquinari pulsantis culpae sordibus praevident, exhortationis ejus solatio, ac lacrymis orationis lavent. Unde et ante fores templi ad abluendas ingredientium manus mare aeneum, id est luterem duodecim boves portant; qui quidem facie exterius eminent, sed ex posteri-

---

[1]) Luc. 6, 12.

oribus latent.[1]) Quid namque duodecim bobus, nisi universus pastorum ordo designatur?[2]) De quibus Paulo disserente Lex dicit: Non obturabis os bovi trituranti.[3]) Quorum quidem nos aperta opera cernimus, sed apud districtum judicem, quae illos posterius maneant in occulta retributione, nescimus. Qui tamen cum condescensionis suae patientiam diluendis proximorum confessionibus praeparant, velut ante fores templi luterem portant, ut quisquis intrare aeternitatis januam nititur, tentationes suas menti pastoris indicet, et quasi in boum lutere cogitationis vel operis manus lavet. Et fit plerumque, ut dum rectoris animus aliena tentamenta condescendendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur; quia et haec eadem, per quam populi multitudo diluitur, aqua procul dubio luteris inquinatur. Nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suae munditiae serenitatem perdit. Sed haec nequaquam pastori timenda sunt, quia Deo subtiliter cuncta pensante tanto facilius a sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur.

CAPUT VI.

Ut sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiae erectus.

Sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiae erectus; ut et bonis in nullo se praeferat, et cum pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat: quatenus et honore suppresso aequalem se subditis bene viventibus deputet, et erga

[1]) 3. Reg. 7, 23. etc. — [2]) 1. Cor. 9, 9. — [3]) Deut. 25, 4.

perversos jura rectitudinis exercere non formidet. Nam sicut in libris moralibus [1]) dixisse me memini, liquet, quod omnes homines natura aequales genuit, sed variante meritorum ordine alios aliis culpa postponit. Ipsa autem diversitas, quae accessit ex vitio, divino judicio dispensatur, ut quia omnis homo aeque stare non valet, alter regatur ab altero. Unde cuncti, qui praesunt, non in se potestatem debent ordinis, sed aequalitatem pensare conditionis; nec praeesse se hominibus gaudeant, sed prodesse.[2]) Antiqui etenim patres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur. Et cum Noe Dominus filiisque ejus diceret: Crescite et multiplicamini, et replete terram; protinus adjunxit: Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terrae.[3]) Quorum videlicet terror ac tremor, quia esse super animalia terrae praecipitur, profecto esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus ceteris natura praelatus est, et idcirco ei dicitur, ut ab animalibus et non ab hominibus timeatur, quia contra naturam superbire est, ab aequali velle timeri. Et tamen necesse est, ut rectores a subditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt; ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam namque praepositi ex hoc quaesito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quaerunt. In eo

---

[1]) Lib. 21, cap. 21. alit. 10, quod per integrum de hoc argumento tractat. — [2]) Haec ex S. P. Benedicti Regula c. 64. deprompta videntur: „Sciatque (Abbas) sibi oportere prodesse magis, quam praeesse.“ — [3]) Gen. 9, 1. 7.

enim, quod metum sibi a perverse viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur, quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini jacere substrati.

Sed plerumque rector eo ipso, quo ceteris praeeminet, elatione cogitationis intumescit, et dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur, dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, male gestis autem nulla auctoritate contradicunt, dum plerumque laudant etiam, quod reprobare debuerant, seductus ab his, quae infra suppetunt, super se animus extollitur; et dum foris immenso favore circumdatur, intus veritate vacuatur, atque oblitus sui, in voces se spargit alienas, talemque se credit, qualem se foris audit, non qualem intus discernere debuit. Subjectos despicit, eosque aequales sibi naturae ordine [1]) non agnoscit; et quos sorte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitae meritis credit. Cunctis se aestimat amplius sapere, quibus se videt amplius posse. [2]) In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, et qui aequa ceteris naturae conditione constringitur, ex aequo respicere ceteros dedignatur: sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est: O m n e s u b l i m e v i d e t, e t i p s e e s t r e x s u p e r u n i v e r s o s f i l i o s s u p e r b i a e. [3]) Qui singulare culmen appetens, et

[1]) Alit. origine. — [2]) Planius more suo et apertius S. Hieronym. ep. ad Nep.: „Illud etiam dico, quod Episcopi Sacerdotes se esse noverint, non Dominos; honorent clericos quasi clericos, ut et ipsis a Clericis, quasi Episcopis honor deferatur. Scitum illud est Oratoris Domitii. C u r e g o t e, inquit, h a b e a m u t P r i n c i p e m, c u m t u m e n o n h a b e a s u t S e n a t o r e m !“ — [3]) Job. 41, 25.

socialem Angelorum vitam despiciens ait: Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis Altissimo.[1]) Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatae quippe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul post humilitatis meritum in tumorem superbiae culmine potestatis excrevit: per humilitatem quippe praelatus est, per superbiam reprobatus, Domino attestante, qui ait: Nonne cum esses parvulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?[2]) Parvulum se in suis prius oculis viderat, sed fultus temporali potentia jam se parvulum non videbat. Ceterorum namque comparationi se praeferens, quia plus cunctis poterat, magnum se prae omnibus aestimabat. Miro autem modo cum apud se parvulus, apud Deum magnus; cum vero apud se magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit. Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus inflatur, in fluxum[3]) superbiae ipso potentiae fastigio lenocinante corrumpitur.[4]) Quam

---

[1]) Isai. 14, 13. — [2]) 1. Reg. 15, 17. — [3]) Alit. luxum.

[4]) Superbiae hujusmodi deplorandum exemplum praebuit Joannes Jejunator, episcopus Constantinopolitanus, qui sibi ambitiosum universalis Episcopi titulum usurpare conatus est. Ejus hypocrisin S. Pontifex depingit libro V. ep. 20. (alit. lib. III. ep. 32.) ad Mauricium Augustum: „Quid autem dicturi sumus, ait, qui populum Dei, cui indigne praesumus, peccatorum nostrorum oneribus premimus? qui quod per linguam praedicamus, per exempla destruimus: qui iniqua docemus operibus, et sola voce ea quae sunt justa praetendimus? Ossa jejuniis atteruntur, et mente turgemus. Corpus despectis vestibus tegitur, et elatione cordis purpuram superamus. Jacemus in cinere, et excelsa despicimus. Doc-

videlicet potentiam bene regit, qui et tenere illam noverit et impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, et scit cum illa ceteris aequalitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur; quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adjungit? Quam tamen potestatem recte dispensat, qui sollicite noverit et sumere ex illa, quod adjuvat, et expugnare, quod tentat, et aequalem se cum illa ceteris cernere, et tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre.

Sed hanc discretionem plenius agnoscimus, si pastoris primi exempla cernamus. Petrus namque auctore Deo sanctae Ecclesiae principatum tenens a bene agente Cornelio et sese ei humiliter prosternente immoderatius venerari recusavit, seque illi similem recognovit, dicens: Surge, ne feceris, et ego ipse homo sum. [1]) Sed cum Ananiae et Saphirae culpam reperit, mox quanta potentia super ceteros excrevisset, ostendit. [2]) Verbo namque eorum vitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit, et summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram bene agentibus fratribus non agnovit. Illic communionem aequalitatis meruit sanctitas ac-

---

tores humilium, duces superbiae, ovina facie lupinos dentes abscondimus. Sed quis horum finis est, nisi quod hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus? . . . Vir sanctissimus consacerdos meus Joannes vocari universalis episcopus conatur. Exclamare compellor ac dicere: O tempora, o mores! . . . . Ille coërcendus est, qui sanctae universali Ecclesiae injuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit."

[1]) Act. 10, 26. — [2]) Act. 5, 5.

tionis, hic zelus ultionis jus aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus praelatum se esse nesciebat, cum diceret: Non quia dominamur fidei vestrae, sed adjutores sumus gaudii vestri. Atque illico adjunxit: Fide enim statis.[1]) Ac si id, quod protulerat, aperiret, dicens: Ideo non dominamur fidei vestrae, quia fide statis; aequales enim vobis sumus, in quo vos stare cognoscimus. Quasi praelatum se fratribus esse nesciebat, cum diceret: Facti sumus sicut parvuli in medio vestrum.[2]) Et rursum: Nos autem servos vestros per Christum.[3]) Sed cum culpam, quae corrigi debuisset, invenit, illico magistrum se esse recoluit, dicens: Quid vultis? In virga veniam ad vos?[4])

Summus itaque locus bene regitur, cum is, qui praeest, vitiis potius, quam fratribus dominatur. Sed cum delinquentes subditos praepositi corrigunt, restat necesse est, ut sollicite attendant, quatenus per disciplinae debitum culpas quidem jure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam aequales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscant: quamvis plerumque etiam dignum est, ut eosdem, quos corrigimus, tacita nobis cogitatione praeferamus. Illorum namque per nos vitia disciplinae vigore feriuntur, in his vero, quae ipsi committimus, ne verbi quidem ab aliquo invectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inulte peccamus. Disciplina autem nostra subditos divino judicio tanto liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine vindicta non deserit.

---

[1]) 2. Cor. 1, 23. — [2]) 1. Thess. 2, 7. — [3]) 2. Cor. 4, 5. — [4]) 1. Cor. 4, 21.

Servanda itaque est et in corde humilitas et in opere disciplina. Atque inter haec solerter intuendum est, ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, solvantur jura regiminis, et dum praelatus quisque plus se quam decet dejicit, subditorum vitam stringere sub disciplinae vinculo non possit. Teneant ergo rectores exterius, quod pro aliorum utilitate suscipiunt; servent interius, quod de sua aestimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus eos apud se esse humiles etiam subjecti deprehendant; quatenus et in auctoritate eorum, quod formident, videant, et de humilitate, quod imitentur, agnoscant. Studeant igitur sine intermissione, qui praesunt, ut eorum potentia quanto magna exterius cernitur, tantó apud eos interius deprimatur, ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne jam sub se mens eam regere non possit, cui se libidine dominandi supponit. Ne enim praesidentis animus ad elationem potestatis suae delectatione rapiatur, recte per quemdam sapientem dicitur: Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex illis. [1]) Hinc etiam Petrus ait: Non dominantes in clero, sed forma facti gregis. [2]) Hinc per semetipsam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit: Scitis, quia principes gentium dominantur eorum, et qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus; sicut filius homi-

---

[1]) Eccli. 32, 1. — [2]) 1. Petr. 5, 3.

nis non venit ministrari, sed ministrare. [1]) Hinc est, quod servum ex suscepto regimine elatum quae post supplicia maneant, indicat, dicens: Quod si dixerit malus ille servus in corde suo: Moram facit Dominus meus venire, et coeperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriis: veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, et hora, qua ignorat, et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. [2]) Inter hypocritas enim jure deputatur, qui ex simulatione disciplinae ministerium regiminis vertit in usum dominationis; et tamen nonnunquam gravius delinquitur, si inter perversos plus aequalitas, quam disciplina custoditur. Quia enim falsa pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. [3]) Hinc namque divina ei voce dicitur: Honorasti filios tuos magis quam me. [4]) Hinc pastores increpat per Prophetam, dicens: Quod fractum est, non alligastis, et quod abjectum est, non reduxistis. [5]) Abjectus enim reducitur, cum quisque in culpa lapsus ad statum justitiae ex pastoralis sollicitudinis vigore revocatur. Fracturam vero ligamen adstringit, cum culpam disciplina deprimit, ne plaga usque ad interitum defluat, si hanc districtionis severitas non coarctat.

Sed saepe deterius frangitur, cum fractura incaute colligatur, ita ut gravius scissuram sentiat, si hanc immoderatius ligamenta constringant. Unde

---

[1]) Matth. 20, 25. etc. — [2]) Matth. 24, 48. etc. — [3]) 1. Reg. 4, 17. 18. — [4]) 1. Reg. 2, 29. — [5]) Ezech. 34, 4.

necesse est, ut cum peccati vulnus in subditis corrigendo restringitur, magna se sollicitudine etiam districtio ipsa moderetur: quatenus sic jura disciplinae contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat. Curandum quippe est, ut rectorem subditis et matrem pietas, et patrem exhibeat disciplina. Atque inter haec sollicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam sicut in libris moralibus jam diximus, [1]) disciplina vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse rectoribus debet et juste consulens misericordia, et pie saeviens disciplina. Hinc namque est, quod docente Veritate, [2]) per Samaritani studium semivivus in stabulum ducitur, et vinum atque oleum vulneribus ejus adhibetur, ut per vinum scilicet mordeantur vulnera, per oleum foveantur. Necesse quippe est, ut, quisquis sanandis vulneribus praeest, in vino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis, quatenus per vinum mundentur putrida, per oleum foveantur sananda. Miscenda ergo est lenitas cum severitate; faciendum quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Quod juxta Pauli vocem bene illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga

---

[1]) Lib. XX. Moral. Cap. 8. (alit. c. 5. n. 14.) quod totum de hac re tractat, et hujuscemodi inscriptum est: »Quod in praelatis Ecclesiae sese complecti debeant et affectus misericordiae et districtio disciplinae.« »Disciplina enim, ait S. Gregor., vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet et juste consolans misericordia et pie saeviens disciplina.« — [2]) Luc. 10, 34.

simul et manna est,[1] quia cum Scripturae sacrae scientia in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit et manna dulcedinis. Hinc David ait: Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.[2] Virga enim percutimur, baculo sustentamur. Si ergo est districtio virgae, quae feriat, sit et consolatio baculi, quae sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens; sit rigor,[3] sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate saeviens; sit pietas, sed non plus quam expediat, parcens, ut dum se in arce regiminis justitia clementiaque permiscet, is qui praeest corda subditorum et terrendo demulceat, et tamen ad terroris reverentiam demulcendo constringat.

CAPUT VII.

Ut sit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum sollicitudine non relinquens.

Sit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum sollicitudine non relinquens, ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quae foris debet, proximis non impendat. Saepe namque nonnulli velut obliti, quod fratribus animarum causa praelati sunt, toto cordis adnisu secularibus curis inserviunt: has, cum adsunt, se agere exultant; ad has, etiam cum desunt, diebus ac noctibus cogitationis turbidae aestibus anhelant. Cumque ab his cessante forsitan opportunitate quieti sunt, ipsa deterius sua quiete fatigantur. Voluptatem namque censent, si actionibus de-

1) Hebr. 9, 4. — 2) Ps. 22. 4. — 3) Alit. vigor.

primuntur; laborem deputant, si in terrenis negotiis non laborant. Sicque fit, ut dum se urgeri mundanis tumultibus gaudent, interna, quae alios docere debuerant, ignorent. Unde subjectorum quoque procul dubio vita torpescit; quia cum proficere spiritaliter appetit, in exemplo ejus, qui sibi praelatus est, quasi in obstaculo itineris offendit. Languente enim capite membra incassum vigent, et in exploratione hostium frustra exercitus velociter sequitur, si ab ipso duce itineris erratur. Nulla subditorum mentes exhortatio sublevat, eorumque culpas increpatio nulla castigat: quia dum per animarum praesulem terreni exercetur officium judicis, a gregis custodia vacat cura pastoris; et subjecti veritatis lumen apprehendere nequeunt, quia dum pastoris sensus terrena studia occupant, vento tentationis impulsus Ecclesiae oculos pulvis caecat. Quo contra recte humani generis Redemtor, cum nos a ventris voracitate compesceret, dicens: Attendite autem vobis, ut non graventur corda vestra in crapula et ebrietate; illico adjunxit: Aut in curis hujus vitae.[1]) Ubi pavorem quoque protinus intente adjiciens: Ne forte, inquit, superveniat in vos repentina dies illa.[2]) Cujus adventus etiam qualitatem denuntiat, dicens: Tamquam laqueus enim veniet super omnes, qui sedent super faciem omnis terrae.[3]) Hinc iterum dicit: Nemo potest duobus dominis servire.[4]) Hinc Paulus religiosorum mentes a mundi consortio contestando, ac potius conveniendo suspendit, dicens: Nemo militans Deo implicat

---

[1]) Luc. 21, 34. — [2]) Luc. 21, 34. — [3]) Luc. 21, 35. — [4]) Luc 16, 13.

se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit.[1]) Hinc Ecclesiae rectoribus et vacandi studia praecipit, .et consulendi remedia ostendit, dicens: Secularia igitur judicia si habueritis, contemtibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum,[2]) ut ipsi videlicet dispensationibus terrenis inserviant, quos dona spiritalia non exornant. Ac si apertius dicat: Quia penetrare intima nequeunt, saltem necessaria foris operentur. Hinc Moyses, qui cum Deo loquitur, Jethro alienigenae reprehensione judicatur, quod terrenis populorum negotiis stulto labore deserviat: cui et consilium mox praebetur, ut pro se alios ad jurgia dirimenda constituat, et ipse liberius ad erudiendos populos spiritalium arcana cognoscat.[3])

A subditis ergo inferiora gerenda sunt, a rectoribus summa cogitanda, ut scilicet oculum, qui praevidendis gressibus praeeminet, cura pulveris non obscuret. Caput namque subjectorum sunt cuncti, qui praesunt; et ut recta pedes valeant itinera carpere, haec procul dubio caput debet ex alto providere, ne a provectus sui itinere pedes torpeant, cum curvata rectitudine corporis caput sese ad terram declinat. Qua autem mente animarum praesul honore pastorali inter ceteros utitur, si in terrenis negotiis, quae reprehendere in aliis debuit, et ipse versatur? Quod videlicet ex ira justae retributionis per prophetam Dominus minatur, dicens: Et erit sicut populus, sic sacerdos.[4]) Sacerdos quippe est ut populus, quando ea agit is, qui spiritali officio fungitur, quae illi nimirum faciunt,

---

[1]) 2. Tim. 2, 4. — [2]) 1. Cor. 6, 4. — [3]) Exod. 18, 17. 18. — [4]) Osee 4, 9.

qui adhuc de studiis carnalibus judicantur. Quod cum magno scilicet dolore caritatis Jeremias propheta conspiciens quasi sub destructione templi deplorat, dicens: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum? [1]) Quid namque auro, quod metallis ceteris praeeminet, nisi excellentia sanctitatis, quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reverentia religionis exprimitur? Quid sanctuarii lapidibus, nisi sacrorum ordinum personae signantur? Quid platearum nomine, nisi praesentis vitae latitudo figuratur? Quia enim graeco eloquio πλάτος latitudo dicitur, profecto a latitudine plateae sunt vocatae. Per semetipsam vero Veritas dicit: Lata et spatiosa via est, quae ducit ad perditionem. [2]) Aurum igitur obscuratur, cum terrenis actibus sanctitatis vita polluitur. Color optimus commutatur, cum quorundam, qui degere religiose credebantur, aestimatio anteacta minuitur. Nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanos oculos ejus reverentia despecta pallescit. Sanctuarii quoque lapides in plateas disperguntur, cum causarum secularium foras lata itinera expetunt hi, qui ad ornamentum Ecclesiae internis mysteriis quasi in secretis tabernaculi [3]) vacare debuerunt. Ad hoc quippe sanctuarii lapides fiebant, ut intra Sancta Sanctorum in vestimento summi sacerdotis apparerent. Cum vero ministri religionis a subditis honorem Redemtoris sui ex merito vitae non exigunt, sanctuarii lapides in ornamento pontificis non sunt. Qui nimirum

---

[1]) Thren. 4, 1. — [2]) Matth. 7, 13. — [3]) Alit. sanctuarii.

sanctuarii lapides dispersi per plateas jacent, cum personae sacrorum ordinum voluptatum suarum libidini [1]) deditae terrenis negotiis inhaerent. Et notandum, quod non hos dispersos in plateis, sed in capite platearum dicit: quia et cum terrena agunt, summi videri appetunt, ut et lata itinera teneant ex voluptate delectationis, et tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis.

Nil quoque obstat, si sanctuarii lapides eosdem ipsos, quibus constructum sanctuarium existebat, accipimus; qui dispersi in platearum capite jacent, quando sacrorum ordinum viri terrenis actibus ex desiderio inserviunt, ex quorum prius officio sanctitatis gloria stare videbatur. Secularia itaque negotia aliquando ex compassione toleranda sunt, numquam vero ex amore requirenda, ne cum mentem diligentis aggravant, hanc suo victam pondere ad ima de coelestibus mergant. At contra, nonnulli gregis quidem curam suscipiunt, sed sic sibimet vacare ad spiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupentur. Qui cum curare corporalia funditus negligunt, subditorum necessitatibus minime concurrunt. Quorum nimirum praedicatio plerumque despicitur; quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria praesentis vitae non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egentis etenim mentem doctrinae sermo non penetrat, si hunc apud ejus animum manus misericordiae non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prae-

---

[1]) Alit. latitudini. Ceterum per »personae sacrorum ordinum« S. Gregor. hic et paulo superius potissimum episcopos intelligit, presbyteris tamen et diaconis non exclusis.

dicantis rigat. [1]) Unde rectorem necesse est, ut interiora possit infundere, cogitatione innoxia etiam exteriora providere. Sic itaque pastores erga interiora studia subditorum suorum ferveant, quatenus in eis exterioris quoque vitae providentiam non relinquant. Nam quasi jure, ut diximus, a percipienda praedicatione gregis animus frangitur, si cura exterioris subsidii a pastore negligatur. Unde et primus pastor sollicite admonet, dicens: Seniores qui in vobis sunt, obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et ejus, quae in futuro revelanda est, gloriae communicator, pascite, qui in vobis est, gregem Dei. [2]) Qui hoc in loco pastionem cordis an corporis suaderet, aperuit, cum protinus adjunxit: Providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie. [3]) Quibus profecto verbis pastoribus pie praecavetur, ne dum subjectorum inopiam nimie satiant, se mucrone ambitionis occidant, ne cum per eos carnis subsidiis reficiuntur proximi, ipsi remaneant a justitiae pane jejuni. Hanc pastorum sollicitudinem Paulus excitat, dicens: Qui suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior. [4]) Inter haec itaque metuendum semper

---

[1]) Hoc adeo palam et in aperto est, ut nullo non tempore indubitatum inter homines fuerit, exemplum majoris esse efficaciae quam verba. Apposite Seneca epist. 6. »Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exemplum . . . Plato et Aristoteles et omnis diversum itura sapientium turba plus ex moribus quam ex verbis Socratis traxit.«

[2]) 1. Petr. 5, 1. — [3]) 1. Petr. 5, 2. — [4]) 1. Tim. 5, 8.

est, et vigilanter intuendum, ne dum cura ab eis exterior agitur, ab interna intentione mergantur. Plerumque enim, ut praediximus, corda rectorum, dum temporali sollicitudini incaute deserviunt, ab intimo amore frigescunt; et foras fusa oblivisci non metuunt, quia animarum regimina susceperunt. Sollicitudo ergo, quae subditis exterius impenditur, sub certa necesse est mensura teneatur. Unde bene ad Ezechielem dicitur: Sacerdotes caput suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondeant capita sua. [1]) Sacerdotes namque jure vocati sunt, qui ut sacrum ducatum praebeant, [2]) fidelibus praesunt. Capilli vero in capite exteriores sunt cogitationes in mente: qui

---

[1]) Ezech. 44, 20.

[2]) Alludit S. Gregor. ad vocem sacerdos, quae ordinis dignitatem effert. Si ejus ad Deum relationem inspicimus, sacrificatorem significat; si aliam ad populum, idem denotat ac sacra dans, sacra docens, sacer dux, vel sacra dos. Hisce omnibus indigitatur, totum sacerdotis negotium in eo versari, ut totum se Deo, totum populo consecrare oporteat: Deo quidem per sacrificia quae offert, populo vero per sacramentorum verbique divini administrationem; Deo per commercium, quod precibus nutrit, populo per communicationem gratiarum, quas velut alter Moyses ei precibus impetrat; Deo denique, debitam illi gloriam et honorem reddendo supremum, populo religionis exercitiis animas sanctificando. Congruenter proin S. Thomas p. 3. q. 22. 1. dicit, „quod proprie officium sacerdotis est esse mediatorem inter Deum et populum: in quantum scilicet divina populo tradit (unde dicitur sacerdos, quasi sacra dans) secundum illud Malach. 2, 7. Legem requirent ex ore ejus, scilicet sacerdotis: et iterum, in quantum preces populi Deo offert, et pro eorum peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Unde Apostolus dicit ad Hebr. 5, 1. Omnis Pontifex etc.! . . .

dum super cerebrum insensibiliter oriuntur, curas vitae praesentis designant, quae ex sensu negligenti, quia importune aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti, qui praesunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere, sacerdotes recte et caput prohibentur radere et comam nutrire, ut cogitationes carnis de vita subditorum, nec a se funditus amputent, nec rursum ad crescendum nimis relaxent. Ubi et bene dicitur: Tondentes tondeant capita sua,[1]) ut videlicet curae temporalis sollicitudinis et quantum necesse est, prodeant, et tamen recidantur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur et per administratam exteriorem providentiam corporum vita protegitur, et rursus per moderatam[2]) cordis intentionem non impeditur, capilli in capite sacerdotis et servantur, ut cutem cooperiant, et resecantur, ne oculos claudant.

CAPUT VIII.

Ne placere rector suo studio hominibus appetat, sed tamen ad quod placere debeat, intendat.

Inter haec quoque necesse est, ut rector solerter invigilet, ne hunc cupido placendi hominibus pulset, ne cum studiose interiora penetrat, cum provide exteriora subministrat, se magis a subditis diligi quam veritatem quaerat; ne cum bonis actibus fultus a mundo videtur alienus, hunc auctori reddat extraneum amor suus. Hostis namque Redemtoris est, qui per recta opera, quae facit, ejus vice ab

[1]) Ezech. 44, 20. — [2]) Alit. immoderatam.

Ecclesia amari concupiscit; quia adulterinae cogitationis reus est, si placere puer sponsae oculis appetit, per quem sponsus dona transmisit. Qui nimirum amor proprius, cum rectoris mentem ceperit, aliquando hanc inordinate ad mollitiem, aliquando vero ad asperitatem rapit. Ex amore etenim suo mens rectoris in mollitiem vertitur, quia cum peccantes subditos respicit, ne erga hunc eorum dilectio torpeat, corripere non praesumit; nonnunquam vero errata subditorum, quae increpare debuerat, adulationibus demulcet. Unde bene per prophetam dicitur: Vae his, qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad capiendas animas.[1]) Pulvillos quippe sub omni cubito manus ponere, est cadentes a sua rectitudine animas, atque in hujus mundi se delectatione[2]) reclinantes, blanda adulatione refovere. Quasi enim pulvillo cubitus, vel cervicalibus caput jacentis excipitur, cum correptionis duritia peccanti subtrahitur, eique mollities favoris adhibetur, ut in errore molliter jaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed haec rectores, qui semetipsos diligunt, his procul dubio exhibent, a quibus se noceri posse in studio gloriae temporalis timent. Nam quos nil contra se valere conspiciunt, hos nimirum asperitate rigidae semper invectionis premunt, numquam clementer admonent, sed pastoralis mansuetudinis obliti, jure dominationis terrent. Quos recte per prophetam divina vox increpat, dicens: Vos autem cum austeritate imperabatis eis et cum potentia.[3]) Plus enim se suo auctore diligentes

[1]) Ezech. 13, 18. — [2]) Alit. dilectione. — [3]) Ezech. 34, 4.

jactanter erga subditos se erigunt, nec quid agere debeant, sed quid valeant, attendunt: nil de subsequenti judicio metuunt, improbe de temporali potestate gloriantur; libet ut licenter et illicita faciant, et subditorum nemo contradicat. Qui ergo et prava studet agere, et tamen ad haec vult caeteros tacere, ipse sibimet testis est, quia plus veritate se appetit diligi, quam contra se non vult defendi. Nemo quippe est, qui ita vivat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo se ipso amplius veritatem desiderat amari, qui sibi a nullo vult contra veritatem parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accepit, [1]) hinc David correptionem subditi humiliter audivit, [2]) quia rectores boni, dum privato diligere amore se nesciunt, liberae puritatis verbum a subditis obsequium humilitatis credunt. Sed inter haec necesse est, ut cura regiminis tanta moderaminis arte temperetur, quatenus subditorum mens, cum quaedam recte sentire potuerit, sic in vocis libertatem prodeat, ut tamen libertas in superbiam non erumpat, ne dum fortasse immoderatius linguae eis libertas conceditur, vitae ab his humilitas amittatur. Sciendum quoque est, quod [3]) oporteat, ut rectores boni placere hominibus appetant, sed ut suae aestimationis dulcedine proximos in affectum veritatis trahant, non ut se amari desiderent, sed ut dilectionem suam quasi quandam viam faciant, per quam corda audientium ad amorem Conditoris introducant. Difficile quippe est, ut quamlibet recta denuntians praedicator, qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo, qui praeest, et studere se diligi, quatenus possit audiri, et tamen amorem

---

[1]) Galat. 2, 11. — [2]) 2. Reg. 12, 7. — [3]) Alit. non oportet.

suum pro semetipso non quaerere, ne inveniatur ei, cui servire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cum sui nobis studii occulta manifestat, dicens: Sicut et ego per omnia omnibus placeo.[1]) Qui tamen rursus dicit: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.[2]) Placet ergo Paulus, et non placet; quia in eo, quod placere appetit, non se, sed per se hominibus placere veritatem quaerit.

CAPUT IX.

Quod scire sollicite rector debet, quia plerumque vitia virtutes se esse mentiuntur.

Scire etiam rector debet, quod plerumque vitia virtutes se esse mentiuntur. Nam saepe sub parcimoniae nomine se tenacia palliat, contraque se effusio sub appellatione largitatis occultat. Saepe inordinata remissio pietas creditur, et effrenata ira spiritalis zeli virtus aestimatur. Saepe praecipitata actio velocitatis efficacia, atque agendi tarditas gravitatis consilium putatur. Unde necesse est, ut rector animarum virtutes ac vitia vigilanti cura discernat, ne aut cor tenacia occupet, et parcum se videri in dispensationibus exultet; aut cum effuse quid perditur,[3]) largum se quasi miserando glorietur; aut remittendo, quod ferire debuit, ad aeterna supplicia subditos pertrahat; aut immaniter feriendo quod delinquitur, ipse gravius delinquat; aut hoc, quod agi recte ac graviter potuit, immature praeveniens laeviget; aut bonae actionis meritum differendo ad deteriora permutet.

---

[1]) 1. Cor. 10, 33. — [2]) Galat. 1, 10. — [3]) Impenditur.

CAPUT X.

Quae esse debet rectoris discretio correctionis et dissimulationis, fervoris et mansuetudinis.

Sciendum quoque est, quod aliquando subjectorum vitia prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: aliquando et aperte cognita mature toleranda, aliquando vero subtiliter et occulte [1]) perscrutanda: aliquando leniter arguenda, aliquando autem vehementer increpanda. Nonnulla quippe, ut diximus, prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: ut cum delinquens et deprehendi se cognoscit et perpeti has, quas in se tacite tolerari considerat, augere culpas erubescat, seque se judice puniat, quem sibi apud se rectoris patientia clementer excusat. Qua scilicet dissimulatione bene Judaeam Dominus corripit, cum per prophetam dicit: Mentita es, et mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens, et quasi non videns. [2]) Et dissimulavit ergo culpas, et innotuit, quia et contra peccantem tacuit, et hoc ipsum tamen, quia tacuerit, dixit. Nonnulla autem vel aperte cognita, mature toleranda sunt, cum videlicet rerum minime opportunitas congruit, ut aperte corrigantur. [3]) Nam secta immature vulnera deterius infervescunt, et nisi cum tempore medicamenta conveniant, constat procul dubio, quod medendi officium

---

[1]) Alit. occulta. — [2]) Isai. 57, 11. — [3]) Congruit hisce proverbium: „Nescit regnare, qui nescit dissimulare.“ Jam pridem Plutarchus (in Pol.) observavit, nunquam prudentem nocuisse dissimulationem, uti nunquam inconsiderata severitas profuerit: et Tullius „Severitatem, ait, in senectute probo, sed eam modicam; acerbitatem nullo modo.“ Senect. 18. —

amittant. Sed cum tempus subditis ad correptionem quaeritur, sub ipso culparum pondere patientia praesulis exercetur. Unde bene per Psalmistam dicitur: Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores. [1]) In dorso quippe onera sustinemus. Supra dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur, ac si aperte dicat: Quos corrigere nequeo, quasi superimpositum onus porto.

Nonnulla autem occulta subtiliter sunt perscrutanda, ut quibusdam signis erumpentibus rector in subditorum mente omne, quod clausum latet, inveniat, et interveniente correptionis articulo ex minimis majora cognoscat. Unde recte ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, fode parietem. [2]) Unde mox idem propheta subiungit: Et cum fodissem parietem, apparuit ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere, et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi: et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium abominatio, et universa idola domus Israel depicta erant in pariete. [3]) Per Ezechielem quippe praepositorum persona signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire? Quem cum fodisset, apparuit ostium: quia cum cordis duritia vel studiosis percunctationibus, vel maturis correptionibus scinditur, quasi quaedam janua ostenditur, ex qua omnia in eo, qui corripitur, cogitationum interiora videantur. Unde et bene illic sequitur: Ingredere et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. [4]) Quasi

---

[1]) Ps. 128, 3. — [2]) Ezech. 8, 8. — [3]) Ezech. 8, 9. — [4]) Ezech. 8, 9.

ingreditur, ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei, quae illicite cogitantur, innotescant. Unde et subdidit: Et ingressus vidi; et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium abominatio. [1]) In reptilibus cogitationes omnino terrenae signantur, in animalibus vero jam quidem aliquantulum a terra suspensae, sed adhuc terrenae mercedis praemia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terrae inhaerent, animalia autem magna parte corporis a terra suspensa sunt, appetitu tamen gulae ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sunt intra parietem, quando cogitationes volvuntur in mente, quae a terrenis desideriis numquam levantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando et si qua jam justa, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusque deserviunt, et per semetipsa quidem jam quasi a terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum quasi per gulae desiderium sese ad ima submittunt. Unde et bene subditur: Et universa idola domus Israel depicta erant in pariete. [2]) Scriptum quippe est: Et avaritia, quae est idolorum servitus. [3]) Recte ergo post animalia idola describuntur, quia, etsi honesta actione nonnulli iam quasi a terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur, Depicta erant: quia, dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, quasi in corde depingitur, quidquid fictis imaginibus deliberando cogitatur. Notandum itaque est, quia prius foramen in pariete, ac de-

---

[1]) Ezech. 8, 10. — [2]) Ezech. 8, 10. — [3]) Coloss. 3, 5.

inde ostium cernitur, et tunc demum occulta abominatio demonstratur; quia nimirum uniuscujusque peccati prius signa forinsecus, deinde janua apertae iniquitatis ostenditur, et tunc demum omne malum, quod intus latet, aperitur.

Nonnulla autem sunt leniter arguenda; nam cum non malitia, sed sola ignorantia vel infirmitate delinquitur, profecto necesse est, ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Cuncti quippe, quousque in hac mortali carne subsistimus, corruptionis nostrae infirmitatibus subjacemus. Ex se ergo debet quisque colligere, qualiter alienae hunc oporteat imbecillitati misereri, ne contra infirmitatem proximi, si ad increpationis vocem ferventius rapitur, oblitus sui esse videatur. Unde bene Paulus admonet, dicens: Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne et tu tenteris. [1]) Ac si aperte dicat: Cum displicet ex aliena infirmitate, quod conspicis, pensa, quod es; ut in increpationis zelo se spiritus temperet, dum sibi quoque, quod increpat, timet.

Nonnulla autem sunt vehementer increpanda, ut cum culpa ab auctore non cognoscitur, quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur. Et cum sibi quis malum, quod perpetravit, laevigat, hoc contra se graviter ex corripientis asperitate pertimescat. [2])

---

[1]) Galat. 6, 1. — [2]) Apte perquam ad rem Tacitus (Agricol. cap. 19.) „Omnia scire, inquit, non omnia exsequi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec poena semper, sed saepius poenitentia contentus esse.“ Et C. Sallustius (Iugurth. cap. 31.) „Impune quaelibet facere, id est Regem esse .... et ignoscere malis, id est bonos perditum ire.“

Debitum quippe rectoris est supernae patriae gloriam per vocem praedicationis ostendere, quanta in hujus vitae itinere tentamenta antiqui hostis lateant, aperire, et subditorum mala, quae tolerari leniter non debent, cum magna zeli asperitate corrigere, ne si minus contra culpas accenditur, culparum omnium reus ipse teneatur. Unde bene ad Ezechielem dicitur: Sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Jerusalem. Statimque subjungitur: Et ordinabis adversus eam obsidionem, et aedificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. [1]) Eique ad munitionem suam protinus subinfertur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum inter te et inter civitatem. [2]) Cujus enim Ezechiel propheta nisi magistrorum speciem tenet? Cui dicitur: Sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Jerusalem. [3])

Sancti quippe doctores sibi laterem sumunt, quando terrenum auditorum cor, ut doceant, apprehendunt. Quem scilicet laterem coram se ponunt, quia tota

[1]) Ezech. 4, 1. 2. — [2]) Ezech. 4, 3. — [3]) Propheta hic jubetur stylo ferreo descriptionem in latere crudo facere civitatis Jerusalem et circa eam delineare castra et machinas Chaldaeorum urbem obsidentium: et super eo latere iniquitates ponere, seu potius poenam debitam Israelitis mixtim tunc Jerosolymis totaque Judaea habitantibus et propediem per Chaldaeos obsidendis: quas poenas sustinere jubetur propheta et repraesentare. S. Gregorius eas omnes hic metaphorice exponit de officio corripiendi, quod animarum pastori incumbit.

illud mentis intentione custodiunt. In quo et civitatem Jerusalem jubentur describere; quia praedicando terrenis cordibus curant summopere, quae sit supernae pacis visio, demonstrare. Sed quia incassum gloria patriae coelestis agnoscitur, nisi et quanta hic irruant hostis callidi tentamenta, noscantur, apte subjungitur: Et ordinabis adversus eam obsidionem, et aedificabis munitiones. Sancti quippe praedicatores obsidionem circa laterem, in quo Jerusalem civitas descripta est, ordinant, quando terrenae menti, sed jam supernam patriam requirenti, quanta eam in hujus vitae tempore vitiorum impugnet adversitas, demonstrant. Nam cum unumquodque peccatum, quomodo proficientibus insidietur, ostenditur, quasi obsidio circa civitatem Jerusalem voce praedicatoris ordinatur. Sed quia non solum debent innotescere, qualiter vitia impugnent, verum etiam quomodo custoditae nos virtutes roborent, recte subjungitur: Et aedificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus praedicator aedificat, quando, quae virtutes quibus resistant vitiis, demonstrat. Et quia crescente virtute plerumque bella tentationis augentur, recte adhuc additur: Et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Aggerem namque comportat, quando praedicator quisque molem crescentis tentationis enuntiat. Et contra Ierusalem castra erigit, quando rectae intentioni audientium hostis callidi circumspectas, et quasi incomprehensibiles insidias praedicit. Atque arietes in gyro ponit, cum tentationum aculeos in hac vita nos undique circumdantes, et virtutum murum perforantes innotescit.

Sed cuncta haec licet subtiliter rector insinuet, nisi contra delicta singulorum aemulationis spiritu ferveat, nullam sibi in perpetuum absolutionem parat. [1]) Unde illic adhuc recte subjungitur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum inter te et inter civitatem. Per sartaginem quippe frixura mentis, per ferrum vero increpationis fortitudo signatur. Quid vero acrius doctoris mentem, quam zelus Dei frigit et excruciat? Unde Paulus hujus sartaginis urebatur frixura, cum diceret: Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? [2]) Et quia, quisquis zelo Dei accenditur, ne damnari ex negligentia debeat, forti in perpetuum custodia munitur, recte dicitur: Pones eam murum ferreum inter te et civitatem. Sartago enim ferrea murus ferreus inter prophetam et civitatem ponitur; quia cum nunc fortem zelum rectores exhibent, eumdem zelum postmodum inter se et auditores suos fortem munitionem tenent, ne tunc ad vindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti.

Sed inter haec sciendum est, quia dum ad increpationem se mens doctoris exasperat, difficile valde est, ut non aliquando et ad aliquid, quod dicere non debet, erumpat. Et plerumque contingit, ut dum culpa subditorum cum magna invectione corripitur, magistri lingua usque ad excessus verba pertrahatur. Cumque increpatio immoderate accenditur, corda delinquentium in desperatione depri-

---

[1]) „Bonorum salutem custodit, qui malos punit: . . . is autem est nocens, qui aut innocenti nocet, aut nocenti parcit, ut pluribus noceat.“ Lactant. de ira Dei, cap. 17. — [2]) 2. Cor. 11, 29.

muntur. Unde necesse est, ut exasperatus rector, cum subditorum mentem plus quam debuit se percussisse considerat, apud se semper ad poenitentiam recurrat, ut per lamenta veniam in conspectu veritatis obtineat, ex eo etiam, quod per zeli ejus studium peccat. Quod figurate Dominus per Moysen praecipit, dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna caedenda, et lignum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit et occiderit; hic ad unam supradictarum urbium fugiet, et vivet, ne forte proximus ejus, cujus effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur et apprehendat eum, et percutiat animam ejus.[1]) Ad silvam quippe cum amico imus, quoties ad intuenda subditorum delicta convertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium vitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cum sese increpatio plus, quam necesse est, in asperitatem pertrahit. Ferrumque de manubrio prosilit, cum de correptione sermo durior excedit. Et amicum percutit et occidit, quia auditorem suum prolata contumelia a spiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatio plus quam debuit addicit. Sed is, qui incaute ligna percutit et proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus vivat; quia si ad poenitentiae lamenta conversus in unitate sacramenti sub [2]) spe et caritate absconditur, reus perpetrati homicidii non tenetur. Eumque extincti proximus, et cum inve-

[1]) Deut. 19, 5. 6. — [2]) Alit. Spe, fida et caritate.

nerit, non occidit; quia cum districtus judex venerit, qui sese nobis per naturae nostrae consortium junxit, ab eo procul dubio culpae reatum non expetit, quem sub ejus venia fides, spes et caritas abscondit.

CAPUT XI.

Quantum rector sacrae Legis meditationibus esse debeat intentus.

Sed omne hoc rite a rectore agitur, si supernae formidinis et dilectionis spiritu afflatus studiose quotidie sacri eloquii praecepta meditetur, ut in eo vim sollicitudinis et erga coelestem vitam providae circumspectionis, quam humanae conversationis usus indesinenter destruit, divinae admonitionis verba restaurent, et qui ad vetustatem vitae per societatem secularium ducitur, ad amorem semper spiritalis patriae compunctionis adspiratione renovetur. Valde namque inter humana verba cor defluit; cumque indubitanter constet, quod externis occupationum tumultibus impulsum a semetipso corruat, studere incessabiliter debet, ut per eruditionis studium resurgat. [1]) Hinc est enim, quod praelatum gregi disci-

---

[1]) Sacrae scripturae assiduam lectionem S. Gregor. et alibi passim sedulo inculcat. Sic lib. IV. Moral. cap. 1. „Veritatis intelligentia, ait, cum per cordis humilitatem quaeritur, assiduitate legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, et corda nescimus, sed si familiari eis locutione conjungimur, usu colloquii eorum etiam cogitationes indagamus: ita cum in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud quam facies videtur; sed si huic assiduo usu conjungimur, ejus nimirum mentem quasi ex collocutionis familiaritate penetramus.“ Pari modo SS. Patres omnes sacrae scripturae diligentem lectionem graviter commendant. Suf-

pulum Paulus admonet, dicens: Dum venio, attende lectioni.[1]) Hinc David ait: Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est.[2]) Hinc Moysi Dominus de portanda arca praecepit, dicens: Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcae angulos, faciesque vectes de lignis sethim, et operies auro, inducesque per circulos, qui sunt in arcae lateribus, ut portetur in eis, qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis.[3]) Quid per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos jubentur adjungi; quia in eo, quod per quatuor mundi partes dilatata tenditur, procul dubio quatuor sancti Evangelii libris accincta praedicatur. Vectesque de lignis sethim fiunt,[4]) qui eisdem ad portandum circulis inseruntur; quia fortes perseverantesque doctores velut imputribilia ligna quaerendi sunt, qui instructioni sacrorum voluminum semper inhaeren-

---

ficiet unus S. Hieronym. ep. ad Nepot.: „Divinas scripturas, ait, saepius lege, imo nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur.“ Et ep. ad Celant.: „Sint ergo divinae scripturae semper in manibus tuis, et jugiter in mente volvantur.“

[1]) 1. Tim. 4, 13. — [2]) Ps. 118, 97. — [3]) Exod. 25, 12. etc.

[4]) Sethim arbor est, teste S. Hieronymo, spinae albae similis colore et foliis, non magnitudine; nam latissima tabulata ex illa caeduntur, lignumque fortissimum est et incredibilis laevitatis et pulchritudinis, ex quo arca, tabernaculum et omnia illius vasa confecta fuerunt. Arbor haec nonnisi in Arabiae desertis proveniens esse dicitur. Septuaginta interpretes in graeca versione pro sethim ligna imputribilia ponunt; unde S. Gregorius similitudines hic petit pro doctoribus quaerendis.

tes sanctae Ecclesiae unitatem denuntient, et quasi intromissi circulis arcam portent. Vectibus quippe arcam portare, est bonis doctoribus sanctam Ecclesiam ad rudes infidelium mentes praedicando deducere. Qui auro quoque jubentur operiri, ut dum sermone aliis insonant, ipsi etiam vitae splendore fulgescant. De quibus apte subditur: Qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis. Quia nimirum necesse est, ut qui ad officium praedicationis excubant, a sacrae lectionis studio non recedant. Ad hoc namque vectes esse in circulis semper jubentur, ut cum portari arcam opportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur; quia videlicet cum spiritale aliquid a subditis pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quaerat discere, cum quaestionem debet enodare. Sed circulis vectes inhaereant, ut doctores semper in suis cordibus eloquia sacra meditantes testamenti arcam sine mora elevent, si quidquid necesse est, protinus docent. Unde bene primus Pastor Ecclesiae pastores caeteros admonet, dicens: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe [1]); ac si aperte dicat: Ut ad portandam arcam nulla mora praepediat, vectes a circulis numquam recedant.

---

[1]) 1. Petr. 3, 15.

PARS TERTIA.

Qualiter rector bene vivens debeat docere et admonere subditos.

PROLOGUS.

Quia igitur qualis esse debeat, pastor ostendimus, nunc qualiter doceat, demonstremus. Ut enim longe ante nos reverendae memoriae Gregorius Nazianzenus edocuit [1]), non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas adstringit. Saepe namque aliis officiunt, quae aliis prosunt, quia et plerumque herbae, quae haec

[1]) Orat. 1. Opportunum esse duximus, integrum, de quo agitur locum, hic referre. „Non enim eaedem rationes, ait, nec iidem animorum impetus sunt maris et foeminae, senectutis et adolescentiae, divitiarum et paupertatis, hilaris et moerentis, sani et aegrotantis, principum et subditorum, eruditorum et indoctorum, audacium et timidorum, mansuetorum et iracundorum, munere praeclare fungentium et cadentium. Quod si accuratius rem expendas, quantum intervallum inter conjugatos et coelibes interjectum reperies? Ex his rursus quantum inter solitudinis amantes, et eos qui sodalitio vitaeque societate gaudent, discriminis erit? Quantum inter eos qui in contemplatione longe processerunt, et eos qui duntaxat rectum vitae iter tenent? Quantum rursus inter

animalia nutriunt, alia occidunt, et lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat. Et medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit, et panis, qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut et ad sua singulis congruat, et tamen

---

urbanos et rusticos, inter simplices et callidos, inter eos qui in rebus gerendis versantur, et quietis studiosos, inter eos quorum res in deterius mutatae sunt, et eos qui prospero cursu feruntur, nec duriore unquam fortuna conflictati sunt? Horum enim singuli cupiditatibus nonnunquam et affectibus magis inter se differunt, quam corporum figuris et lineamentis, aut, si mavis, elementorum, et ex quibus constamus, mixtionibus et temperamentis, ac proinde nec facile regi gubernarique possunt. Quin potius, quemadmodum non eadem medicamenta, nec eadem alimenta corporibus quibusvis adhibentur, sed alia aliis, habita videlicet vel sanitatis eorum vel adversae valetudinis ratione: eodem quoque modo animae diversa ratione ac disciplina curantur. Ii porro curationis testes sunt, qui morbis hujusmodi vexantur. Alios sermo ducit, alii exemplo componuntur. Alii calcaribus opus habent, alii freno. Nam qui segnes sunt, atque ad bonum aegre impelluntur, hi verborum stimulis excitandi sunt; qui vero spiritu, quam par sit, ferventiores sunt, atque efirenato quodam animorum impetu feruntur, velut equulei generosi procul a meta currentes, hos utique orationis freno coercere ac cohibere praestiterit. Aliis laudatio utilitati fuit, aliis reprehensio, utraque videlicet tempestive adhibita: aut contra detrimento, non tempestive et cum ratione adhibita. Alios cohortatio ad officium dirigit, alios objurgatio, atque haec rursus alios, si palam arguantur; alios, si remotis arbitris admoneantur. Sunt enim qui privatas admonitiones contemnant, publica autem reprehensione ad officium revocentur: sunt rursus, qui liberius reprehensi, pudorem omnem abstergant, contraque occulta objurgatione meliores reddantur: iisque quos vicem suam dolere perspiciunt, hoc muneris vicis-

a communis aedificationis arte numquam recedat. Quid enim sunt intentae mentes auditorum, nisi, ut ita dixerim, quaedam in cithara tensiones stratae chordarum, quas tangendi artifex, ut non sibimetipsi dissimile canticum faciat, dissimiliter pulsat? Et idcirco chordae consonam modulationem reddunt:

---

sim rependant, ut eorum admonitionibus pareant. Quidam etiam ad minima usque ac levissima observandi sunt, nimirum qui eo quod peccata sua obscura et incognita esse putant (quandoquidem id moliuntur tanquam sapientiores) animis inflantur; in quibusdam rursum ad nonnulla connivere satius fuerit (ita ut videntes non videamus, et audientes non audiamus, quemadmodum dici solet) ne alioqui eos nimis crebris objurgationibus tanquam fluctibus obruentes, ad desperationem incitemus, ac dissoluto tandem pudore, quod persuasionis pharmacum est, ad quodvis facinus audaciores reddamus. Quin etiam cum nonnullis ita agendum est, ut non irascentes irascamur, non contemnentes contemnamus, non desperantes desperemus, quatenus videlicet eorum natura id requirit. Alii rursus lenitate et humilitate curandi sunt, atque alacri animo una cum illis meliorem spem induendo. Alios vincere, ab aliis vinci plerumque utilius fuerit, atque aliorum opes et potentiam, aliorum inopiam et calamitatem, vel laudare, vel deprecari. Neque enim, quemadmodum in virtute ac vitio res se habet, ut illa quidem semper pulcherrima et omnibus utilissima sit, hoc autem turpissimum et perniciosissimum sit; eodem modo medicinae quoque nostrae ratio ea est, ut unum idemque medicamentum iisdem semper vel saluberrimum sit, vel periculosissimum: verbi gratia acerbitas aut clementia, aut unumquodque aliorum, quae modo a nobis enumerata sunt. Vèrum aliis hoc medicinae genus bonum atque utile fuerit, aliis autem rursum contrarium medendi genus, prout, opinor, vel res vel occasio tulerit, vel aegrotantium denique mores admiserint. Quae quidem omnia sermone distinguere, atque ita exacte perspicere, ut tota mendendi ratio in summam colligatur, impossibile

quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Unde et doctor quisque, ut in una cunctos virtute caritatis aedificet, ex una doctrina, non una eademque exhortatione tangere corda audientium debet.

CAPUT I.

Quanta debeat esse diversitas in arte praedicationis.

Aliter namque admonendi sunt viri, atque aliter feminae.

Aliter juvenes, aliter senes.

Aliter inopes, aliter locupletes.

Aliter laeti, aliter tristes.

Aliter subditi, aliter praelati.

Aliter servi, aliter domini.

---

est, quantacunque cura et diligentia ingeniique sagacitate quisquam polleat; in rebus tamen ipsis et experimentis curatrici rationi et medico perspicua fiunt. In universum autem illud apud nos constat, quod quemadmodum in sublimi et pendulo fune gradientibus, in hanc vel illam partem deflectere, minime tutum est, nec etiam parva inclinatio parvum periculum affert, verum eorum salus in aequilibrio posita est: ad eundem quoque modum utramvis in partem quispiam, sive ob vitae improbitatem, sive ob imperitiam propenderit, haud leve periculum tum ipsis, tum iis quibus praeest, imminet, ne in peccatum prolabantur. Quocirca via procul dubio regia ipsis incedendum est, ac circumspiciendum, ne vel ad dexteram, vel sinistram, velut in proverbiis est, declinent. Ac talis morborum nostrorum natura est, tantusque bono pastori labor incumbit, qui gregis animas scite cogniturus est, perspectasque habiturus, eisque juxta pastoralis artis leges praeiturus, duntaxat rectae et justae ac vero pastore nostro dignae."

Aliter hujus mundi sapientes, aliter hebetes.
Aliter impudentes, aliter verecundi.
Aliter protervi, aliter pusillanimes.
Aliter impatientes, aliter patientes.
Aliter benevoli, aliter invidi.
Aliter simplices, aliter impuri.
Aliter incolumes, aliter aegri.

Aliter qui flagella metuunt, et propterea innocenter vivunt; aliter qui sic in iniquitate duruerunt, ut neque per flagella corrigantur.

Aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes.
Aliter pigri, aliter praecipites.
Aliter mansueti, aliter iracundi.
Aliter humiles, aliter elati.
Aliter pertinaces, aliter inconstantes.
Aliter gulae dediti, aliter abstinentes.

Aliter qui sua misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt.

Aliter qui nec aliena rapiunt [1]), nec sua largiuntur; aliter qui et ea, quae habent, tribuunt, et tamen aliena rapere non desistunt.

Aliter discordes, aliter pacati.
Aliter seminantes jurgia, aliter pacifici.

Aliter qui sacrae legis verba non intelligunt recte; aliter qui recte quidem intelligunt, sed haec humiliter non loquuntur.

Aliter qui, cum digne praedicare valeant, prae nimia humilitate formidant; aliter quos a praedicatione imperfectio vel aetas prohibet, et tamen praecipitatio impellit.

Aliter qui in hoc, quod temporaliter appetunt, prosperantur; aliter qui ea quidem, quae mundi

[1]) Alit. appetunt.

sunt, concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur.

Aliter conjugiis obligati, aliter a conjugii nexibus liberi.

Aliter admixtionem carnis experti, aliter ignorantes.

Aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum.

Aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt; aliter qui deserunt, nec tamen plangunt.

Aliter qui illicita, quae faciunt, etiam laudant; aliter qui accusant prava, nec tamen devitant.

Aliter qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur.

Aliter qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt; aliter qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gravioribus demerguntur.

Aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minime consummant.

Aliter qui mala occulte agunt, et bona publice; aliter qui bona, quae faciunt, abscondunt, et tamen quibusdam factis publice mala de se opinari permittunt.

Sed quid utilitatis est, quod cuncta haec collecta numeratione transcurrimus, si non etiam admonitionis modos per singula, quanta possumus brevitate, pandamus?

[1]) Aliter igitur admonendi sunt viri, atque aliter feminae; quia illis graviora, istis vero injungenda sunt leviora, ut illos magna exerceant, istas autem levia demulcendo convertant.

---

[1]) In aliquibus codicibus hic ponitur admonitio prima, et sic deinceps singulas 36 admonitiones pro singulis capitibus computando.

Aliter admonendi sunt juvenes, atque aliter senes; quia illos plerumque severitas admonitionis ad profectum dirigit, istos vero ad meliora opera deprecatio blanda componit. Scriptum quippe est: Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. [1])

CAPUT II.

Quomodo admonendi sint inopes et divites.

Aliter admonendi sunt inopes, atque aliter locupletes: illis namque offerre consolationis solatium contra tribulationem, istis vero inferre metum contra elationem debemus. Inopi quippe a Domino per prophetam dicitur: Noli timere, quia non confunderis. [2]) Cui non longe post blandiens dicit: Paupercula tempestate convulsa. [3]) Rursumque hanc consolatur, dicens: Elegi te in camino paupertatis. [4]) At contra Paulus discipulo de divitibus dicit: Divitibus hujus seculi praecipe non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum suarum. [5]) Ubi notandum valde est, quod humilitatis doctor memoriam divitum faciens non ait, Roga, sed Praecipe; quia etsi impendenda est pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum, quod dicitur, tanto rectius jubetur, quanto et in rebus transitoriis altitudine cogitationis intumescunt. De his in Evangelio Dominus dicit: Vae vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram. [6]) Quia enim, quae sunt aeterna, gau-

---

[1]) 1. Tim. 5, 1. — [2]) Isai. 54, 4. — [3]) Isai. 54, 11. — [4]) Isai. 48, 10. — [5]) 1. Tim. 6, 17. — [6]) Luc. 6, 24.

dia nesciunt, ex praesentis vitae abundantia consolantur. Offerenda est ergo eis consolatio, quos caminus pauperitatis excoquit; atque illis inferendus est timor, quos consolatio gloriae temporalis extollit; ut et illi discant, quia divitias, quas non conspiciunt, possident; et isti cognoscant, quia eas, quas conspiciunt, nequaquam tenere possunt. Plerumque tamen personarum ordinem permutat qualitas morum, ut sit dives humilis, sit pauper elatus. Unde mox praedicantis lingua cum audientis debet vita componi; ut tanto districtius in paupere elationem feriat, quanto eam nec illata paupertas inclinat, et tanto lenius humilitatem divitum mulceat, quanto eos nec abundantia, quae sublevat, exaltat.

Nonnunquam tamen etiam superbus dives exhortationis blandimento placandus est, quia et plerumque dura vulnera per lenia fomenta mollescunt, et furor insanorum saepe ad salutem medico blandiente reducitur; cumque eis in dulcedine condescenditur, languor insaniae mitigatur. Neque enim negligenter intuendum est, quod cum Saulem spiritus adversus invaderet, apprehensa David cithara ejus vesaniam sedabat. [1]) Quid enim per Saulem, nisi elatio potentum, et quid per David innuitur, nisi humilis vita Sanctorum? Cum ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, David canente ejus vesania temperatur, quia cum sensus potentum per elationem in furorem vertitur, dignum est, ut ad salutem mentis quasi dulcedine citharae locutionis nostrae tranquillitate revocetur. Aliquando autem cum hujus seculi potentes arguuntur, prius per quasdam similitudines velut de alieno negotio requirendi sunt;

[1]) 1. Reg. 18, 10.

et cum rectam sententiam quasi in alterum protulerint, tunc modis congruentibus de proprio reatu feriendi sunt, ut mens temporali potentia tumida contra corripientem nequaquam se erigat, quae suo sibi judicio superbiae cervicem calcat; et in nulla sui defensione se exerceat, quam sententia proprii oris ligat. Hinc est enim, quod Nathan propheta arguere regem venerat, et quasi de causa pauperis contra divitem judicium quaerebat; ut prius rex sententiam diceret, et reatum suum postmodum audiret, quatenus nequaquam justitiae contradiceret, quam ipse in se protulisset. [1]) Vir itaque sanctus et peccatorem considerans et regem miro ordine audacem reum prius per confessionem ligare studuit, et postmodum per invectionem secare. Celavit paululum, quem quaesivit, sed percussit repente, quem tenuit. Pigrius enim fortasse incideret, si ab ipso sermonis exordio aperte culpam ferire voluisset, sed praemissa similitudine eam, quam occultabat, exacuit increpationem. Ad aegrum medicus venerat, secandum vulnus videbat, sed de patientia aegri dubitabat. Abscondit igitur ferrum medicinale sub veste, quod eductum subito fixit in vulnere, ut secantem gladium sentiret aeger, antequam cerneret, ne si ante cerneret, sentire recusaret.

CAPUT III.

Quomodo admonendi laeti et tristes.

Aliter admonendi sunt laeti, atque aliter tristes. Laetis videlicet inferenda sunt tristia quae sequuntur ex supplicio; tristibus vero inferenda sunt laeta,

---

[1]) 2. Reg. 12, 4. 5. etc.

quae promittuntur ex regno. Discant laeti ex minarum asperitate, quod timeant; audiant tristes praemiorum gaudia, de quibus praesumant. Illis quippe dicitur: Vae vobis, qui ridetis nunc, quoniam flebitis;[1] isti vero eodem magistro docente audiunt: Iterum videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.[2] Nonnulli autem laeti vel tristes non rebus fiunt, sed conspersionibus[3] existunt. Quibus profecto intimandum est, quod quaedam vitia quibusdam conspersionibus juxta sunt. Habent enim laeti ex propinquo luxuriam, tristes iram. Unde necesse est, ut non solum quisque consideret, quod ex conspersione sustinet, sed etiam quod ex vicino deterius perurget; ne dum nequaquam pugnat contra hoc quod tolerat, ei quoque, a quo se liberum aestimat, vitio succumbat.

CAPUT IV.

Quomodo admonendi subditi et praelati.

Aliter admonendi sunt subditi, atque aliter praelati. Illos ne subjectio conterat, istos ne locus superior extollat. Illi ne minus, quae jubentur, impleant, isti ne plus justo jubeant, quae compleantur. Illi ut humiliter subjaceant, isti ut temperanter praesint. Nam, quod intelligi et figuraliter potest, illis dicitur: Filii, obedite parentibus vestris in Domino; istis vero praecipitur: Et patres, nolite ad iracundiam provocare filios ves-

---

[1] Luc. 6, 25. — [2] Joan. 16, 22. — [3] Per conspersionem S. Gregor. hic et alibi, indolem, naturam, corporis et animae temperationem et habitum intelligit.

tros.[1]) Illi discant, quomodo ante occulti arbitri oculos sua interiora componant, isti, quomodo etiam commissis sibi exempla bene vivendi exterius praebeant.

Scire etenim praelati debent, quia si perversa umquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est, ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per prava, quae faciunt, non soli moriuntur, sed aliorum animarum, quas pravis exemplis destruxerunt, rei sunt. Unde admonendi sunt illi, ne districtius puniantur, si absoluti reperiri nequiverint saltem de se; isti, ne de subditorum erratibus judicentur, etiamsi se jam de se securos inveniunt. Illi, ut tanto circa se sollicitius vivant, quanto eos aliena cura non implicat; isti vero, ut sic aliorum curas expleant, quatenus et suas agere non desistant, et sic in propria sollicitudine ferveant, ut a commissorum custodia minime torpescant. Illi enim sibimet vacanti dicitur: Vade ad formicam, o piger, et considera vias ejus, et disce sapientiam.[2]) Iste autem terribiliter admonetur, cum dicitur: Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, et illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus.[3]) Spondere namque pro amico est alienam animam in periculo suae conversationis accipere. Unde et apud extraneum manus defigitur, quia apud curam sollicitudinis, quae ante deerat, mens ligatur. Verbis vero oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus captus, quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum prius

---

[1]) Coloss. 3, 20. 21. — [2]) Prov. 6, 6. — [3]) Prov. 6, 1.

necesse est, quae dixerit, custodire. Illaqueatur igitur verbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne ejus vita ad aliud, quam admonet, relaxetur. Unde apud districtum judicem cogitur tanta in opere exsolvere, quanta eum constat aliis voce praecepisse. Ubi et bene mox exhortatio subditur, ut dicatur: Fac ergo, quod dico, fili mi, et temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui; discurre, festina, suscita amicum tuum; ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebrae tuae.[1]) Quisquis enim ad vivendum aliis in exemplo praeponitur, non solum ut ipse vigilet, sed etiam ut amicum suscitet, admonetur. Ei namque vigilare bene vivendo non sufficit, si non et illum, cui praeest, a peccati torpore disjungit. Bene autem dicitur: Ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebrae tuae.[2]) Somnum quippe oculis dare est intentione cessante subditorum curam omnino negligere. Palpebrae vero dormitant, cum cogitationes nostrae ea, quae in subditis arguenda cognoscunt, pigredine deprimente dissimulant. Plene enim dormire est commissorum acta nec scire nec corrigere. Non autem dormire, sed dormitare est, quae quidem reprehendenda sunt cognoscere, sed tamen propter mentis taedium dignis ea increpationibus non emendare. Dormitando vero oculus ad plenissimum somnum ducitur, quia dum plerumque, qui praeest, malum, quod cognoscit, non resecat, ad hoc quandoque negligentiae suae merito pervenit, ut quod a subjectis delinquitur, nec agnoscat.

---

[1]) Prov. 6, 3. — [2]) Prov. 6, 4.

Admonendi sunt itaque, qui praesunt, ut per circumspectionis studium oculos pervigiles intus et in circuitu habeant, et coeli animalia fieri contendant. Ostensa quippe coeli animalia in circuitu et intus oculis plena describuntur. Dignum quippe est, ut cuncti, qui praesunt, intus atque in circuitu oculos habeant, quatenus et interno judici in semetipsis placere studeant, et exempla vitae exterius praebentes ea etiam, quae in aliis sunt corrigenda, deprehendant.

Admonendi sunt subditi, ne praepositorum suorum vitam temere judicent, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne unde mala recte redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt, ne cum culpas praepositorum considerant, contra eos audaciores fiant, sed sic, si qua valde sunt eorum prava, apud semetipsos dijudicent, ut tamen divino timore constricti ferre sub eis jugum reverentiae non recusent. Quod melius ostendimus, si David factum ad medium deducamus. Saul quippe persecutor, cum ad purgandum ventrem speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis David inerat, qui jam tam longo tempore persecutionis ejus mala tolerabat. Cumque eum viri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos responsionibus, quia manum mittere in Christum Domini non deberet. Qui tamen occulte surrexit, et oram chlamydis ejus abscidit. [1]) Quid enim per Saul, nisi mali rectores; quid per David, nisi boni subditi designantur? Saul igitur ventrem purgare, est pravos praepositos conceptam in corde malitiam usque ad opera miseri odoris extendere, et

[1]) 1. Reg. 24, 4. etc.

cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quem tamen David ferire metuit, quia piae subditorum mentes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, praepositorum vitam nullo linguae gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendunt. Qui etsi quando pro infirmitate sese abstinere vix possunt, ut extrema quaedam atque exteriora praepositorum mala, sed tamen humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt; quia videlicet dum praelatae dignitati saltem innoxie et latenter derogant, quasi regis superpositi vestem foedant; [1]) sed tamen ad semetipsos redeunt, seque vehementissime vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Unde bene et illic scriptum est: Post haec David percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul.[2]) Facta quippe praepositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum recte reprehendenda judicantur. Siquando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est, ut per afflictionem poenitentiae cor prematur; quatenus ad semetipsum redeat, et cum praepositae potestati deliquerit, ejus contra se judicium, a quo sibi praelata est, perhorrescat. Nam cum praepositis delinquimus, ejus ordinationi, qui eos nobis praetulit, obviamus. Unde Moyses quoque, cum contra se et Aaron conqueri populum cognovisset, ait: Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.[3])

---

[1]) Alit. secant. — [2]) 1. Reg. 24, 6. — [3]) Exod. 16, 8.

CAPUT V.

Quomodo admonendi servi et domini.

Aliter admonendi sunt servi, atque aliter domini. Servi scilicet, ut in se semper humilitatem conditionis aspiciant; domini vero, ut naturae suae, qua aequaliter sunt cum servis conditi, memoriam non amittant. Servi admonendi sunt, ne dominos despiciant, ne Deum offendant, si ordinationi illius superbiendo contradicunt; domini quoque admonendi sunt, quia contra Deum de munere ejus superbiunt, si eos, quos per conditionem tenent subditos, aequales sibi per naturae consortium non agnoscunt. Isti admonendi sunt, ut sciant se servos esse dominorum; illi admonendi sunt, ut cognoscant se conservos esse servorum. Istis namque dicitur: Servi, obedite dominis carnalibus.[1]) Et rursum: Quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur,[2]) illis autem dicitur: Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quot et illorum et vester Dominus est in coelis.[3])

CAPUT VI.

Quomodo admonendi sapientes et hebetes.

Aliter admonendi sunt sapientes hujus seculi, atque aliter hebetes. Sapientes quippe admonendi sunt, ut amittant scire, quae sciunt;[4]) hebetes quo-

---

[1]) Coloss. 3, 22. — [2]) 1. Tim. 6, 1. — [3]) Ephes. 6, 9.

[4]) Variantur hic codices: alii enim legunt »ut sciant amittere, quae sciunt;« alii »ne amittant scire quae sciunt.« Nostra lectio cum cetero textu magis cohaeret; sequitur enim: »In

que admonendi sunt, ut appetant scire, quae nesciunt. In illis hoc primum destruendum est, quod se sapientes arbitrantur; in istis jam aedificandum est, quidquid de superna sapientia cognoscitur; quia, dum minime superbiunt, quasi ad suscipiendum aedificium corda paraverunt. Cum illis laborandum est, ut sapientius stulti fiant, stultam sapientiam deserant, et sapientem Dei stultitiam discant; istis vero praedicandum est, ut ab ea quae putatur stultitia, ad veram sapientiam vicinius transeant. Illis namque dicitur: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens:[1]) istis vero dicitur: Non multi sapientes secundum carnem.[2]) Et rursum: Quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes.[3]) Illos plerumque ratiocinationis argumenta, istos nonnunquam melius exempla convertunt. Illis nimirum prodest, ut in suis allegationibus victi jaceant; istis vero aliquando sufficit, ut laudabilia aliorum facta cognoscant. Unde et magister egregius, sapientibus et insipientibus debitor, cum Hebraeorum quosdam sapientes, quosdam vero etiam tardiores admoneret, illis de completione Testamenti veteris loquens, eorum sapientiam argumento superavit, dicens: Quod enim antiquatur et senescit, prope interitum

illis hoc primum destruendum est, quod se sapientes arbitrantur.« Cicero acadam. quast. lib. 1. cap. IV. n. 16. refert, teste Socrate »omnium sapientissimum esse dictum, quod haec esset una omnis sapientia, non arbitrari sese scire, quod nesciat.« Loquitur autem hic S. Gregorius de mundi hujus sapientia, quae, ut ait Apost. 1. Cor. 3, 19. »stultitia est apud Deum.«

[1]) 1. Cor. 3, 18. — [2]) 1. Cor. 1, 22. — [3]) 1. Cor. 1, 27.

est. [1]) Cum vero solis exemplis quosdam trahendos cerneret, in eadem epistola adjunxit: Sancti ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. [2]) Et rursum: Mementote praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem; [3]) quatenus et illos victrix ratio frangeret, et istos ad majora conscendere imitatio blanda suaderet.

CAPUT VII.

Quomodo admonendi impudentes et verecundi.

Aliter admonendi sunt impudentes, atque aliter verecundi. Illos namque ab impudentiae vitio non nisi increpatio dura compescit; istos autem plerumque ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam a pluribus increpentur; istis plerumque ad conversionem sufficit, quod eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit, qui invehendo reprehendit; istis autem major profectus adducitur, si hoc, quod in eis reprehenditur, quasi ex latere tangatur. Impudentem quippe Judaeorum plebem Dominus aperte increpans, ait: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. [4]) Et rursum verecundantem refovet, dicens: Confusionis adolescentiae tuae oblivisceris, et opprobrii viduitatis tuae non recordaberis, quia dominabitur tui, qui fe-

[1]) Hebr. 8, 13. — [2]) Hebr. 11, 36. 37. — [3]) Hebr. 13, 7. — [4]) Jer. 3, 3.

cit te.[1]) Impudenter quoque delinquentes Galatas aperte Paulus increpat, dicens: O insensati Galatae, quis vos fascinavit?[2]) Et rursum: Siç stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummamini?[3]) Culpas vero verecundantium quasi compatiens reprehendit, dicens: Gavisus sum in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut et sentiebatis; occupati enim eratis,[4]) ut et illorum culpas increpatio dura detegeret, et horum negligentiam mollior sermo velaret.

CAPUT VIII.

Quomodo admonendi protervi et pusillanimes.

Aliter admonendi sunt protervi, atque aliter pusillanimes. Illi enim dum valde de se praesumunt, exprobrando ceteros dedignantur; isti autem dum nimis infirmitatis suae sunt conscii, plerumque in desperationem cadunt. Illi singulariter summa aestimant cuncta, quae agunt; isti vehementer despecta putant esse, quae faciunt, et idcirco in desperatione franguntur. Subtiliter itaque ab arguente discutienda sunt opera protervorum, ut in quo sibi placent, ostendantur, quia Deo displicent.

Tunc enim protervos melius corrigimus, cum ea, quae bene egisse se credunt, male acta monstramus; ut unde adepta gloria creditur, inde utilis subsequatur confusio. Nonnunquam vero cum se vitium proterviae minime perpetrare cognoscunt, compendiosius ad correctionem veniunt, si alterius culpae

---

[1]) Isai. 54, 4. — [2]) Galat. 3, 1. — [3]) Galat. 3, 3. Omnes editiones habent consummamini, quod ex graeco videtur explicandum. — [4]) Phil. 4, 10.

manifestioris ex latere requisitae improperio confunduntur; ut ex eo, quod defendere nequeunt, cognoscant se tenere improbe, quod defendunt. Unde cum proterve Paulus Corinthios adversum se invicem videret inflatos, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephae, alius Christi esse se diceret, [1]) incestus culpam in medium deduxit, quae apud eos et perpetrata fuerat, et incorrecta remanebat, dicens: Auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris quis habeat. Et vos inflati estis et non magis luctum habuistis, ut tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. [2]) Ac si aperte dicat: Quid vos per proterviam hujus vel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiae nullius vos esse mostratis?

At contra, pusillanimes aptius ad iter bene agendi reducimus, si quaedam illorum bona ex latere requiramus, ut dum in eis alia reprehendendo corripimus, alia amplectendo laudemus; quatenus eorum teneritudinem laus audita nutriat, quam culpa increpata castigat. Plerumque autem utilius apud illos proficimus, si et eorum bene gesta memoramus. Et si qua ab eis inordinate gesta sunt, non jam tamquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc, ne perpetrari debeant, prohibemus, ut et illa, quae approbamus, illatus favor augeat, et contra ea, quae reprehendimus, magis apud pusillanimes exhortatio verecunda convalescat. Unde idem Paulus cum Thessalonicenses in accepta praedicatione perdurantes, quasi de vicino mundi termino quadam cognosceret pusillanimitate turbatos, prius in eis, quae

[1]) 1. Cor. 1, 12. et 3, 4. — [2]) 1. Cor. 5, 1. 2.

fortia prospicit, laudat, et caute monendo postmodum, quae infirma sunt, roborat. Ait enim: Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, et abundat caritas uniuscujusque vestrum in invicem; ita ut et nos ipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei, pro patientia vestra et fide. [1])

Qui cum blanda haec vitae eorum praeconia praemisisset, paulo post subdidit, dicens: Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri JESU Christi, et nostrae congregationis in ipsum, ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini. [2]) Egit enim verus doctor, ut prius audirent laudati, quod recognoscerent, et postmodum, quod exhortati sequerentur: quatenus eorum mentem, ne admonitio subjuncta concuteret, laus praemissa solidaret; [3]) et qui commotos eos vicini finis suspicione cognoverat, non jam redarguebat motos, sed quasi transacta nesciens, adhuc commoveri prohibebat, ut dum de ipsa levitate motionis praedicatori suo se incognitos crederent, tanto reprehensibiles fieri, quanto et cognosci ab illo formidarent.

---

[1]) 2. Thess. 1, 3. 4. — [2]) 2. Thess. 2, 1. 2.

[3]) S. Gregor. hoc quod monet, in re difficili iteratis vicibus, litteris tum ad Mauritium (lib. III. epist. 65.) tum ad Phocam (lib. XIII. epist. 38.) Imperatores datis, perquam apte ipse perfecit.

CAPUT IX.

Quomodo admonendi sint impatientes et patientes.

Aliter admonendi sunt impatientes, atque aliter patientes. Dicendum namque est impatientibus, quia, dum refrenare spiritum negligunt, per multa etiam, quae non appetunt, iniquitatum abrupta rapiuntur; quia videlicet mentem impellit furor, quo non trahit desiderium, et agit commota velut nesciens, unde post doleat sciens. Dicendum quoque impatientibus, quia dum motionis impulsu praecipites quaedam velut alienati peragunt, vix mala sua, postquam fuerint perpetrata, cognoscunt. Qui dum perturbationi suae minime obsistunt, etiam si qua a se tranquilla mente fuerant bene gesta, confundunt et improviso impulsu destruunt, quidquid forsitan diu labore provido construxerunt. Ipsa namque, quae mater est omnium custosque virtutum, per impatientiae vitium virtus amittitur caritatis. Scriptum quippe est: Caritas patiens est.[1] Igitur cum minime est patiens, caritas non est. Per hoc quoque impatientiae vitium ipsa virtutum nutrix doctrina dissipatur. Scriptum namque est: Doctrina viri per patientiam noscitur.[2] Tanto ergo quisque minus ostenditur doctus, quanto minus convincitur patiens. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si vivendo nescit aequanimiter aliena mala tolerare.

Per hoc quoque impatientiae vitium plerumque mentem arrogantiae culpa transfigit, quia dum despici in mundo hoc quisque non patitur, bona, si

---

[1]) 1. Cor. 13, 4. — [2]) Prov. 19, 11.

qua sibi occulta sunt, ostentare conatur, atque sic per impatientiam usque ad arrogantiam ducitur; dumque ferre despectionem non potest, detegendo semetipsum in ostentatione gloriatur. Unde scriptum est: Melior est patiens arrogante. [1]) Quia videlicet eligit patiens quaelibet mala perpeti, quam per ostentationis vitium bona sua occulta cognosci. At contra eligit arrogans bona de se vel falsa jactari, ne mala possit vel minima perpeti. Quia igitur, cum patientia relinquitur, etiam bona reliqua, quae jam gesta sunt, destruuntur, recte ad Ezechielem in altari Dei fieri fossa praecipitur, ut in ea videlicet superposita holocausta serventur. [2]) Si enim in altari fossa non esset, omne quod in eo sacrificium reperiret, superveniens aura dispergeret. Quid vero accipimus altare Dei, nisi animam justi, quae quot bona egerit, tot super se ante ejus oculos sacrificia imponit? Quid autem est altaris fossa, nisi bonorum patientia, quae dum mentem ad adversa toleranda humiliat, quasi more foveae hanc in imo positam demonstrat? Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificium aura dispergat: id est electorum mens patientiam custodiat, ne commota vento impatientiae et hoc, quod bene operata est, amittat. Bene autem haec eadem fossa unius cubiti esse monstratur; [3]) quia nimirum, si patientia non deseritur, unitatis mensura servatur. Unde et Paulus ait: Invicem onera vestra portate, et sic

[1]) Eccle. 7, 9. — [2]) Ezech. 43, 13. — [3]) Ezech. 43, 13. Fossa, uno cubito alta et lata, ex marmoreo pavimento excisa cingebat undique altare holocaustorum, in quam fundebatur victimarum sanguis, qui deinde per subterraneos cuniculos in torrentem Cedron ducebatur.

adimplebitis legem Christi.[1]) Lex quippe Christi est caritas unitatis, quam soli perficiunt, qui nec, cum gravantur, excedunt. Audiant impatientes, quod scriptum est: Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.[2]) Minor enim est victoria urbium, quia extra sunt, quae subiguntur; valde autem majus est, quod per patientiam vincitur; quia ipse a se animus superatur et semetipsum sibimetipsi subjicit, quando eum patientia intra se frenare compellit.[3]) Audiant impatientes, quod electis suis Veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras.[4]) Sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam et anima possideat corpus. Jus vero animae a corporis possessione repellitur, si non prius anima a ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostrae patientiam Dominus esse monstravit, qui in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientiae culpa cognoscimus, per quam et hoc ipsum amittimus possidere, quod sumus. Audiant impatientes, quod per Salomonem rursum dicitur: Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt, et reservat in posterum.[5]) Impatientia

---

[1]) Galat. 6, 2. — [2]) Prov. 16. 32. — [3]) Virtutes, teste S. Thoma 22. q. 136. a. 2. aut directe statuunt hominem in bono, uti theologicae, prudentia justitiaque, aut impediunt ea, quae retrahunt a bono, uti fortitudo, quae est circa pericula mortis superanda, temperantia quae est circa delectationes tactus moderandas, patientia quae est circa quaevis adversa aequo animo toleranda. S. Gregor. hic patientiam nominat, quam virtutem Cicero lib. 1. de offic. cap. 27. temperantiam nuncupat, atque fundamentum est sibi moderandi. — [4]) Luc. 21, 19. — [5]) Prov. 29, 11.

quippe impellente agitur, ut totus foras spiritus proferatur; quem idcirco perturbatio citius ejicit, quia nulla interius disciplina sapientiae circumcludit. Sapiens autem differt et reservat in posterum. Laesus enim in praesens se ulcisci non desiderat, quia etiam tolerans parci optat, sed tamen juste vindicari omnia extremo judicio non ignorat.

At contra admonendi sunt patientes, ne in eo, quod exterius portant, interius doleant; ne tantae virtutis sacrificium, quod integrum foras immolant, intus malitiae peste corrumpant, et cum ab hominibus non agnoscitur, sed tamen sub divina examinatione peccatur, tanto deterior culpa doloris fiat, quanto sibi ante homines virtutis speciem vindicat.

Dicendum itaque est patientibus, ut studeant diligere, quos sibi necesse est tolerare, ne si patientiam dilectio non sequatur, in deteriorem culpam odii virtus ostensa vertatur. Unde Paulus cum diceret: C a r i t a s p a t i e n s e s t, illico adjunxit: B e n i g n a e s t [1]), videlicet ostendens, quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate non cessat. Unde idem doctor egregius cum patientiam discipulis suaderet, dicens: O m n i s a m a r i t u d o e t i r a e t i n d i g n a t i o e t c l a m o r e t b l a s p h e m i a t o l l a t u r a v o b i s [2]), quasi cunctis exterius jam bene compositis ad interiora convertitur, dum subjungit: C u m o m n i m a l i t i a [3]), quia nimirum frustra indignatio, clamor et blasphemia ab exterioribus tollitur, si in interiorbus vitiorum mater malitia dominatur; et incassum foras nequitia ex ramis inciditur, si surrectura multiplicius intus in radice servatur. Unde et per semetipsam Veritas

[1]) 1. Cor. 13, 4. — [2]) Ephes. 4, 31. — [3]) Ephes. 4, 31.

dicit: Diligite inimicos vestros, bene facite his, qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos.[1]) Virtus itaque est coram hominibus adversarios tolerare; sed virtus coram Deo diligere: quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante ejus oculos in altari boni operis flamma caritatis incendit. Hinc est quod rursum quibusdam patientibus, nec tamen diligentibus dicit: Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? [2]) Perturbatio quippe impatientiae festuca est; malitia vero in corde trabes in oculo. Illam namque aura tentationis agitat, hanc autem consummata nequitia pene immobiliter portat. Recte vero illic subjungitur: Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. [3]) Ac si dicatur menti iniquae interius dolenti, et sanctam se exterius per patientiam demonstranti: Prius a te molem malitiae excute, et tunc alios de impatientiae levitate reprehende, ne dum non studes simulationem vincere, pejus tibi sit aliena prava tolerare.

Evenire etiam plerumque patientibus solet, ut eo quidem tempore, quo vel adversa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulsentur, et sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis innocentiam non omittant; sed cum post paululum haec ipsa, quae pertulerint, ad memoriam revocant, igne se doloris inflammant, argumenta ultionis inquirunt, et mansuetudinem, quam tolerantes habuerunt, retractantes in malitiam vertunt. Quibus citius a

[1] Luc. 6, 27. — [2]) Matth. 7, 3. et Luc. 6, 41. — [3]) Matth. 7, 5.

praedicante succurritur, si quae sit hujus permutationis causa, pandatur. Callidus namque adversarius bellum contra duos movet, unum videlicet inflammans, ut contumelias prior inferat, alterum provocans, ut contumelias laesus reddat. Sed plerumque dum hujus jam victor est, qui injuriam persuasus irrogat, ab illo vincitur, qui illatam sibi aequanimiter portat. Unius ergo victor, quem commovendo subjugavit, tota contra alterum virtute se erigit, eumque obsistentem fortiter et vincentem dolet; quem quia commovere in ipsa contumeliarum jaculatione non potuit, ab aperto certamine interim quiescens et secreta suggestione cogitationem lacessens aptum deceptionis tempus inquirit. Quia enim publico bello perdidit [1], ad exercendas occulte insidias exardescit. Quietis namque tempore jam ad victoris animum redit, et vel rerum damna, aut injuriarum jacula ad memoriam reducit, cunctaque quae sibi illata sunt, vehementer exaggerans, intolerabilia ostendit: tantoque mentem moerore conturbat, ut plerumque vir patiens illa se aequanimiter tolerasse post victoriam captivus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, et deteriora rependere, si occasio praebeatur, quaerat. Quibus ergo isti sunt similes, nisi his, qui per fortitudinem in campo victores sunt, sed per negligentiam postmodum intra urbis claustra capiuntur? Quibus sunt similes, nisi iis, quos irruens gravis languor a vita non subtrahit, sed leniter veniens recidiva [2]) febris occidit? Admonendi sunt igitur patientes, ut

---

[1]) i. e. victus fuit, succubuit, a proposito excidit. Eodem sensu absolute saepe hoc verbum usurpatur a S. Gregorio.

[2]) Alit. rediviva.

cor post victoriam muniant, ut hostem publico bello superatum insidiari moeniis mentis intendant; ut languorem plus reserpentem timeant, ne hostis callidus eo in deceptione postmodum majori exultatione gaudeat, quo illa dudum contra se rigida colla victorum calcat.

CAPUT X.

Quomodo admonendi benevoli et invidi.

Aliter admonendi sunt benevoli, atque aliter invidi. Admonendi namque sunt benevoli, ut sic alienis bonis congaudeant, quatenus habere et propria concupiscant. Sic proximorum facta diligendo laudent, ut ea etiam imitando multiplicent, ne si in hoc praesentis vitae stadio ad certamen alienum devoti fautores [1]), sed pigri spectatores assistant, eo post certamen sine bravio remaneant, quo nunc in certamine non laborant, et tunc eorum palmas afflicti respiciant, in quorum nunc laboribus otiosi perdurant. Valde quippe peccamus, si aliena bene gesta non diligimus. Sed nil mercedis agimus, si ea, quae diligimus, inquantum possumus, non imitamur. Dicendum itaque est benevolis, quia si imitari bona minime festinant, quae laudantes approbant, sic eis virtutum sanctitas sicut stultis spectatoribus ludicrarum artium vanitas placet. Illi namque aurigarum et histrionum gesta favoribus efferunt, nec tamen tales esse desiderant, quales illos con-

---

[1]) Devoti fautores scenae dicebantur, qui non solum plausum dabant, sed impense studiosi theatri deditique ei erant opere quoque atque addicti. Sic Suetonius de Caligula cap. 30. scribit: „Equestrem ordinem ut scenae arenaeque devotum assidue proscidit.“

spiciunt esse, quos laudant. Mirantur eos placita egisse, sed tamen devitant similiter placere. Dicendum est benevolis, ut cum proximorum facta conspiciunt, ad suum cor redeant, et de alienis actibus non praesumant; ne bona laudent, et agere recusent. Gravius quippe extrema ultione feriendi sunt, quibus placuit, quod imitari noluerunt.

Admonendi sunt invidi, ut perpendant, quantae caecitatis sunt, qui alieno provectu deficiunt, aliena exultatione [1]) contabescunt. Quantae infelicitatis sunt, qui melioratione proximi deteriores fiunt; dumque augmenta alienae prosperitatis aspiciunt, apud semetipsos anxie afflicti cordis sui peste moriuntur. Quid istis infelicius, quos dum conspecta felicitas afficit, poena nequiores reddit? Aliorum vero bona, quae habere non possunt, si diligerent, sua facerent. Sic quippe sunt universi consistentes in fide, sicut multa membra uno in corpore [2]); quae per officium quidem diversa sunt, sed eo, quo sibi vicissim congruunt, unum fiunt. Unde fit, ut pes per oculum videat, et per pedes oculi gradiantur; ori auditus aurium serviat, et ad usum suum auribus oris lingua concurrat, suffragetur venter manibus, ventri operentur manus. In ipsa igitur corporis positione accipimus, quod in actione servemus. Nimis itaque turpe est non imitari, quod sumus. Nostra sunt nimirum, quae etsi imitari non possumus, amamus in aliis, et amantium fiunt, quaeque amantur in nobis. Hinc ergo pensent invidi, caritas quantae virtutis est, quae alieni laboris opera, nostra sine labore facit. Dicendum itaque est invidis, quia dum se a livore minime custodiunt, in antiquam versuti hostis ne-

---

[1]) Alit. exaltatione. — [2]) Alit. uno continentur in corpore.

quitiam demerguntur. De illo namque scriptum est: *Invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum.* [1]) Quia enim ipse coelum perdidit, condito hoc homini invidit, et damnationem suam perditus adhuc alios perdendo cumulavit. Admonendi sunt invidi, ut cognoscant, quantis lapsibus succrescentis ruinae subjaceant; quia dum livorem a corde non projiciunt, ad apertas operum nequitias devolvuntur. Nisi enim Cain invidisset acceptam fratris hostiam, minime pervenisset ad extinguendam vitam. Unde scriptum est: *Et respexit Dominus ad Abel et ad munera ejus; ad Cain vero et ad munera ejus non respexit. Iratusque est Cain vehementer, et concidit vultus ejus.* [2]) Livor itaque sacrificii fratricidii seminarium fuit. Nam quem meliorem se esse doluit, ne utcumque esset, amputavit. [3]) Dicendum est invidis, quia dum se ista intrinsecus peste consumunt, etiam quidquid in se aliud boni habere videntur, interimunt. Unde scriptum est: *Vita carnium sanitas cordis, putredo ossium invidia.* [4]) Quid enim per carnes nisi infirma quaedam ac tenera, et quid per ossa nisi fortia acta signantur? Et plerumque contingit, ut quidam cum cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur, quidam vero jam quaedam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona intus invidiae pestilentia tabescant. Bene ergo dicitur: *Vita carnium sanitas cordis*; quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Et

---

[1]) Sap. 2, 24. — [2]) Genes. 4, 4. — [3]) Alit. tentavit, i. e. effecit, ut frater interimeretur. — [4]) Prov. 14, 30,

recte illic subditur: Putredo ossium invidia; quia per livoris vitium ante Dei oculos pereunt, etiam quae humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere est quaedam etiam robusta deperire.

CAPUT XI.

Quomodo admonendi simplices et versipelles.

Aliter admonendi sunt simplices, atque aliter impuri. Laudandi sunt simplices, quod studeant nunquam falsa dicere, sed admonendi sunt, ut noverint nonnunquam vera reticere. Sicut enim semper dicentem falsitas laesit, ita nonnunquam quibusdam audita vera nocuerunt. Unde coram discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans, ait: Multa habeo vobis dicere, sed nunc non potestis illa portare. [1]) Admonendi sunt igitur simplices, ut sicut fallaciam semper utiliter vitant, ita veritatem semper utiliter proferant. Admonendi sunt, ut simplicitatis bono prudentiam adjungant, quatenus sic securitatem de simplicitate possideant, ut circumspectionem prudentiae non amittant. Hinc namque per doctorem gentium dicitur: Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo. [2]) Hinc electos suos per semetipsam Veritas admonet, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae. [3]) Quia videlicet in electorum cordibus debet et simplicitatem columbae astutia serpentis acuere, et serpentis astutiam columbae simplicitas temperare; quatenus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescant.

---

[1]) Joan. 16, 12. — [2]) Rom. 16, 19. — [3]) Matth. 10, 16.

At contra admonendi sunt impuri, ut quam gravis sit, quem cum culpa sustinent, duplicitatis labor, agnoscant. Dum enim deprehendi metuunt, semper improbas defensiones quaerunt, semper pavidis suspicionibus agitantur. Nil autem est ad defendendum puritate tutius, nil ad dicendum veritate facilius. Nam dum fallaciam suam tueri cogitur, duro cor labore fatigatur. Hinc namque scriptum est: Labor labiorum ipsorum operiet eos.[1]) Qui enim nunc implet, tunc operit; quia, cujus nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit. Hinc per Jeremiam dicitur: Docuerunt linguam suam loqui mendacium, ut inique agerent, laboraverunt.[2]) Ac si aperte diceretur: Qui amici esse veritatis sine labore poterant, ut peccent, laborant; cumque vivere simpliciter renuunt, laboribus exigunt, ut moriantur. Nam plerumque in culpa deprehensi, dum quales sint cognosci refugiunt, sese sub fallaciae velamine abscondunt, et hoc quod peccant, quodque jam aperte cernitur, excusare moliuntur; ita ut saepe is, qui eorum culpas corripere studet, aspersae falsitatis nebulis seductus pene amisisse se videat, quod de eis jam certum tenebat. Unde recte sub Judaeae specie per prophetam contra peccantem animam excusantemque se dicitur: Ibi habuit foveam ericius.[3]) Ericii quippe nomine impurae mentis seseque callide defendentis duplicitas designatur: quia videlicet ericius cum apprehenditur, ejus et caput cernitur, et pedes videntur, et corpus omne conspicitur; sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphaeram colligit, pe-

---

[1]) Ps. 139, 10. — [2]) Jer. 9, 5. — [3]) Isai. 34, 15.

des introrsus subtrahit, caput abscondit, et intra tenentis manus totum simul amittitur, quod totum simul ante videbatur. Sic nimirum sic impurae mentes sunt, cum in suis excessibus comprehenduntur. Caput enim ericii cernitur, quia quo initio ad culpam peccator accesserit, videtur. Pedes ericii conspiciuntur; quia quibus vestigiis nequitia sit perpetrata, cognoscitur, et tamen adductis repente excusationibus impura mens introrsus pedes colligit, quia cuncta iniquitatis suae vestigia abscondit. Caput subtrahit; quia miris defensionibus nec inchoasse se malum aliquod ostendit. Et quasi sphaera in manu tenentis remanet; quia is qui corripit, cuncta quae jam cognoverat, subito amittens involutum intra conscientiam peccatorem tenet; et qui totum jam deprehendendo viderat, tergiversatione pravae defensionis illusus totum pariter ignorat. Foveam ergo habet ericius in reprobis; quia malitiosae mentis duplicitas sese intra se colligens abscondit in tenebris defensionis.

Audiant impuri, quod scriptum est: Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. [1]) Fiducia quippe magnae securitatis est simplicitas actionis. Audiant, quod sapientis ore dicitur: Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum. [2]) Audiant, quod Scriptura rursum teste perhibetur: Cum simplicibus sermocinatio ejus. [3]) Deo enim sermocinari est per illustrationem suae praesentiae humanis mentibus arcana revelare. Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur, quia de supernis mysteriis illorum mentes radio suae visitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis

[1]) Prov. 10, 9. — [2]) Sap. 1, 5. — [3]) Prov. 3, 32.

obscurat. Est autem speciale duplicium malum; quia dum perversa et duplici actione ceteros fallunt, quasi praestantius ceteris prudentes se esse gloriantur; et quia districtionem retributionis non considerant, de damnis suis miseri exultant. Audiant autem, quomodo super illos propheta Sophonias vim divinae animadversionis intendat, dicens: Ecce dies Domini venit magnus et horribilis, dies irae, dies illa, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis, dies tubae et clangoris super omnes civitates munitas, et super omnes angulos excelsos.[1]) Quid enim per civitates munitas exprimitur, nisi suspectae mentes et fallaci semper defensione circumdatae, quae, quoties earum culpa corripitur, veritatis ad se jacula non admittunt? Et quid per excelsos angulos (duplex quippe semper est in angulis paries) nisi impura corda signantur? quae dum veritatis simplicitatem fugiunt, ad semetipsa quodammodo duplicitatis perversitate replicantur, et quod est deterius, apud cogitationes suas in fastu prudentiae ex ipsa se culpa impuritatis extollunt. Dies igitur Domini vindictae atque animadversionis plena super civitates munitas et super excelsos angulos venit, quia ira extremi judicii humana corda et defensionibus contra veritatem clausa destruit, et duplicitatibus involuta dissolvit. Tunc enim munitae civitates cadunt, quia mentes Deo impenetratae damnabuntur.[2]) Tunc excelsi anguli corruunt, quia corda, quae se per impuritatis prudentiam erigunt, per justitiae sententiam prosternuntur.

---

[1]) Soph. 1, 14. 15. — [2]) Alit. suspectae damnantur.

CAPUT XII.

Quomodo admonendi sunt incolumes et aegri.

Aliter admonendi sunt incolumes, atque aliter aegri. Admonendi sunt incolumes, ut salutem corporis excerceant ad salutem mentis; ne si acceptae incolumitatis gratiam ad usum nequitiae inclinent, dono deteriores fiant, et eo postmodum supplicia graviora mereantur, quo nunc largioribus bonis Dei male uti non metuunt. Admonendi sunt incolumes, ne opportunitatem salutis in perpetuum promerendae despiciant. Scriptum namque est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.[1]) Admonendi sunt, ne placere Deo si, cum possunt, noluerint, cum voluerint sero non possint. Hinc est enim, quod eos post sapientia deserit, quos prius diutius renuentes vocavit, dicens: Vocavi, et renuistis; extendi manum meam, et non fuit, qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis, quod timebatis, advenerit.[2]) Et rursum: Tunc invocabunt me, et non exaudiam; mane consurgent, et non invenient me.[3]) Salus itaque corporis quando ad bene operandum accepta despicitur, quanti sit muneris, amissa sentitur. Et infructuose ad ultimum quaeritur, quae congruo concessa tempore utiliter non habetur. Unde bene per Salomonem rursum dicitur: Ne des alienis honorem tuum, et annos tuos crudeli; ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labo-

[1]) 2. Cor. 6, 2. — [2]) Prov. 1, 24. etc. — [3]) Prov. 1, 28.

res tui sint in domo aliena, et gemas in novissimis, quando consumseris carnes et corpus tuum. [1]) Qui namque alieni a nobis sunt, nisi maligni spiritus, qui a coelestis sunt patriae sorte separati? Quis vero honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi ad Conditoris tamen nostri sumus imaginem et similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille angelus apostata, qui et semetipsum poena mortis [2]) superbiendo perculit, et inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem et similitudinem conditus vitae suae tempora malignorum spirituum voluptatibus [3]) administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem male dominantis adversarii accepta vivendi spatia expendit. Ubi bene subditur: Ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena. Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam suis viribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est immundorum spirituum facta multiplicat, nimirum vel luxuriando vel superbiendo agens, ut etiam se addito, perditorum numerus crescat. Bene autem subditur: Et gemas in novissimis, quando consumseris carnes et corpus tuum. Plerumque enim accepta salus carnis

---

[1]) Prov. 5, 9—11. — [2]) Angelus apostata mortaliter peccando gratiam amisit, et protoparentes ad peccatum seducendo, totum genus humanum gratia spoliavit. — [3]) Alit. voluntatibus. Per voluptatem intelligi quoque potest beneplacitum, quod idem esse videtur cum voluntate. Malignorum Spirituum voluptates appellat, quas illi suggerunt et offerunt.

per vitia expenditur; sed cum repente subtrahitur, cum molestiis caro atteritur, cum jam egredi anima urgetur, diu male habita quasi ad bene vivendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt homines, quod Deo servire noluerunt, quando damna negligentiae suae recuperare serviendo nequaquam possunt. Unde alias dicitur: Cum occideret eos, tunc requirebant eum.[1])

Ad contra admonendi sunt aegri, ut eo se filios Dei sentiant, quo illos disciplinae flagella castigant. Nisi enim correctis haereditatem dare disponeret, erudire eos per molestias non curaret. Hinc namque ad Joannem Dominus per Angelum dicit: Ego quos amo, arguo et castigo.[2]) Hinc rursum scriptum est: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, cum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit.[3]) Hinc Psalmista ait: Multae tribulationes justorum, et de omnibus his liberavit eos Dominus.[4]) Hinc quoque beatus Job in dolore exclamans, ait: Si justus fuero, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria.[5]) Dicendum est aegris, ut si coelestem patriam suam credunt, necessario in hac labores velut in aliena patiantur. Hinc est enim, quod lapides extra tunsi sunt, ut in constructione templi Domini absque mallei sonitu ponerentur; quia videlicet nunc foris per flagella tundimur, ut intus in templum Dei postmodum sine disciplinae percussione disponamur; quatenus quidquid in no-

---

[1]) Ps. 77, 34. — [2]) Apoc. 3, 19. — [3]) Prov. 3, 11. Hebr. 12, 5. 6. — [4]) Ps. 33, 20. — [5]) Job. 10, 15.

bis est superfluum, modo percussio resecet, et tunc sola nos in aedificio concordia caritatis liget. Admonendi sunt aegri, ut considerent pro percipiendis terrenis haereditatibus, quam dura carnales filios disciplinae flagella castigent. Quae ergo nobis divinae correptionis poena gravis est, per quam et numquam amittenda haereditas percipitur, et semper mansura supplicia vitantur? Hinc etenim Paulus ait: Patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores, et reverebamur eos; non [1]) multo magis obtemperabimus patri spirituum, et vivemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos; hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus. [2])

Admonendi sunt aegri, ut considerent, quanta salus cordis sit molestia corporalis, quae ad cognitionem sui mentem revocat, et quam plerumque salus abjicit, infirmitatis memoriam [3]) reformat; ut animus, qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa, quam sustinet, carne memoretur. Quod recte per Balaam (si tamen vocem Dei subsequi obediendo voluisset) in ipsa ejus itineris retardatione signatur. Balaam namque pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal, cui praesidet, praepedit. [4]) Prohibitione quippe immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt; quia plerumque caro per molestias tarda flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni praesidens non videbat, ita ut anxietatem spi-

[1]) Alit. nonne. — [2]) Hebr. 12, 9. 10. — [3]) Alit. memoria. — [4]) Num. 22, 23. etc.

ritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem, qui sibi obviat, innotescat. Unde et bene per Petrum dicitur: Correptionem habuit suae vesaniae subjugale mutum, quod in hominis voce loquens prohibuit prophetae insipientiam. [1]) Insanus quippe homo a subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum, quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens vocem, non mentem mutavit. Admonendi sunt aegri, ut considerent, quanti sit muneris molestia corporalis, quae et admissa peccata diluit, et ea, quae admitti poterant, compescit; quae sumta ab exterioribus plagis concussae menti poenitentiae vulnera infligit. Unde scriptum est: Livor vulneris abstergit mala, et plagae in secretioribus ventris. [2]) Mala enim livor vulneris abstergit, quia flagellorum dolor vel cogitatas vel perpetratas nequitias diluit. Solet vero ventris appellatione mens accipi; quia sicut venter consumit escas, ita mens pertractando excoquit curas. Quia enim venter mens dicitur, ea sententia docetur, qua scriptum est: Lucerna Domini spiraculum hominis, quae investigat omnia secreta ventris. [3]) Ac si diceret: Divini afflatus illuminatio, cum in mentem hominis venerit, eam sibimetipsi illuminans ostendit, quae ante Spiritus sancti adventum cogitationes pravas et portare poterat, et pensare nesciebat. Livor ergo vulneris abstergit mala, et plagae in secretioribus ventris: quia cum exterius percutimur,

[1]) 2. Petr. 2, 16. — [2]) Prov. 20, 30. — [3]) Prov. 20, 27.

ad peccatorum nostrorum memoriam taciti afflictique revocamur, atque ante oculos nostros cuncta, quae a nobis sunt male gesta, reducimus, et per hoc, quod foris patimur, magis intus quod fecimus dolemus. Unde fit, ut inter aperta vulnera corporis amplius nos abluat plaga secreta ventris, quia sanat nequitias pravi operis occultum vulnus doloris.

Admonendi sunt aegri, quatenus patientiae virtutem servent, ut incessanter, quanta Redemtor noster ab his, quos creaverat, pertulit mala, considerent: quod tot abjecta conviciorum probra sustinuit: quod de manu antiqui hostis captivorum animas quotidie rapiens insultantium alapas accepit: quod aqua salutis nos diluens a perfidorum sputis faciem non abscondit: quod advocatione sua [1]) nos ab aeternis suppliciis liberans tacitus flagella toleravit: quod inter Angelorum choros perennes nobis honores tribuens colaphos pertulit: quod a peccatorum nos punctionibus salvans spinis caput supponere non recusavit: quod aeterna nos dulcedine inebrians in siti sua fellis amaritudinem accepit: quod, qui pro nobis Patrem, quamvis divinitate esset aequalis, adoravit, sub irrisione adoratus tacuit: quod vitam mortuis praeparans usque ad mortem ipse vita pervenit. Cur itaque asperum creditur, ut a Deo homo toleret flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut quis sana intelligentia de percussione sua ingratus existat, si ipse hinc sine flagello non exiit, qui hic sine peccato vixit?

---

[1]) „Advocatum habemus apud Patrum Jesum Christum justum." 1. Joan. 2, 1.

CAPUT XIII.

Quomodo admonendi, qui flagella metuunt, et qui contemnunt.

Aliter admonendi sunt, qui flagella metuunt, et propterea innocenter vivunt; atque aliter admonendi sunt, qui sic in iniquitate duruerunt, ut neque per flagella corrigantur. Dicendum namque est flagella timentibus, ut et bona temporalia nequaquam pro magno desiderent, quae adesse etiam pravis vident, et mala praesentia nequaquam velut intolerabilia fugiant, quibus hic plerumque etiam bonos affici non ignorant. Admonendi sunt, ut si malis veraciter carere desiderant, aeterna supplicia perhorrescant, neque in hoc suppliciorum timore remaneant, sed ad amoris gratiam nutrimento caritatis excrescant. Scriptum quippe est: *Perfecta caritas foras mittit timorem.* [1]) Et rursum scriptum est: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater.* [2]) Unde idem doctor iterum dicit: *Ubi spiritus Domini, ibi libertas.* [3]) Si ergo adhuc a prava actione formidata poena prohibet, profecto formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si poenam non metueret, culpam procul dubio perpetraret. [4]) Ignorat itaque mens gra-

---

[1]) 1. Joan. 4, 18. — [2]) Rom. 8, 15. — [3]) 2. Cor. 3, 17. — [4]) Omnis timor, qui hominem a peccato amovet, in se bonus est. Plenae sunt sacrae litterae comminationibus, quarum timore peccatores ad poenitentiam adducantur, et saepenumero timor commendatur ceu initium et confirmatio vitae melioris et sapientiae. Regius Psaltes Psal. 118, 120. eum efflagitat: „Confige timore tuo carnes meas; a judiciis enim

tiam libertatis, quam ligat servitus timoris. Bona enim pro semetipsis amanda sunt, et non poenis compellentibus exequenda. Nam qui propterea bona facit, quia tormentorum mala metuit, vult non esse, quod metuat, ut audenter illicita committat. Unde

---

tuis timui." — Et S. Augustinus: „Fac, fac", inquit serm. 156. nro. 14. „timore poenae, si nondum potes amore justitiae." Ipse S. Gregor. M. homil. 34 in Evang. „Prava mens", inquit, „si non prius per timorem evortitur, ab assuetis vitiis non emundatur." — Timor ducit ad charitatem: „Opus est", inquit S. Augustin. Enarr. in Psal. 127, nro. 4., „ut intret timor primo, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas sanitas." — Alius dicitur naturalis, alius supernaturalis; et hic in filialem et servilem dispertitur. Timor naturalis, bono accedente voluntatis affectu, bonus evadit, etsi ad justificationem nihil conferens; malo vero affectu accedente, malus fit, sicuti et mundanus malus est, qui a Deo reducit. — Filialis et servilis timor peccati affectum excludit, et qui servilis peccati affectum non excludit, s e r v i l i t e r s e r v i l i s nuncupatur. — Loquitur S. Gregorius M. hoc loco non simpliciter de timore quocunque, sed de eo, qui dicitur s e r v i l i t e r s e r v i l i s, qui in se quidem bonus est, ast subjective, ob pravam animi affectionem, omnium consensu vitiosus et malus existit, qui solum manum cohibet, voluntatem autem a peccato non retrahit, et hoc ex prava dispositione illius, qui prave utitur re in se bona. — Hic sensus S. Doctoris ex ipsius conclusione liquet, quam subjungit: „Unde luce clarius constat, quod coram Deo innocentia amittitur, ante cujus oculos d e s i d e r i o p e c c a t u r." Ceterum juvat in hac materia prae oculis habere, quae subnecto: 1. Timor potest malus dici n o n i n s e, sed pro mala timentis dispositione. 2. Spectari potest aut absolute, aut respective: absolute bonus est, respective vero ad charitatem minus perfectus, et latiori sensu sub hac consideratione m a l u s quandoque, i. e. minus bonus dicitur. 3. Timor poenarum a Deo infligendarum est m e d i u m, seu habet rationem medii ad vitandam culpam, non autem habet rationem finis, neque in-

luce clarius constat, quod coram Deo innocentia amittitur, ante cujus oculos desiderio peccatur.

At contra hi, quos ab iniquitatibus nec flagella compescunt, tanto acriori invectione feriendi sunt, quanto majori insensibilitate duruerunt. Plerumque enim sine dedignatione dedignandi sunt, sine desperatione desperandi [1]; ita dumtaxat, ut et ostensa desperatio formidinem incutiat, et subjuncta admonitio ad spem reducat. Districte itaque contra illos divinae sententiae proferendae sunt, ut ad cognitionem sui considerata aeterna animadversione revocentur. Audiant enim in se impletum esse, quod scriptum est: Si contuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus. [2] Contra hos propheta Domino conqueritur, dicens: Attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam. [3] Hinc est, quod Dominus dicit: Interfeci et perdidi populum istum, et tamen a viis suis non sunt reversi. [4] Hinc rursum ait: Populus non est reversus ad percutientem se. [5] Hinc voce flagellantium propheta conqueritur, di-

---

terpretative. 4. Timor pro objecto immediato poenam habens, est actus imperans, odium vero et detestatio peccati est actus imperatus prorsus diversus ab actu timoris imperantis. Nec timoris motivum excludit alterius virtutis motivum: immo timore inducor ad motiva alia consideranda, quae retrahunt a peccato, et ad virtutis obsequium impellunt. — Cfr. J. Perrone Praelection. tom. VI, cap. II. de Contritione. a §. 42—70.

[1]) Obdurati acerrimis verbis pungendi sunt, quum tot tantisque gratiarum donis abusi sunt: significanti emphasi S. Doctor id exprimit. — [2]) Prov. 27, 22. — [3]) Jer. 5, 3. — [4]) Jer. 15, 7. — [5]) Isai. 9, 13.

cens: Curavimus Babylonem, et non est sanata. [1]) Babylon quippe curatur, nec tamen ad sanitatem reducitur, quando mens in prava actione confusa verba correptionis audit, flagella correptionis percipit, et tamen ad recta salutis itinera redire contemnit. Hinc captivo Israelitico populo, nec tamen ab iniquitate converso Dominus exprobrat, dicens: Versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes isti aes et stannum et ferrum et plumbum in medio fornacis. [2]) Ac si aperte dicat: Purgare eos per ignem tribulationis volui, et argentum illos vel aurum fieri quaesivi, sed in fornace mihi in aes, stannum et ferrum et plumbum versi sunt; quia non ad virtutem, sed ad vitia etiam in tribulatione proruperunt. Aes quippe dum percutitur, amplius metallis ceteris sonitum reddit. Qui igitur in percussione positus erumpit ad sonitum murmurationis, in aes versus est in medio fornacis. Stannum vero cum ex arte componitur, argenti speciem mentitur. Qui ergo simulationis vitio non caret in tribulatione, stannum factus est in fornace. Ferro autem utitur, qui vitae proximi insidiatur. Ferrum itaque in fornace est, qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoque ceteris metallis est gravius. In fornace ergo plumbum invenitur, qui sic peccati sui pondere premitur, ut etiam in tribulatione positus a terrenis desideriis non levetur. Hinc rursum scriptum est: Multo labore sudatum est, et non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem. [3]) Ignem quippe nobis tribulationis admovet, ut in nobis rubiginem vitiorum

---

[1]) Jer. 51, 9. — [2]) Ezech. 22, 18. — [3]) Ezech. 24, 12.

purget; sed nec per ignem rubiginem amittimus, quando et inter flagella vitio non caremus. Hinc propheta iterum dicit: **Frustra conflavit conflator: malitiae eorum non sunt consumptae.** [1])

Sciendum vero est, quod nonnunquam cum inter flagellorum duritiam remanent incorrecti, dulci sunt admonitione mulcendi. Quos enim cruciamenta non corrigunt, nonnunquam ab iniquis actionibus lenia blandimenta compescunt; quia et plerumque aegros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad salutem pristinam tepens aqua revocavit, et nonnulla vulnera, quae curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantur. Et durus adamas incisionem ferri minime recipit, sed leni hircorum sanguine mollescit. [2])

CAPUT XIV.

Quomodo admonendi taciturni et verbosi.

Aliter admonendi sunt nimis taciti, atque aliter multiloquio vacantes. Insinuari namque nimis ta-

---

[1]) Jer. 6, 29. — [2]) De adamante scribit Plin. Natur. Histor. lib. 37. Cap. 15. „Maximum in rebus humanis, non solum inter gemmas, pretium habet adamas, diu nonnisi regibus et iis admodum paucis cognitus, auri modo in metallis repertus, perquam raro: comes auri nec nisi in auro nasci videbatur... Nunc genera ejus sex noscuntur... Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissultet incudesque etiam ipsae dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ingenium victrix natura, et nunquam incalescens, unde et nomen indomita vis graeca interpretatione accepit.... Illa invicta vis duarum violentissimarum naturae rerum ferri ignisque contemtrix, hircino rumpitur sanguine.“ Haec Plinius; quae tamen non omnia nostri temporis physiologis probantur.

citis debet, quia dum quaedam vitia incaute fugiunt, occulte deterioribus implicantur. Nam saepe linguam quia immoderatius frenant, in corde gravius multiloquium tolerant; ut eo plus cogitationes in mente ferveant, quo illas violenta custodia indiscreti silentii angustat. Quae plerumque tanto latius diffluunt, quanto se esse securius aestimant, quia foris a reprehensoribus non videntur. Unde nonnunquam mens in superbiam extollitur, et quos loquentes audit, quasi infirmos despicit. Cumque os corporis claudit, quantum se vitiis superbiendo aperiat, non agnoscit. Linguam etenim premit, mentem elevat, et cum suam nequitiam minime considerat, tanto apud se cunctos liberius, quanto et secretius, accusat. Admonendi sunt igitur nimis taciti, ut scire sollicite studeant, non solum quales foris ostendere, sed etiam quales se debeant intus exhibere, ut plus ex cogitationibus occultum judicium, quam ex sermonibus reprehensionem metuant proximorum. Scriptum namque est: Fili mi, attende sapientiam meam, et prudentiae meae inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes. [1]) Nil quippe in nobis est corde fugacius, quod a nobis toties recedit, quoties per pravas cogitationes defluit. Hinc etenim psalmista ait: Cor meum dereliquit me. [2]) Hinc ad semetipsum rediens, ait; Invenit servus tuus cor suum, ut oraret te. [3]) Cum ergo cogitatio per custodiam restringitur, cor, quod fugere consuevit, invenitur.

Plerumque autem nimis taciti cum nonnulla injusta patiuntur, eo in acriorem dolorem prodeunt,

---

[1]) Prov. 5, 1. — [2]) Ps. 39, 13. — [3]) 2. Reg. 7, 27.

quo ea, quae sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquille lingua diceret [1]), a conscientia dolor emanaret. Vulnera enim clausa plus cruciant. Nam cum putredo, quae interius fervet, ejicitur, ad salutem dolor aperitur. Scire igitur debent, qui plus, quam expedit, tacent, ne inter molesta, quae tolerant, dum linguam tenent, vim doloris exaggerent. Admonendi sunt enim, ut si proximos sicut se diligunt, minime illis taceant, unde eos juste reprehendunt. Vocis enim medicamine utrorumque saluti concurritur, dum et ab illo, qui infert, actio prava compescitur, et ab hoc, qui sustinet, doloris fervor vulnere aperto temperatur. Qui enim proximorum mala respiciunt, et tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulneribus usum medicaminis subtrahunt, et eo mortis auctores fiunt, quo virus, quod poterant, curare noluerunt. Lingua itaque discrete frenanda est, non insolubiliter [2]) obliganda. Scriptum namque est: Sapiens tacebit usque ad tempus [3]), ut nimirum, cum opportunum considerat, postposita censura silentii loquendo, quae congruunt, in usum se utilitatis impendat. Et rursum scriptum est: Tempus tacendi, et tempus loquendi. [4]) Discrete quippe vicissitudinum pensanda sunt tempora, ne aut cum restringi lingua debet, per verba inutiliter defluat, aut cum loqui utiliter potest, semetipsam pigre restringat. Quod bene psalmista considerans, dicit: Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis. [5]) Non

---

[1]) Alit. tranquillae linguae sermone dicerent, mens a conscientiae dolore aliena maneret. — [2]) Alit. insalubriter. — [3]) Eccli. 20, 7. — [4]) Eccli. 3, 7. — [5]) Ps. 140, 3.

enim poni ori suo parietem, sed ostium petit, quod videlicet aperitur et clauditur. Unde et nobis caute discendum est, quatenus os discretum et congruo tempore vox aperiat, et rursum congruo taciturnitas claudat.

At contra admonendi sunt multiloquio vacantes, ut vigilanter aspiciant, a quanto rectitudinis statu depereunt, dum per multiplicia verba dilabuntur. Humana etenim mens aquae more circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit, unde descendit, et relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Quot enim supervacuis verbis a silentii sui censura dissipatur, quasi tot rivis extra se ducitur. Unde et redire interius ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium sparsa a secreto se intimae considerationis excludit. Totam vero se insidiantis hostis vulneribus detegit, quia nulla munitione custodiae circumcludit. Unde scriptum est: Sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. [1]) Quia enim murum silentii non habet, patet inimici jaculis civitas mentis, et cum se per verba extra semetipsam ejicit, apertam se adversario ostendit. Quam tanto ille sine labore superat, quanto et ipsa, quae vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat.

Plerumque autem, quia per quosdam gradus desidiosa mens in lapsum casus impellitur, dum otiosa cavere verba negligimus, ad noxia pervenimus: ut prius loqui aliena libeat, postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, mordeat, ad extremum vero usque ad apertas lingua contumelias

---

[1]) Prov. 25, 28.

erumpat. Hinc seminantur stimuli, oriuntur rixae, accenduntur faces odiorum, pax extinguitur cordium. Unde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.[1]) Aquam quippe dimittere est linguam in fluxum eloquii relaxare. Quo contra in bona etiam parte iterum dicitur: Aqua profunda verba ex ore viri.[2]) Qui ergo dimittit aquam, caput est jurgiorum; quia qui linguam non refrenat, concordiam dissipat. Unde e diverso scriptum est: Qui imponit stulto silentium. iras mitigat.[3]) Quod autem multiloloquio quisque serviens[4]) rectitudinem justitiae tenere nequaquam possit, testatur propheta, qui ait: Vir linguosus non dirigetur super terram.[5]) Hinc quoque Salomon iterum dicit: In multiloquio non deerit peccatum.[6]) Hinc Isaias ait: Cultus justitiae silentium[7]), videlicet indicans, quia mentis justitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Jacobus ait: Siquis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.[8]) Hinc rursum ait: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.[9]) Hinc iterum, linguae vim definiens, adjungit: Inquietum malum, plena veneno mortifero.[10]) Hinc per semetipsam nos Veritas, admonet, dicens: Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in

---

[1]) Prov. 17, 14. — [2]) Prov. 18, 4. — [3]) Prov. 26, 10. — [4]) Alit. serviens, linguam frenare nequiverit; accidet ut rectitudinem etc. — [5]) Ps. 139, 12. — [6]) Prov. 10, 19. — [7]) Isai. 32, 17. — [8]) Jacob 1, 26. — [9]) Jacob. 1, 19. — [10]) Jacob. 3, 8.

die judicii.[1]) Otiosum quippe verbum est, quod aut ratione justae necessitatis, aut intentione piae utilitatis caret. Si ergo de otioso sermone ratio exigitur, pensemus, quae poena multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur.

CAPUT XV.

Quomodo admonendi pigri et praecipites.

Aliter admonendi sunt pigri, atque aliter praecipites. Illi namque suadendi sunt, ne agenda bona, dum differunt, amittant: isti vero admonendi sunt, ne dum bonorum tempus incaute festinando praeveniunt, eorum merita immutent. Pigris itaque intimandum est, quod saepe dum opportune agere, quae possumus, nolumus, paulo post, cum volumus, non valemus. Ipsa quippe mentis desidia, dum congruo fervore non accenditur, a bonorum desiderio funditus convalescente furtim torpore mactatur. Unde aperte per Salomonem dicitur: Pigredo immittit soporem.[2]) Piger enim recte sentiendo quasi vigilat, quamvis nil operando torpescat. Sed pigredo soporem immittere dicitur; quia paulisper etiam recte sentiendi[3]) vigilantia amittitur, dum a bene operandi studio cessatur. Ubi recte subjungitur: Et anima dissoluta esuriet.[4]) Nam quia se ad superiora stringendo non dirigit, neglectam se inferius per desideria expandit; et dum studiorum sublimium vigore non constringitur, cupiditatis in-

---

[1]) Matth. 12, 36. — [2]) Prov. 19, 15. — [3]) Alit. recte sentiendo: quae lectio a recto sensu non abhorret, modo sic legatur: „quia paulisper etiam recte sentiendo vigilantia amittitur.“ Scilicet non sufficit recte sentire, nisi bonum operemur, quo neglecto amittitur vigilantia. — [4]) Prov. 19, 15.

fimae fame sauciatur: ut quo se per disciplinam ligare dissimulat, eo se esuriens per voluptatum desideria spargat. Hinc ab eodem rursus Salomone scribitur: In desideriis est omnis otiosus. [1]) Hinc ipsa Veritate praedicante, uno quidem exeunte spiritu munda domus dicitur, sed multiplicius redeunte dum vacat occupatur. [2]) Plerumque piger, dum necessaria agere negligit, quaedam sibi difficilia opponit, quaedam vero incaute formidat; et dum quasi invenit, quod velut juste metuat, ostendit, quod in otio quasi non injuste torpescat. Cui recte per Salomonem dicitur: Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo aestate, et non dabitur ei. [3]) Propter frigus quippe piger non arat, dum desidiae torpore [4]) constrictus agere, quae debet, bona dissimulat. Propter frigus piger non arat, dum parva ex adverso mala metuit et operari maxima praetermittit. Bene autem dicitur: Mendicabit aestate, et non dabitur ei. Qui enim nunc in bonis operibus non exsudat, cum sol judicii ferventior apparuerit, quia frustra regni aditum postulat, nil accipiens aestate mendicat. Bene huic per eumdem Salomonem rursum dicitur: Qui observat ventum, non seminat; et qui considerat nubes, numquam metit. [5]) Quid enim per ventum, nisi malignorum spirituum tentatio exprimitur? Et quid per nubes, quae moventur a vento, nisi adversitates [6]) pravorum hominum de-

[1]) Prov. 21, 26. — [2]) Matth. 12, 44. 45. — [3]) Prov. 20, 4. [4]) Alit. dissidia et torpore. — [5]) Eccli 11, 4. — [6]) Hoc est, »adversantium pravorum impetus et oppugnationes.« Hic enim, uti alibi saepius apud S. Gregorium, v. gr. lib. II. Moral. Cap. 31. in Joan. I, 16. adversitas non idem significat ac calamitas, sed est proprie adversantium oppositio.

signantur? A ventis videlicet impelluntur nubes, quia immundorum spirituum afflatu pravi excitantur homines. Qui ergo observat ventum, non seminat; et qui considerat nubes, numquam metit: quia quisquis tentationem malignorum spirituum, quisquis persecutionem pravorum hominum metuit, neque nunc grana boni operis seminat, neque tunc manipulos sanctae retributionis secat.

At contra praecipites dum bonorum actuum praeveniunt tempus, meritum pervertunt, et saepe in malis corruunt, dum bona minime discernunt. Qui nequaquam, quae quando agant, inspiciunt, sed plerumque acta, quia ita non debuerunt agere, cognoscunt. Quibus sub auditoris specie recte apud Salomonem [1]) dicitur: Fili, sine consilio nihil facias, et post factum non poenitebis. [2]) Et rursum: Palpebrae tuae praecedant gressus tuos. [3]) Palpebrae quippe gressus praecedunt, cum operationem nostram consilia recta praeveniunt. Qui enim negligit considerando praevidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit, pergendo iter conficit, sed praevidendo sibimetipsi non antecedit, atque idcirco citius corruit, quia quo pedem operis ponere debeat, per palpebram consilii non attendit.

---

[1]) Liber Ecclesiasticus, cujus autor Jesus, filius Sirach, Jerosolymita existit, Salomoni aliquando inscriptus fuit, nempe ob parabolarum et phrasium similitudinem, et quia ex Salomonis parabolis quaedam hinc inde insparguntur. - S. Gregorius hujus libri autorem saepe alibi appellat tantum quendam sapientem, hic autem expresse Salomonem nominat, nisi forte, ut quidam opinantur, id amanuensibus sit attribuendum.

[2]) Eccli. 32, 24. — [3]) Prov. 4, 25.

CAPUT XVI.

Quomodo admonendi mansueti et iracundi.

Aliter admonendi sunt mansueti, atque aliter iracundi. Nonnunquam enim mansueti, cum praesunt, vicinum et quasi juxta positum torporem desidiae patiuntur. Et plerumque nimia resolutione lenitatis, ultra quam necesse est, vigorem districtionis emolliunt. At contra iracundi cum regiminum loca percipiunt, quo impellente ira in mentis vesaniam devolvuntur, eo etiam subditorum vitam dissipata quietis tranquillitate confundunt. Quos cum furor agit in praeceps, ignorant, quidquid irati faciunt, ignorant, quidquid a semetipsis patiuntur irati. Nonnunquam vero, quod est gravius, irae suae stimulum justitiae zelum putant. Et cum vitium virtus creditur, sine metu culpa cumulatur. Saepe ergo mansueti dissolutionis torpescunt taedio: saepe iracundi rectitudinis falluntur zelo. Illorum itaque virtuti vitium latenter adjungitur; his autem suum vitium quasi virtus fervens videtur. Admonendi sunt igitur illi, ut fugiant, quod juxta ipsos est; isti, quod in ipsis est, attendant: illi, quod non habent, discernant; isti, quod habent. Amplectantur mansueti sollicitudinem, damnent iracundi perturbationem. Admonendi sunt mansueti, ut habere etiam aemulationem justitiae studeant: admonendi sunt iracundi, ut aemulationi, quam se habere existimant, mansuetudinem subjungant. Idcirco namque Spiritus sanctus in columba nobis est et in igne monstratus, quia videlicet omnes, quos implet, et columbae simplicitate mansuetos, et igne zeli ardentes exhibet.

Nequaquam ergo sancto Spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis fervorem aemulationis deserit, aut rursum in aemulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit. Quod fortasse melius ostendimus, si in medium Pauli magisterium proferamus, qui duobus discipulis et non diversa caritate praeditis, diversa tamen adjutoria praedicationis impendit. Timotheum namque admonens ait: Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. [1]) Titum quoque admonet dicens: Haec loquere, et exhortare, et argue cum omni imperio. [2]) Quid est, quod doctrinam suam tanta arte dispensat, ut in exhibenda hac alteri imperium, atque alteri patientiam proponat, nisi quod mansuetioris spiritus Titum et paulo ferventioris vidit esse Timotheum? Illum per aemulationis studium inflammat, hunc per lenitatem patientiae temperat. Illi quod deest jungit, huic quod superest subtrahit. Illum stimulo impellere nititur, hunc freno moderatur. Magnus quippe susceptae Ecclesiae colonus alios palmites, ut crescere debeant, rigat: alios, cum plus justo crescere conspicit, resecat; ne aut non crescendo non ferant fructus, aut immoderate crescendo, quos protulerint, amittant. Sed longe alia est ira, quae sub aemulationis specie subrepit, [3]) alia quae turbatum cor et sine justitiae praetextu confundit. Illa enim in hoc, quod debet, inordinate extenditur; haec autem semper in his, quae non debet, inflammatur. Sciendum quippe est, quia in hoc ab impatientibus iracundi differunt, quod illi ab aliis illata non tolerant, isti autem etiam, quae tolerentur, important. Nam iracundi saepe

[1]) 2. Tim. 4, 2. — [2]) Tit. 2, 15. — [3]) Alit. subripit.

etiam se declinantes insequuntur, rixae occasionem commovent, labore contentionis gaudent; quos tamen melius corrigimus, si in ipsa irae suae commotione declinamus. Perturbati quippe quid audiant ignorant, sed ad se reducti tanto liberius [1]) exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquillius toleratos erubescunt. Menti autem furore ebriae omne rectum, quod dicitur, perversum videtur. Unde et Nabal ebrio culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit. [2]) Idcirco enim malum, quod fecerat, cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audivit.

Cum vero ita iracundi alios impetunt, ut declinari omnino non possint, non aperta exprobatione, sed sub quadam sunt cautela reverentiae parcendo feriendi. Quod melius ostendimus, si Abner factum ad medium deducamus. Hunc quippe cum Asaël vi incautae praecipitationis impeteret, scriptum est: Locutus est Abner ad Asaël, dicens: Recede, noli me persequi, ne compellar confodere te in terram. Qui audire contemsit, et noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, et transfodit eum, et mortuus est. [3]) Cujus enim Asaël typum tenuit, nisi eorum, quos vehementer arripiens furor in praeceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tanto caute declinandi sunt, quanto et insane rapiuntur. Unde et Abner, qui nostro sermone patris lucerna dicitur, fugit; quia doctorum lingua, quae supernum Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentem cujuspiam ferri

[1]) Alit. libentius. — [2]) 1. Reg. 25, 37. — [3]) 2. Reg. 2, 22. 23.

conspicit, cumque contra irascentem dissimulat verborum jacula reddere, quasi persequentem non vult ferire. Sed cum iracundi nulla consideratione se mitigant, et quasi Asaël persequi et insanire non cessant; necesse est, ut hi, qui furentes conantur reprimere, nequaquam se in furore erigant, sed quidquid est tranquillitatis ostendant; quaedam vero subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animum pungant. Unde et Abner cum contra persequentem substitit, non eum recta, sed aversa hasta transforavit. Ex mucrone quippe percutere est impetu apertae increpationis obviare. Aversa vero hasta persequentem ferire est furentem tranquille ex quibusdam tangere et quasi parcendo superare. Asaël autem protinus occumbit, quia commotae mentes, dum et parci sibi sentiunt, et tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo, quod se erexerant, statim cadunt. Qui ergo a fervoris [1]) sui impetu sub lenitatis percussione resiliunt, quasi sine ferro moriuntur.

CAPUT XVII.

Quomodo admonendi humiles et elati.

Aliter admonendi sunt humiles, atque aliter elati. Illis insinuandum est, quam sit vera excellentia, quam sperando tenent; istis vero intimandum est, quam sit nulla temporalis gloria, quam et amplectentes non tenent. Audiant humiles, quam sint aeterna, quae appetunt, quam transitoria, quae contemnunt: audiant elati, quam sint transitoria, quae ambiunt, quam aeterna, quae perdunt. Audiant humiles ex magistra voce Veritatis: Omnis, qui

---

[1]) Alit. furoris.

se humiliat, exaltabitur [1]); audiant elati: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur. [2]) Audiant humiles: Gloriam praecedit humilitas [3]); audiant elati: Ante ruinam exaltatur spiritus. [4]) Audiant humiles: Ad quem respiciam, nisi ad humilem et quietum, et trementem sermones meos? [5]) audiant elati: Quid superbit terra et cinis? [6]) Audiant humiles: Deus humilia respicit; audiant elati: Et alta a longe cognoscit. [7]) Audiant humiles, quia filius hominis non venit ministrari, sed ministrare [8]); audiant elati: Quia initium omnis peccati superbia est. [9]) Audiant humiles: Quia Redemtor noster humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem [10]); audiant elati, quod de eorum capite scriptum est: Ipse est rex super universos filios superbiae. [11]) Occasio igitur perditionis nostrae facta est superbia diaboli, et argumentum redemtionis nostrae inventa est humilitas Dei. Hostis enim noster inter omnia conditus voluit videri supra omnia elatus: Redemtor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. [12])

Dicatur ergo humilibus, quia dum se dejiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt: dicatur elatis, quia

---

[1]) Luc. 18, 14. — [2]) Luc. 18, 14. — [3]) Prov. 15, 33. — [4]) Prov. 16, 18. — [5]) Isai. 66, 2. — [6]) Eccli. 10, 9. — [7]) Ps. 137, 6. — [8]) Matth. 20, 28. — [9]) Eccli. 10, 15. — [10]) Phil. 2, 8. — [11]) Job. 41, 25. — [12]) Hic loquendi modus S. Gregorio familiaris est et frequens: sic. v. g. lib. 16. Moral. nro. 37. „Fortis, ait, super omnia, apparuit infirmus inter omnia; ut dum nobis ex assumpta infirmitate congrueret, ad permanentem nos suam fortitudinem elevaret.“

dum se erigunt, in apostatae angeli imitationem cadunt. Quid itaque elatione dejectius, quae dum supra se tenditur, ab altitudine verae celsitudinis elongatur? Et quid humilitate sublimius, quae dum se in ima deprimit, auctori suo manenti super summa conjungit? Est tamen aliud, quod in eis debeat caute pensari; quia saepe quidam humilitatis decipiuntur specie, quidam vero elationis suae ignoratione falluntur. Nam plerumque nonnullis, qui sibi humiles videntur, is qui hominibus deferri non debet, conjunctus est timor; plerumque vero elatos comitari solet liberae vocis assertio. Et cum quaedam increpanda sunt vitia, illi reticent ex timore, et tamen tacere se aestimant ex humilitate: isti loquuntur per impatientiam elationis, et tamen se credunt loqui per libertatem rectitudinis. Illos ut perversa non increpent, sub specie humilitatis premit culpa formidinis; istos ad increpanda, quae non debent, aut magis increpanda, quam debent, sub imagine libertatis effrenatio impellit tumoris. Unde et elati admonendi sunt, ne plus quam decet sint liberi, et humiles admonendi, ne plus quam expedit sint subjecti: ne aut illi defensionem justitiae vertant in exercitationem superbiae; aut isti, cum student plus, quam necesse est, hominibus subjici, compellantur eorum etiam vitia venerari.

Considerandum vero est, quod plerumque elatos utilius corripimus, si eorum correptionibus quaedam laudum fomenta misceamus. Inferenda namque illis sunt aut alia bona, quae in ipsis sunt, aut dicendum certe, quae poterant esse, si non sunt; et tunc demum resecanda sunt mala, quae nobis displicent, cum prius ad audiendum eorum placabilem

mentem fecerint praemissa bona, quae placent. Nam et equos indomitos blanda prius manu tangimus, ut eos nobis plenius postmodum etiam per flagella subigamus. Et amaro pigmentorum poculo mellis dulcedo adjungitur, ne ea, quae saluti profutura est, in ipso gustu aspera amaritudo sentiatur: dum vero gustus per dulcedinem fallitur, humor mortiferus per amaritudinem vacuatur. Ipsa ergo in elatis invectionis exordia permixta sunt laude temperanda, ut dum admittunt favores, quos diligunt, etiam corruptiones recipiant, quas oderunt.

Plerumque autem persuadere elatis utilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius quam illis profuturum dicamus, si eorum meliorationem nobis magis quam sibi impendi postulemus. Facile enim ad bonum elatio flectitur, si et aliis ejus inflexio prodesse credatur. Unde Moyses, qui regente se Deo deserti iter aërea columna duce pergebat, cum Hobab cognatum suum a gentilitatis conversatione vellet educere et omnipotentis Dei dominio subjugare, ait: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut bene faciamus tibi; quia Dominus bona promisit Israeli. Cui cum respondisset ille: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum; illico adjunxit: Noli nos relinquere; tu enim nosti, in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster. [1])

---

[1]) Num. 10, 29. etc. Hobab, qui hic dicitur cognatus Moysis, fuit filius Raguelis seu Jethronis sacerdotis Madianitae, cujus filiam Sephoram, Hobabi sororem, Moyses uxorem duxerat.

Neque enim Moysi mentem ignorantia itineris angustabat, quem et ad prophetiae scientiam cognitio divinitatis expanderat, quem columna exterius praeibat, quem de cunctis interius per conversationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed videlicet vir providus elato auditori colloquens, solatium petivit ut daret, ducem requirebat in via, ut dux ei fieri potuisset ad vitam. Egit itaque, ut superbus auditor voci ad meliora suadenti eo magis fieret devotus, quo putaretur necessarius, et unde se exhortatorem suum praecedere crederet, inde se sub verbis exhortantis inclinaret.

CAPUT XVIII.

Quomodo admonendi pertinaces et inconstantes.

Aliter admonendi sunt pertinaces, atque aliter inconstantes. Illis dicendum est, quod plus de se, quam sunt, sentiunt, et idcirco alienis consiliis non acquiescunt; istis vero intimandum est, quod valde se despicientes negligunt, et ideo levitate cogitationum a suo judicio per temporum momenta flectun-

---

Tum Hobab, tum ejus fratres, reliqui Jethronis filii, quos Moyses 38 annis post, cum exscindendi essent Madianitae, inde vocavit, cum Hebraeis promissionis terram ingressi sunt, vocabantur Cinaei (Judic. 1, 16.) a cognomine Jethronis, qui et Cinaeus nominabatur. Et hi inter Judaeos sedem fixam habuerunt non tam in domibus, quam tabernaculis ac fere in solitariis locis, cum piam religiosamque vitam agerent, a vino et aliis deliciis abstemii continuaeque legis divinae meditationi et contemplationi dediti. (Jer. 35, 5—11. Ab hoc Hobab, viro pio et sancto, qui Essenorum autor et parens dicitur, vitae monasticae initium ad Christianos usque derivatae repetitur. Cfr. Tirini expositio in Num. 10, 29.

tur. Illis dicendum est, quia nisi meliores se ceteris aestimarent, nequaquam cunctorum consilia suae deliberationi postponerent; istis dicendum est, quia si hoc, quod sunt, utcumque attenderent, nequaquam eos per tot varietatis latera [1]) mutabilitatis aura versaret. Illis per Paulum dicitur: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos [2]); at contra isti audiunt: Non circumferamur omni vento doctrinae. [3]) De illis per Salomonem dicitur: Comedent fructus viae suae, suisque consiliis saturabuntur [4]), de istis autem ab eo rursus scribitur: Cor stultorum dissimile erit. [5]) Cor quippe sapientum sibimetipsi semper est simile; quia dum rectis persuasionibus acquiescit, constanter se in bono opere dirigit. Cor vero stultorum dissimile est; quia dum mutabilitate se varium exhibet, numquam id, quod fuerat, manet. Et quia quaedam vitia sicut ex semetipsis gignunt alia, ita ex aliis oriuntur, sciendum summopere est, quod tunc ea corripiendo melius tergimus, cum ab ipso amaritudinis suae fonte siccamus. Pertinacia quippe ex superbia, inconstantia vero ex levitate generatur.

Admonendi igitur sunt pertinaces, ut elationem suae cogitationis agnoscant et semetipsos vincere studeant; ne dum rectis aliorum suasionibus foris superari despiciunt, intus a superbia captivi teneantur. Admonendi sunt, ut solerter aspiciant, quia filius hominis, cui una semper cum Patre voluntas est, ut exemplum nobis frangendae nostrae voluntatis praebeat, dicit: Non quaero voluntatem

---

[1]) Alit. littora. — [2]) Rom. 12, 16. — [3]) Ephes. 4, 14. — [4]) Prov. 1, 31. — [5]) Prov. 15, 7

meam, sed voluntatem ejus, qui misit me, Patris.[1]) Qui ut hujus adhuc virtutis gratiam commendaret, servaturum se hoc in extremo judicio praemisit, dicens: Ego a me ipso non possum facere quidquam, sed sicut audio, judico.[2]) Qua itaque conscientia dedignatur homo alienae voluntati acquiescere, quando Dei et hominis filius, cum virtutis suae gloriam venit ostendere, testatur se non a semetipso judicare?

At contra admonendi sunt inconstantes, ut mentem gravitate roborent. Tunc enim genimina in se mutabilitatis arefaciunt, cum a corde prius radicem levitatis abscidunt; quia et tunc fabrica robusta construitur, cum prius locus solidus, in quo fundamentum poni debeat, providetur. Nisi ergo ante mentis levitas caveatur, cogitationum inconstantia minime vincitur. A quibus se alienum Paulus fuisse perhibuit, cum dicit: Numquid levitate usus sum? aut quae cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me Est et Non?[3]) Ac si aperte dicat: Idcirco mutabilitatis aura non moveor, quia levitatis vitio non succumbo.

CAPUT XIX.

Quomodo admonendi, qui intemperantius, et qui parcius cibo utuntur.

Aliter admonendi sunt gulae dediti, atque aliter abstinentes. Illos enim superfluitas locutionis, levitas operis atque luxuria; istos vero saepe impatientiae, saepe vero superbiae culpa comitatur. Nisi enim gulae deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille, qui epulatus quotidie dicitur splendide,

[1]) Joan. 5, 30. — [2]) Joan. 5, 30. — [3]) 2. Cor. 1, 17.

in lingua gravius non arderet, dicens: *Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* [1] Quibus profecto verbis ostenditur, quia epulando quotidie crebrius in lingua peccaverat, qui totus ardens refrigerari se praecipue in lingua requirebat. Rursum quia gulae deditos levitas protinus operis sequitur, auctoritas sacra testatur, dicens: *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.* [2] Quos plerumque edacitas usque ad luxuriam pertrahit; quia satietate venter extenditur, aculei libidinis excitantur. Unde et hosti callido, qui primi hominis sensum in concupiscentia pomi aperuit, sed in peccati laqueo strinxit, divina voce dicitur: *Pectore et ventre repes* [3], ac si ei aperte diceretur: Cogitatione et ingluvie super humana corda dominaberis. Quia gulae deditos luxuria sequitur, propheta testatur, qui dum aperta narrat, occulta denuntiat, dicens: *Princeps cocorum destruxit muros Jerusalem.* [4] Princeps namque cocorum venter est, cui magna cura obsequium a cocis impenditur, ut ipse delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Jerusalem virtutes sunt animae, ad desiderium supernae pacis elevatae. Cocorum igitur princeps muros Jerusalem dejicit; quia dum venter ingluvie extenditur, virtutes animae per luxuriam destruuntur.

Quo contra nisi mentes abstinentium plerumque impatientia a sinu tranquillitatis excuteret, nequa-

---

[1]) Luc. 16, 24. — [2]) Exod. 32, 6. — [3]) Gen. 3, 14. — [4]) Jer. 39, 9. 4. Reg. 25, 10.

quam Petrus, cum diceret: Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam[1]); protinus vigilanter adjungeret, dicens: In abstinentia autem patientiam. [2]) Deesse quippe abstinentibus patientiam praevidit, quae eis ut adesset, admonuit. Rursum nisi cogitationes abstinentium nonnunquam superbiae culpa transfigeret, Paulus minime dixisset: Qui non manducat, manducantem non judicet. [3]) Qui rursum ad alios loquens, dum de abstinentiae virtute gloriantium praecepta perstringeret, adjunxit: Quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione et humilitate, et non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. [4]) Qua in re notandum est, quod in disputatione sua praedicator egregius superstitioni humilitatis speciem jungit; quia dum plus, quam necesse est, per abstinentiam caro atteritur, humilitas foris ostenditur, sed de hac ipsa humilitate graviter interius superbitur. Et nisi aliquando mens ex abstinentiae virtute tumesceret, nequaquam hanc velut inter magna merita Pharisaeus arrogans studiose numeraret, dicens: Jejuno bis in sabbato. [5]) Admonendi ergo sunt gulae dediti, ne in eo, quod escarum delectationi incubant, luxuriae se mucrone transfigant, et quanta sibi per esum loquacitas, quanta mentis levitas insidietur, aspiciant; nedum ventri molliter serviunt, vitiorum laqueis crudeliter adstringantur. Tanto enim longius a secundo parente receditur, quanto per im-

---

[1]) 2. Petr. 1, 5. — [2]) 2. Petr. 1, 6. — [3]) Rom. 14, 3. — [4]) Coloss. 2, 23. — [5]) Luc. 18, 12.

moderatum usum, dum manus ad cibum tenditur, parentis primi lapsus iteratur. At contra admonendi sunt abstinentes, ut sollicite semper aspiciant, ne cum gulae vitium fugiunt, acriora his vitia quasi ex virtute generentur; ne dum carnem macerant, ad impatientiam spiritus erumpant, et nulla jam virtus sit, quod caro vincitur, si spiritus ab ira superatur. Aliquando autem dum mens abstinentium ab ira se deprimit, hanc quasi peregrina veniens laetitia corrumpit, et eo abstinentiae bonum deperit, quo sese a spiritalibus vitiis minime custodit. Unde recte per prophetam dicitur: In diebus jejuniorum vestrorum inveniuntur voluntates vestrae.[1]) Et paulo post: In judicia et rixas jejunatis, et percutitis pugnis.[2]) Voluntas quippe ad laetitiam pertinet, pugnus ad iram. Incassum ergo per abstinentiam corpus atteritur, si inordinatis dimissa motibus mens vitiis dissipatur. Rursumque admonendi sunt, ut abstinentiam suam et semper sine imminutione custodiant, et numquam hanc apud occultum judicem eximiae virtutis credant; ne si fortasse magni esse meriti creditur, cor in elationem sublevetur. Hinc namque per prophetam dicitur: Numquid tale est jejunium, quod elegi? Sed frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam.[3])

Qua in re pensandum est, virtus abstinentiae quam parva respicitur, quae nonnisi ex aliis virtutibus commendatur. Hinc Joël ait: Sanctificate jejunium.[4]) Jejunium quippe sanctificare est ad-

[1]) Isai. 58, 3. — [2]) Isai. 58, 4. — [3]) Isai. 58, 5. — [4]) Joël. 2, 15.

junctis aliis bonis dignam Deo abstinentiam carnis ostendere. Admonendi sunt abstinentes, ut noverint, quia tunc placentem Deo abstinentiam offerunt, cum ea, quae sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Solerter namque audiendum est, quod per prophetam Dominus redarguit, dicens: Cum jejunaretis et plangeretis in quinto et in septimo mense per hos septuaginta annos, numquid jejunium jejunastis mihi? Et cum comedistis et bibistis, numquid non vobismetipsis comedistis et vobismetipsis bibistis? [1]) Non enim Deo, sed sibi quisque jejunat, si ea, quae ventri ad tempus subtrahit, non egenis tribuit, sed ventri postmodum offerenda custodit.

Itaque ne aut illos appetitus gulae a mentis statu dejiciat, aut istos afflicta caro ex elatione supplantet, audiant illi ex ore Veritatis: Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis hujus mundi. [2]) Ubi utilis quoque pavor adjungitur: Et superveniat in vos repentina dies illa. Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terrae. [3]) Audiant isti: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, coinquinat hominem. [4]) Audiant illi: Esca ventri, et venter escis: Deus autem et hunc et has destruet. [5]) Et rursum: Non in comessationibus et ebrietatibus. [6]) Et rursum: Esca nos non commendat Deo. [7])

[1]) Zach. 7, 5. 6. — [2]) Luc. 21, 34. — [3]) Luc. 21, 35. — [4]) Matth. 15, 11. — [5]) 1. Cor. 6, 13. — [6]) Rom. 13, 13. — [7]) 1. Cor. 8, 8.

Audiant isti, quia omnia munda mundis: coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum.[1]) Audiant illi: Quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum.[2]) Audiant isti: Discedent quidam a fide. Et paulo post: Prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deos creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus et his, qui cognoverunt veritatem.[3]) Audiant illi: Bonum est non manducare carnem, neque bibère vinum: neque in quo frater tuus scandalizatur.[4]) Audiant isti: Modico vino utere propter stomachum et frequentes tuas infirmitates.[5]) Quatenus et illi discant cibos carnis inordinate non appetere, et isti creaturam Dei, quam non appetunt, non audeant condemnare.

CAPUT XX.

Quomodo admonendi, qui sua distribuunt, et qui rapiunt aliena.

Aliter admonendi sunt, qui jam sua misericorditer tribuunt; atque aliter qui adhuc et aliena rapere contendunt. Admonendi namque sunt, qui jam sua misericorditer tribuunt, ne cogitatione tumida super eos se, quibus terrena largiuntur, extollant; ne idcirco se meliores aestiment, quia contineri per se ceteros vident. Nam terrenae domus dominus famulorum ordines ministeriaque dispertiens hos, ut regant, illos vero statuit, ut ab aliis regantur. Istos jubet, ut necessaria ceteris praebeant; illos, ut

[1]) Tit. 1, 15. — [2]) Phil. 3, 19. — [3]) 1. Tim. 4, 1. 3. — [4]) Rom. 14, 21. — [5]) 1. Tim. 5, 23.

accepta ab aliis sumant. Et tamen plerumque offendunt qui regunt, et in patrisfamilias gratia permanent qui reguntur. Iram merentur, qui dispensatores sunt; sine offensione perdurant, qui ex aliena dispensatione subsistunt. Admonendi sunt igitur, qui jam, quae possident, misericorditer tribuunt, ut a coelesti Domino dispensatores se positos subsidiorum temporalium agnoscant, et tanto humiliter praebeant, quanto et aliena esse intelligunt, quae dispensant. Cumque in illorum ministerio, quibus accepta largiuntur, constitutos se esse considerant, nequaquam eorum mentes tumor sublevet, sed timor premat. Unde et necesse est, ut sollicite perpendant, ne commissa indigne distribuant; ne quaedam, quibus nulla, ne nulla, quibus quaedam, ne multa, quibus pauca, ne pauca praebeant, quibus impendere multa debuerunt; ne praecipitatione hoc, quod tribuunt, inutiliter spargant; ne tarditate petentes noxie crucient; ne recipiendae hic gratiae intentio subrepat; ne dationis lumen laudis transitoriae appetitio extinguat; ne oblatum munus conjuncta tristitia obsideat; ne in bene oblato munere animus plus, quam decet, hilarescat, ne sibi quidquam, cum totum recte impleverint, tribuant, et simul omnia, postquam peregerint, perdant. Ne enim sibi virtutem suae liberalitatis deputent, audiant, quod scriptum est: Siquis administrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus.[1]) Ne in benefactis immoderatius gaudeant, audiant, quod scriptum est: Cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.[2])

[1]) 1. Petr. 4, 11. — [2]) Luc. 17, 10.

Ne largitatem tristitia corrumpat, audiant quod scriptum est: Hilarem enim datorem diligit Deus.[1]) Ne ex impenso munere transitoriam laudem quaerant, audiant quod scriptum est: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.[2]) Id est, piae dispensationi nequaquam se gloria vitae praesentis admisceat, sed opus rectitudinis appetitionem[3]) ignoret favoris. Ne impensae gratiae vicissitudinem requirant, audiant, quod scriptum est: Cum facis prandium aut coenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites; ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio: sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, caecos; et beatus eris, quia non habent, unde retribuere[4]) tibi.[5]) Ne quae praebenda sunt citius, sero praebeantur, audiant quod scriptum est: Ne dicas amico tuo: Vade et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare.[6]) Ne sub obtentu largitatis ea, quae possident, inutiliter spargant, audiant quod scriptum est: Sudet eleemosyna in manu tua.[7]) Ne cum multa necesse sint, pauca largiantur, audiant quod scriptum est: Qui parce seminat, parce et metet.[8]) Ne cum pauca oportet, plurima praebeant, et ipsi postmodum minime inopiam tolerantes ad impatientiam erumpant, audiant quod scriptum est: Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalite, vestra abundan-

---

[1]) 2. Cor. 9, 7. — [2]) Matth. 6, 3. — [3]) Alit. appetitio. — [4]) Alit. retribuant. — [5]) Luc. 14, 12. — [6]) Prov. 3, 28. — [7]) Ubi hoc sit scriptum, in nulla editione invenitur indicatum. — [8]) 2. Cor. 9, 6.

tia illorum inopiam suppleat, et ut illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum.[1]) Cum enim dantis mens ferre inopiam nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatientiae exquirit. Prius namque praeparandus est patientiae animus, et tunc aut multa sunt aut cuncta largienda: ne dum minus aequanimiter inopia irruens fertur, et praemissae largitatis merces pereat, et adhuc mentem deterius murmuratio subsequens perdat. Ne omnino nihil eis praebeant, quibus conferre aliquid parvum debent, audiant quod scriptum est: Omni petenti te tribue.[2]) Ne saltem aliquid praebeant, quibus omnino conferre nil debent, audiant quod scriptum est: Da bono, et non receperis peccatorem: benefac humili, et non dederis impio.[3]) Et rursum: Panem tuum et vinum super sepulturam justi constitue, et noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus.[4])

Panem enim suum et vinum peccatoribus praebet, qui iniquis subsidia pro eo, quod iniqui sunt, impendit. Unde et nonnulli hujus mundi divites, cum fame crucientur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones. Qui vero indigenti etiam peccatori panem suum, non quia peccator, sed quia homo est, tribuit; nimirum non peccatorem, sed justum pauperem nutrit, quia in illo non culpam, sed naturam diligit.

Admonendi sunt etiam, qui jam sua misericorditer largiuntur, ut sollicite custodire studeant, ne cum commissa peccata eleemosynis redimunt, adhuc

---

[1]) 2. Cor. 8, 13. 14. — [2]) Luc. 6, 30. — [3]) Eccli. 12, 4. — [4]) Tob. 4, 17.

redimenda committant: ne venalem Dei justitiam aestiment, si cum curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur se posse inulte peccare. Plus est namque anima quam esca, et corpus quam vestimentum.[1]) Qui ergo escam aut vestimentum pauperibus largitur, sed tamen animae vel corporis iniquitate polluitur, quod minus est justitiae obtulit, et quod majus est, culpae: sua enim Deo dedit et se diabolo.

At contra admonendi sunt, qui adhuc et aliena rapere contendunt, ut sollicite audiant, quid veniens in judicium Dominus dicat. Ait namque: Esurivi, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi bibere; hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non operuistis me; infirmus et in carcere, et non visitastis me.[2]) Quibus etiam praemittit, dicens: Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.[3]) Ecce nequaquam audiunt, quia rapinas vel quaelibet alia violenta commiserunt, et tamen aeternis gehennae ignibus mancipantur. Hinc ergo colligendum est, quanta damnatione plectendi sunt, qui rapiunt aliena, si tanta animadversione feriuntur, qui sua indiscrete tenuerunt. Perpendant, quo eos obliget reatu res capta, si tali subjicit poenae non tradita. Perpendant, quid mereatur injustitia illata, si tanta percussione digna est pietas non impensa.

Cum aliena rapere intendunt, audiant quod scriptum est: Vae ei, qui multiplicat non sua:

---

[1]) Matth. 6, 25. Luc. 12, 23. — [2]) Matth. 25, 35. 36. — [3] Matth. 25, 41.

usquequo aggravat contra se densum lutum? [1]) Avaro quippe contra se densum lutum aggravare est terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Cum multiplicare large habitationis spatia cupiunt, audiant quod scriptum est: Vae, qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis, usque ad terminum loci. Numquid habitabitis soli vos in medio terrae? [2]) Ac si aperte diceret: Quousque vos extenditis, qui habere in communi mundo consortes minime potestis? Conjunctos quidem premitis, sed contra quos valeatis vos extendere, semper invenitis. Cum augendis pecuniis inhiant, audiant quod scriptum est: Avarus non impletur pecunia, et qui amat divitias, non capiet fructus ex eis. [3]) Fructus quippe ex illis caperet, si eas bene spargere non amando voluisset. Qui vero eas diligendo retinet, hic utique sine fructu derelinquet. Cum repleri cunctis simul opibus inardescunt, audiant quod scriptum est: Qui festinat ditari, non erit innocens: [4]) profecto enim qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit, et more avium captus, cum escam terrenarum rerum avidus conspicit, quo strangulетur peccati laqueo, non agnoscit. Cum quaelibet praesentis mundi lucra desiderant, et ea, quae de futuro damna patientur, ignorant, audiant quod scriptum est: Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit. [5]) Ex hac quippe vita initium ducimus, ut ad benedictionis sortem in novissimo veniamus: qui itaque in principio hereditari

---

[1]) Habac. 2, 6. — [2]) Isai. 5, 8. — [3]) Eccli. 5, 9. — [4]) Prov. 28, 20. — [5]) Prov. 20, 21.

festinant, sortem sibi in novissimo benedictionis amputant; quia dum per avaritiae nequitiam hic multiplicari appetunt, illic ab aeterno patrimonio exheredes fiunt. Cum vel plurima ambiunt vel obtinere cuncta, quae ambierint, possunt, audiant quod scriptum est: Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum faciat? [1]) Ac si aperte Veritas dicat: Quid prodest homini, si totum, quod extra se est, congregat, si hoc ipsum solum, quod ipse est, damnat? Plerumque autem citius raptorum avaritia corrigitur, si in verbis admonentis, quam fugitiva sit praesens vita, monstretur; si eorum ad medium memoria deducatur, qui et ditari in hoc mundo diu conati sunt, et tamen in adeptis divitiis diu manere nequiverunt: quibus festina mors repente et simul abstulit, quidquid eorum nequitia nec simul nec repente congregavit; qui non solum hic rapta reliquerunt, sed secum ad judicium causas rapinae detulerunt. Horum itaque exempla audiant, quos in verbis suis procul dubio et ipsi condemnant; ut cum post verba ad cor redeunt, imitari saltem, quos judicant, erubescant.

CAPUT XXI.

Quomodo admonendi, qui aliena non appetunt, sed sua retinent, et qui sua tribuentes aliena tamen rapiunt.

Aliter admonendi sunt, qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur: atque aliter, qui et ea, quae habent, tribuunt; et tamen aliena rapere non desistunt. Admonendi sunt, qui nec aliena appetunt,

[1]) Matth. 16, 26.

nec sua largiuntur, ut sciant sollicite, quod ea, de qua sumti sunt, cunctis hominibus terra communis est, et idcirco alimenta quoque omnibus communiter profert. Incassum ergo se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi privatum vindicant; qui cum accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur; quia tot pene quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud se subsidia abscondunt. Nam cum quaelibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur; justitiae debitum potius solvimus, quam misericordiae opera implemus. Unde et ipsa Veritas, cum de misericordia caute exhibenda loqueretur, ait: Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.[1]) Cui quoque sententiae etiam psalmista concinens dicit: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in aeternum.[2]) Cum enim largitatem impensam pauperibus praemisisset, non hanc vocare misericordiam, sed justitiam maluit; quia quod a communi Domino tribuitur, justum profecto est, ut quicumque accipiunt, eo communiter utantur. Hinc etiam Salomon ait: Qui justus est, tribuet, et non cessabit.[3]) Admonendi sunt quoque, ut sollicite attendant, quod ficulnea, quae fructum non habuit, contra hanc districtus agricola queritur, quod etiam terram occupavit. Terram quippe ficulnea sine fructu occupat, quando mens tenacium hoc, quod prodesse multis poterat, inutiliter servat. Terram ficulnea sine fructu occupat, quando locum, quem exercere alius per solem boni operis valuit, stultus per desidiae umbram premit.

---

[1]) Matth. 6, 1. — [2]) Ps. 111, 9. — [3]) Prov. 21, 26.

Hi autem nonnunquam dicere solent: Concessis utimur, aliena non quaerimus, et si digna misericordiae retributione non agimus, nulla tamen perversa perpetramus. Quod idcirco sentiunt, quia videlicet aurem cordis a verbis coelestibus claudunt. Neque enim dives in Evangelio, qui induebatur purpura et bysso, qui epulabatur quotidie splendide, aliena rapuisse, sed infructuose propriis usus fuisse perhibetur, eumque post hanc vitam ultrix gehenna suscepit, non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato usu totum se licitis tradidit. [1])

Admonendi sunt tenaces, ut noverint, quod hanc primam injuriam faciunt Deo, quia danti sibi omnia nullam misericordiae hostiam reddunt. Hinc enim psalmista ait: Non dabit Deo propitiationem suam, nec pretium redemtionis animae suae. [2]) Pretium namque redemtionis dare est opus bonum praevenienti nos gratiae reddere. Hinc Joannes exclamat, dicens: Jam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. [3]) Qui ergo se innoxios, quia aliena non rapiunt, aestimant, ictum securis vicinae praevideant, et torporem improvidae securitatis amittant; ne cum ferre fructum boni operis negligunt, a praesenti vita funditus quasi a viriditate radicis exsecentur.

At contra admonendi sunt, qui et ea, quae habent, tribuunt et aliena rapere non desistunt, ne valde munifici videri appetant, et de boni specie deteriores fiant. Hi etenim propria indiscrete tribuentes non solum, ut supra jam diximus, ad impatientiae

[1]) Luc. 16, 19. — [2]) Ps. 48, 8. — [3]) Luc. 3, 9.

murmurationem prorunnt, sed cogente se inopia usque ad avaritiam devolvuntur. Quid ergo eorum mente infelicius, quibus de largitate nascitur avaritia, et peccatorum seges quasi ex virtute seminatur? Prius itaque admonendi sunt, ut tenere sua rationabiliter sciant, et tunc demum, ut aliena non ambiant. Si enim radix culpae in ipsa effusione non exuritur, numquam per ramos exuberans avaritiae spina siccatur. Occasio ergo rapiendi subtrahitur, si bene prius jus possidendi disponatur. Tunc vero admoniti audiant, quomodo quae habent, misericorditer tribuant, quando nimirum didicerunt, ut bona misericordiae per interjectam rapinae nequitiam non confundant. Violenter enim exquirunt, quae misericorditer largiuntur. Sed aliud est pro peccatis misericordiam facere, aliud pro misericordia facienda peccare; quae jam nequaquam misericordia nuncupari potest, quia ad dulcem fructum non proficit, quae per virus pestiferae radicis amarescit. Hinc est enim, quod ipsa etiam sacrificia per prophetam Dominus reprobat, dicens: Ego Dominus diligens judicium, et odio habens rapinam in holocausto.[1]) Hinc iterum dixit: Hostiae impiorum abominabiles, quae offeruntur ex scelere.[2]) Qui saepe quoque et indigentibus subtrahunt, quae Deo largiuntur. Sed quanta eos animadversione renuat, per quemdam sapientem Dominus demonstrat, dicens: Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.[3]) Quid namque esse intolerabilius potest, quam mors filii ante oculos patris? Hoc itaque sacrificium quanta

---

[1]) Isai, 61, 8. — [2]) Prov. 21, 27. — [3]) Eccli. 34, 24.

ira aspiciatur, ostenditur, quod orbati patris dolori comparatur. Et tamen plerumque, quanta tribuunt, pensant; quanta autem rapiunt, considerare dissimulant. Quasi mercedem numerant, et perpendere culpas recusant. Audiant itaque, quod scriptum est: Qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.[1]) In sacculo quippe pertuso videtur, quando pecunia mittitur; sed quando amittitur, non videtur. Qui ergo, quanta largiuntur, aspiciunt, sed quantum rapiunt, non perpendunt, in pertuso sacculo mercedes mittunt, quia profecto has in spem suae fiduciae intuentes congerunt, sed non intuentes perdunt.

CAPUT XXII.

Quomodo admonendi sunt discordes et pacati.

Aliter admonendi sunt discordes, atque aliter pacati. Discordes namque admonendi sunt, ut certissime sciant, quia quantislibet virtutibus polleant, spiritales fieri nullatenus possunt, si uniri per concordiam proximis negligunt. Scriptum quippe est: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax.[2]) Qui ergo servare pacem non curat, ferre fructum spiritus recusat. Hinc Paulus ait: Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis?[3]) Hinc iterum quoque dicit: Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.[4]) Hinc rursum admonens ait: Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum

---

[1]) Agg. 1, 6. — [2]) Galat. 5, 22. — [3]) 1. Cor. 3, 3. — [4]) Hebr. 12, 14.

corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. [1]) Ad unam ergo vocationis spem nequaquam pertingitur, si non ad eam unita cum proximis mente curratur. At saepe nonnulli, quo quaedam specialiter dona percipiunt, eo superbiendo donum concordiae, quod majus est, amittunt: ut si fortasse carnem prae ceteris gulae refrenatione quis edomat, concordare eis, quos superat abstinendo, contemnat. Sed qui abstinentiam a concordia separat, quid admoneat psalmista, perpendat; ait enim: Laudate eum in tympano et choro. [2]) In tympano namque sicca et percussa pellis resonat; in choro autem voces societate [3]) concordant. Quisquis itaque corpus affligit, sed concordiam deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro. Saepe vero dum quosdam major scientia erigit, a ceterorum societate disjungit, et quasi quo plus sapiunt, eo a concordiae virtute desipiscunt. Hi itaque audiant, quod per semetipsam Veritas dicat: Habete sal in vobis, et pacem habete inter vos. [4]) Sal quippe sine pace non virtutis est donum, sed damnationis argumentum. Quo enim quisque melius sapit, eo [5]) deterius delinquit, et idcirco inexcusabiliter merebitur supplicium, quia prudenter, si voluisset, potuit vitare peccatum. Quibus recte quoque per Jacobum dicitur: Quod si zelum amarum habetis, et contentiones sunt in corde vestro, nolite gloriari, et mendaces esse adversum veritatem. Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, ani-

---

[1]) Ephes. 4, 3. 4. — [2]) Ps. 150, 4. — [3]) Alit. socialae. — [4]) Marc. 9, 49. — [5]) Alit. eo concordiam deserens deterius delinquit.

malis, diabolica. Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, [1] Pudica videlicet, quia caste intelligit; pacifica autem, quia per elationem se minime a proximorum societate disjungit. Admonendi sunt dissidentes, ut noverint, quod tamdiu nullum boni operis Deo sacrificium immolant, quamdiu a proximorum caritate discordant. Scriptum namque est: Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. [2] Ex qua scilicet praeceptione pensandum est, quorum hostia repellitur, quam intolerabilis culpa monstratur. Nam cum mala cuncta bonis sequentibus diluantur, pensemus, quanta sint mala discordiae, quae nisi extincta funditus fuerint, bonum subsequi non permittunt. Admonendi sunt discordes, ut si aures a mandatis coelestibus declinant, mentis oculos ad consideranda ea, quae in infimis versantur, aperiant: quod saepe aves unius ejusdemque generis sese socialiter volando non deserunt, et quod gregatim animalia bruta pascuntur. Quia si solerter aspicimus, concordando sibi irrationalis natura indicat, quantum malum per discordiam rationalis natura committat, quando haec a rationis [3] intentione perdidit, quod illa motu naturali custodit.

At contra admonendi sunt pacati, ne dum plus quam necesse est, pacem, quam possident, amant, ad perpetuam pervenire non appetant. Plerumque

---

[1]) Jacob. 3, 14, 15. 17. — [2]) Matth. 5, 23. 24. — [3]) Alii. cum rationis.

enim gravius intentionem mentium rerum tranquillitas tentat, ut quo non sunt molesta, quae tenent, eo minus amabilia fiant, quae vocant, et quo delectant praesentia, eo non inquirantur aeterna. Unde et per semetipsam Veritas loquens, cum terrenam pacem a superna distingueret, atque ad venturam discipulos ex praesenti provocaret, ait: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.[1] Relinquo scilicet transitoriam, do mansuram. Si ergo in ea cor, quae relicta est, figitur, numquam ad illam, quae danda est, pervenitur. Pax igitur praesens ita tenenda est, et ut diligi debeat et contemni, ne si immoderate diligitur, diligentis animus in culpa capiatur. Unde et admonendi sunt pacati, ne dum nimis humanam pacem desiderant, pravos hominum mores nequaquam redarguant, et consentiendo perversis, ab auctoris sui se pace disjungant, ne dum humana foras jurgia metuunt, interni foederis discissione[2]) feriantur. Quid est enim pax transitoria, nisi quoddam vestigium pacis aeternae? Quid ergo esse dementius potest, quam vestigia in pulvere impressa diligere, sed ipsum, a quo impressa sunt, non amare? Hinc David dum totum se ad foedera pacis internae constringeret, testatur, quod cum malis concordiam non teneret, dicens: Nonne qui te oderunt, Deus, oderam illos, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi.[3] Inimicos etenim Dei perfecto odio odisse, est et quod facti sunt diligere, et quod faciunt increpare: mores pravorum premere, vitae prodesse.

Pensandum ergo est, quando ab increpatione

---

[1]) Joan. 14, 27. — [2]) Alit. discessione. — [3]) Ps. 138, 21. 22.

quiescitur, quanta culpa cum pessimis pax tenetur; si propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod contra se pro Domino pravorum inimicitias excitavit. Hinc est, quod tribus Levi assumtis gladiis per castrorum media transiens, quia feriendis noluit peccatoribus parcere, Deo manus dicta est consecrasse. [1]) Hinc Phinees peccantium civium gratiam spernens coëuntes cum Madianitis perculit, et iram Domini iratus placavit. [2]) Hinc per semetipsam Veritas dicit: Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium. [3]) Malorum namque cum incaute amicitiis jungimur, culpis ligamur. Unde Josaphat, qui tot de anteacta vita praeconiis attollitur, de Achab regis amicitiis pene periturus increpatur. Cui a Domino per prophetam dicitur: Impio praebes auxilium, et his qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, et idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda. [4]) Ab illo enim, qui summe rectus est, eo ipso jam discrepat, quo perversorum amicitiis vita nostra concordat. Admonendi sunt pacati, ne si ad correptionis verba prosiliant, temporalem pacem sibi perturbare formident. Rursumque admonendi sunt, ut eamdem pacem dilectione integra intrinsecus teneant, quam per invectionem vocis sibi extrinsecus turbant. Quod utrumque provide se David servasse perhibet, cum dicit: Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant

---

[1]) Exod. 32, 27. — [2]) Num. 25, 9. — [3]) Matth. 10, 34. — [4]) 2. Par. 19, 2.

me gratis.[1] Ecce et loquens impugnabatur, et tamen impugnatus erat pacificus; quia nec insanientes cessabat reprehendere, nec reprehensos negligebat amare. Hinc etiam Paulus ait: Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.[2] Hortaturus enim discipulos, ut pacem cum omnibus haberent, praemisit dicens: Si fieri potest, atque subjunxit: Quod ex vobis est. Difficile quippe erat, ut si male acta corriperent, habere pacem cum omnibus possent. Sed cum temporalis pax in pravorum cordibus ex nostra increpatione confunditur, inviolata necesse est, ut in nostro corde servetur. Recte itaque ait: Quod ex vobis est. Ac si nimirum dicat: Quia pax ex duarum partium consensu subsistit, si ab eis qui corripiuntur, expellitur, integra tamen in vestra, qui corripitis, mente teneatur. Unde idem rursum discipulos admonet, dicens: Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate; et non commisceamini cum illo, ut confundatur.[3] Atque illico adjunxit: Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem.[4] Ac si diceret: Pacem cum eo exteriorem solvite, sed interiorem circa illum medullitus custodite; ut peccantis mentem sic vestra discordia feriat, quatenus pax a cordibus vestris nec abnegata discedat.

CAPUT XXIII.

Quomodo admonendi, qui jurgia serunt, et pacifici.

Aliter admonendi sunt seminantes jurgia, atque

---

[1]) Ps. 119, 7. — [2]) Rom. 12, 18. — [3]) 2. Thess. 3, 14. — [4]) 2. Thess. 3, 15.

aliter pacifici. Admonendi namque sunt, qui jurgia seminant, ut cujus sint sequaces, agnoscant. De apostata quippe Angelo scriptum est, cum bonae messi inserta fuisset zizania: Inimicus homo hoc fecit. [1]) De cujus etiam membro per Salomonem dicitur: Homo apostata, vir inutilis: graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et omni tempore jurgia seminat. [2]) Ecce, quem seminantem jurgia dicere voluit, prius apostatam nominavit; quia nisi more superbientis angeli a conspectu Conditoris prius intus aversione mentis caderet, foras postmodum usque ad seminanda jurgia non veniret. Qui recte describitur, quod annuit oculis, digito loquitur, terit pede. Interior namque est custodia, quae ordinata servat exterius membra. Qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foras in inconstantiam motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice subsistat. Audiant jurgiorum seminatores, quod scriptum est: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. [3]) Atque e diverso colligant, quia si filii Dei vocantur, qui pacem faciunt, procul dubio satanae sunt filii, qui confundunt. Omnes autem, qui per discordiam separantur a viriditate dilectionis, arefiunt. Qui etsi boni operis fructus in suis actionibus proferunt, profecto nulli sunt, quia non ex unitate [4]) caritatis oriuntur. Hinc ergo perpendant seminantes jurgia, quam multipliciter peccant: qui dum unam nequitiam perpetrant, ab humanis cordibus cunctas simul

[1]) Matth. 13, 28. — [2]) Prov. 6, 12. — [3]) Matth. 5, 9. — [4]) Alit. virtute.

virtutes eradicant. In uno enim malo innumera peragunt; quia seminando discordiam, caritatem, quae nimirum virtutum omnium mater est, extinguunt. Quia autem nihil pretiosus est Deo virtute dilectionis, nil est desiderabilius diabolo extinctione caritatis. Quisquis ergo seminando jurgia dilectionem proximorum perimit, hosti Dei familarius servit; quia qua ille amissa cecidit, hanc iste vulneratis cordibus subtrahens, eis iter ascensionis abscidit.

At contra admonendi sunt pacifici, ne tantae actionis pondus levigent, si inter quos fundare pacem debeant, ignorent. Nam sicut multum nocet, si unitas desit bonis, ita valde est noxium, si non desit malis. Si ergo perversorum nequitia in pace jungitur, profecto eorum malis actibus robur augetur; quia quo sibi in malitia congruunt, eo se robustius bonorum afflictionibus illidunt. Hinc namque est, quod contra damnati illius vasis [1]), videlicet Antichristi, praedicatores divina voce beato Job dicitur: M e m b r a c a r n i u m e j u s c o h a e r e n t i a s i b i. [2]) Hinc sub squamarum specie de ejus satellitibus perhibetur: U n a u n i c o n j u n g i t u r, e t n e s p i r a c u l u m q u i d e m i n c e d i t p e r e a s. [3]) Sequaces quippe illius, quo nulla inter se discordiae adversitate divisi sunt, eo in bonorum gravius nece glomerantur. Qui ergo iniquos pace sociat, iniquitati vires administrat, quia bonos deterius deprimunt, quos et unaniniter persequuntur. Unde praedicator egregius gravi Pharisaeorum Sadducaeorumque persecutione deprehensus, inter semetipsos dividere stu-

---

[1]) Alit. vasa, ac si peccatores Antichristi vasa nuncupentur, cum tamen S. Gregorii lib. XXXII. nro. 22. Antichristum vas diaboli appellet. — [2]) Job. 41, 14. — [3]) Job. 41, 7.

duit, quos contra se graviter unitos vidit, cum clamavit dicens: Viri fratres, ego Pharisaeus sum, filius Pharisaeorum, de spe et resurrectione mortuorum ego judicor.[1]) Dumque Sadducaei spem resurrectionemque mortuorum esse denegarent, quam Pharisaei juxta sacri eloquii praecepta crederent, facta in persecutorum unanimitate dissensio est, et divisa turba illaesus Paulus exivit, quae hunc unita prius immaniter pressit. Admonendi itaque sunt, qui faciendae pacis studiis occupantur, ut pravorum mentibus prius amorem debeant internae pacis infundere, quatenus eis postmodum valeat exterior pax prodesse: ut dum eorum cor in illius cognitione [2]) suspenditur, nequaquam ad nequitiam ex hujus perceptione rapiatur: dumque supernam provident, terrenam nullo modo ad usum suae deteriorationis inclinent. Cum vero perversi quique tales sunt, ut nocere bonis nequeant, etiamsi concupiscant, inter hos nimirum debet terrena pax construi, et priusquam ab eis valeat superna cognosci: ut hi scilicet, quos contra dilectionem Dei malitia suae impietatis exasperat, saltem ex proximi amore mansuescant; et quasi e vicino ad melius transeant, ut ad illam, quae a se longe est, pacem Conditoris ascendant.

CAPUT XXIV.

Quomodo admonendi rudes in doctrina sacra, et docti, sed non humiles.

Aliter admonendi sunt, qui sacrae Legis verba non recte intelligunt; atque aliter, qui recte quidem intelligunt, sed haec humiliter non loquuntur. Ad-

[1]) Act. 23, 6. — [2]) Alit. cogitatione.

monendi enim sunt, qui sacrae Legis verba non recte intelligunt, ut perpendant, quia saluberrimum vini potum in veneni sibi poculum vertunt, ac per medicinale ferrum vulnere mortali se feriunt, dum per hoc in se sana perimunt, per quod salubriter abscindere sauciata debuerunt. Admonendi sunt, ut perpendant, quod Scriptura sacra in nocte vitae praesentis quasi quaedam nobis lucerna sit posita, cujus nimirum verba dum non recte intelligunt, de lumine tenebrescunt. Quos videlicet ad intellectum pravum intentio perversa non raperet, nisi prius superbia inflaret. Dum enim se prae ceteris sapientes arbitrantur, sequi alios ad melius intellecta despiciunt: atque ut apud imperitum vulgus scientiae sibi nomen extorqueant, student summopere et ab aliis recte intellecta destruere et sua perversa roborare. Unde bene per prophetam dicitur: Secuerunt praegnantes Galaad ad dilatandum terminum suum. [1]) Galaad namque acervus testimonii interpretatur. Et quia cuncta simul congregatio Ecclesiae per confessionem servit testimonio veritatis, non incongrue per Galaad Ecclesia exprimitur, quae ore cunctorum fidelium de Deo, quaeque vera sunt, testatur. Praegnantes autem vocantur animae, quae intellectum verbi ex divino amore concipiunt, si ad perfectum tempus veniant, conceptam intelligentiam operis ostensione pariturae. Terminum vero suum dilatare est opinionis suae nomen extendere. Secuerunt ergo praegnantes Galaad ad dilatandum terminum suum; quia nimirum haeretici mentes fidelium, quae jam aliquid de veritatis intellectu conceperant, perversa praedicatione

---

[1]) Amos. 1, 13.

perimunt, et scientiae sibi nomen extendunt. Parvulorum corda jam de verbi conceptione gravida, erroris gladio scindunt, et quasi doctrinae sibi opinionem faciunt. Hos ergo cum conamur instruere, ne perversa sentiant, admoneamus prius necesse est, ne inanem gloriam quaerant. Si enim radix elationis abscinditur, consequenter rami pravae assertionis arefiunt. Admonendi sunt etiam, ne errores discordiasque generando, legem Dei, quae idcirco data est, ut sacrificia satanae prohibeat, eamdem ipsam in satanae sacrificium vertant. Unde per prophetam Dominus queritur, dicens: Dedi eis frumentum, vinum et oleum, et argentum multiplicavi eis et aurum, quae fecerunt Baal. [1]) Frumentum quippe a Domino accipimus, quando in dictis obscurioribus subducto tegmine litterae per medullam spiritus Legis interna sentimus. Vinum suum Dominus nobis praestat, cum Scripturae suae alta praedicatione nos inebriat. [2]) Oleum quoque suum nobis tribuit, cum praeceptis apertioribus vitam nostram blanda lenitate disponit. Argentum multiplicat, cum nobis luce veritatis plena eloquia subministrat. Auro quoque nos ditat, quando cor nostrum intellectu summi fulgoris irradiat. Quae cuncta haeretici Baal offerunt, quia apud auditorum suorum corda corrupte omnia intelligendo pervertunt. Et de frumento Dei, vino atque oleo, argento pariter et auro, satanae sacrificium immolant, quia ad errorem discordiae verba pacis inclinant. Unde admonendi sunt, ut perpendant, quia dum perversa

---

[1]) Osee. 2, 8. — [2]) Alit. debriat; Vox est ex de-ebrio, asceticis scriptoribus usitata.

mente de praeceptis pacis discordiam faciunt, justo Dei examine ipsi de verbis vitae moriuntur.

At contra admonendi sunt, qui recte quidem verba Legis intelligunt, sed haec humiliter non loquuntur; ut in divinis sermonibus, prius quam aliis eos proferant, semetipsos requirant [1]), ne insequentes aliorum facta se deserant; et cum recte cuncta de sacra Scriptura sentiunt, hoc solum, quod per illam contra elatos dicitur, non attendant. Improbus quippe et imperitus est medicus, qui alienum mederi appetit, et ipse vulnus, quod patitur, nescit. Qui igitur verba Dei humiliter non loquuntur, profecto admonendi sunt, ut cum medicamina aegris apponunt, prius virus suae pestis inspiciant, ne alios [2]) medendo ipsi moriantur. Admoneri debent, ut considerent, ne a virtute dicti dicendi qualitate discordent [3]), ne loquendo aliud, et ostendendo aliud praedicent. Audiant itaque quod scriptum est: Si quis loquitur, quasi sermones Dei. [4]) Qui ergo verba, quae proferunt, ex propriis non habent, cur quasi de propriis tument? Audiant quod scriptum est: Sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur. [5]) Ex Deo enim coram Deo loquitur, qui praedicationis verbum, et quia a Deo accepit, intelligit, et placere per illud Deo, non hominibus quaerit. Audiant quod scriptum est: Abominatio Domini est omnis arrogans. [6]) Quia videlicet dum in verbo Dei gloriam propriam quaerit, jus dantis invadit; eumque laudi suae postpo-

---

[1]) Alit. inquirant. — [2]) Alit. aliis. — [3]) Alit. ne a virtute dicendi, vivendi qualitate discordent, vel, a virtute dicti, vivendi etc. — [4]) 1. Petr. 4, 11. — [5]) 2. Cor. 2, 17. — [6]) Prov. 16, 15.

nere nequaquam metuit, a quo hoc ipsum, quod laudatur, accepit. Audiant, quod praedicatori per Salomonem dicitur: Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. [1]) Aquam quippe praedicator de cisterna sua bibit, cum ad cor suum rediens, prius audit ipse quod dicit. Bibit sui fluenta putei, si sui irrigatione verbi infunditur. Ubi bene subjungitur: Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas divide. [2]) Rectum quippe est, ut ipse prius bibat, et tunc praedicando aliis influat. Fontes namque foras derivare, est exterius aliis vim praedicationis infundere. In plateis autem aquas dividere, est in magna auditorum amplitudine juxta uniuscuiusque qualitatem divina eloquia dispensare. Et quia plerumque inanis gloriae appetitus subrepit, dum sermo Dei ad multorum notitiam currit, postquam dictum est: In plateis aquas divide, recte subjungitur: Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. [3]) Alienos quippa malignos spiritus vocat, de quibus per prophetam tentati hominis voce dicitur: Alieni insurrexerunt in me, et fortes quaesierunt animam meam. [4]) Ait ergo: Aquas et in plateis divide, et tamen solus habe. Ac si apertius dicat: Sic necesse est, ut praedicationi exterius servias, quatenus per elationem te immundis spiritibus non conjungas, ne in divini verbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo et in plateis

[1]) Prov. 5, 15–17. — [2]) Prov. 5, 16. — [3]) Prov. 5, 17. — [4]) Ps. 53, 5.

dividimus, et tamen soli possidemus, quando et exterius late praedicationem fundimus, et tamen per eam humanas laudes assequi minime ambimus.

CAPUT XXV.

Quomodo admonendi, qui officium praedicationis nimia humilitate detrectant, et qui praecipiti festinatione occupant.

Aliter admonendi sunt, qui cum praedicare digne valeant, prae nimia humilitate formidant; atque aliter admonendi sunt, quos a praedicatione imperfectio vel aetas prohibet, et tamen praecipitatio impellit. Admonendi namque sunt, qui cum praedicare utiliter possunt, immoderata tamen humilitate refugiunt, ut ex minori consideratione colligant, quantum in majoribus rebus delinquant. Si enim indigentibus proximis ipsi, quas haberent pecunias absconderent, adjutores [1]) procul dubio calamitatis extitissent. Quo ergo reatu constringantur, aspiciant, qui dum peccantibus fratribus verbum praedicationis subtrahunt, morientibus mentibus vitae remedia abscondunt. Unde et bene quidam sapiens dicit: Sapientia abscondita et thesaurus invisus, quae utilitas in utrisque? [2]) Si populos fames attereret, et occulta frumenta ipsi servarent, auctores procul dubio mortis existerent. Qua itaque plectendi sunt poena, considerent, qui cum fame verbi animae pereant, ipsi panem perceptae gratiae non ministrant. Unde et bene per Salomonem dicitur: Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. [3]) Frumenta quippe abscondere est praedicationis sanctae apud se verba

---

[1]) Alit. auctores. — [2]) Eccli. 20, 32. — [3]) Prov. 11, 26.

retinere. In populis autem talis quisque maledicitur, quia in solius culpa silentii pro multorum, quos corrigere potuit, poena damnatur. Si medicinalis artis minime ignari secandum vulnus cernerent, et tamen secare recusarent, profecto peccatum fraternae mortis ex solo torpore committerent. Quanta ergo culpa involvantur aspiciant, qui dum cognoscunt vulnera mentium, curare ea negligunt sectione verborum. Unde et bene per prophetam dicitur: Maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine. [1]) Gladium quippe a sanguine prohibere, est praedicationis verbum a carnalis vitae interfectione retinere. De quo rursum gladio dicitur: Et gladius meus manducavit carnes. [2])

Hi itaque, cum apud se sermonem praedicationis occultant, divinas contra se sententias terribiliter audiant, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant, quod talentum, qui erogare noluit, cum sententia damnationis amisit. [3]) Audiant, quod Paulus eo se a proximorum sanguine mundum credidit, quo feriendis eorum vitiis non pepercit dicens: Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium: non enim subterfugi, quominus annuntiarem omne consilium Dei vobis. [4]) Audiant, quod voce angelica Joannes admonetur, cum dicitur: Qui audit, dicat: Veni. [5]) Ut nimirum cui se vox interna insinuat, illuc etiam clamando alios, quo ipse rapitur, trahat; ne clausas fores etiam vocatus inveniat, si vocanti vacuus appropinquat.

---

[1]) Jer. 48, 10. — [2]) Deut. 32, 42. — [3]) Matth. 25, 24. etc. — [4]) Act. 20, 26. 27. — [5]) Apoc. 22, 17.

Audiant, quod Isaias, quia a verbi ministerio tacuit, illustratus superno lumine, magna voce poenitentiae se ipse reprehendit, dicens: Vae mihi, quia tacui.[1]) Audiant, quod per Salomonem in illum praedicationis scientia multiplicari promittitur, qui in hoc, quod jam obtinuit, torporis vitio non tenetur. Ait namque: Anima, quae benedicit, impinguabitur; et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.[2]) Qui enim exterius praedicando benedicit, interioris augmenti pinguedinem recipit; et dum vino eloquii[3]) auditorum mentem debriare non desinit, potu multiplicati muneris debriatus excrescit. Audiant, quod David hoc Deo in munere obtulit, quod praedicationis gratiam, quam acceperat, non abscondit dicens: Ecce labia mea non prohibebo, Domine, tu cognovisti; justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutare tuum dixi.[4]) Audiant, quod sponsi colloquio ad sponsam dicitur: Quae habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.[5]) Ecclesia quippe in hortis habitat, quae ad viriditatem intimam exculta plantaria virtutum servat. Cujus vocem amicos auscultare, est electos quosque verbum praedicationis illius desiderare; quam videlicet vocem sponsus audire desiderat, quia ad praedicationem ejus per electorum suorum animas anhelat. Audiant, quod Moyses, cum irascentem Deum populo cerneret, et assumi ad ulciscendum gladios juberet; illos a parte Dei denuntiavit exi-

---

[1]) Isai. 6, 5. — [2]) Prov. 11, 25. — [3]) Alit. dum divino eloquio debriare debriatus. — [4]) Ps. 39, 10. 11. — [5]) Cant. 8, 13.

stere, qui delinquentium scelera incunctanter ferirent, dicens: Siquis Domini est, jungatur mihi: ponat vir gladium super femur suum: ite et redite de porta usque ad portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem et amicum et proximum suum. [1]) Gladium quippe super femur ponere est praedicationis studium voluptatibus carnis anteferre; ut cum sancta quis studet dicere, curet necesse est, illicitas suggestiones edomare. De pórta vero usque ad portam ire est a vitio usque ad vitium, per quod ad mentem mors ingreditur, increpando discurrere. Per medium vero castrorum transire est tanta aequalitate intra Ecclesiam vivere, ut qui delinquentium culpas redarguit, in nullius se debeat favorem declinare. Unde et recte subjungitur: Occidat vir fratrem et amicum et proximum suum. Fratrem scilicet et amicum et proximum interficit, qui cum punienda invenit, ab increpationis gladio nec eis, quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo divini amoris excitatur; profecto esse se Dei denegat, qui inquantum sufficit, increpare vitam carnalium recusat.

At contra admonendi sunt, quos a praedicationis officio vel imperfectio vel aetas prohibet, et tamen praecipitatio impellit, ne dum tanti sibi onus officii praecipitatione arrogant, viam sibi subsequentis meliorationis abscidant; et cum arripiunt intempestive, quod non valent, perdant etiam, quod implere quandoque tempestive potuissent: atque scientiam, quia incongrue conantur ostendere, juste osten-

---

[1]) Exod. 32, 27.

dantur amisisse. Admonendi sunt, ut considerent, quod pulli avium, si ante pennarum perfectionem volare appetant, unde ire in alta cupiunt, inde in ima merguntur. Admonendi sunt, ut considerent, quod structuris recentibus necdum solidatis, si tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur. Admonendi sunt, ut considerent, quod conceptas soboles feminae, si priusquam plene formentur, proferunt, nequaquam domos, sed tumulos replent. Hinc est enim, quod ipsa Veritas, quae repente, quos vellet, roborare potuisset; ut exemplum sequentibus daret, ne imperfecti praedicare praesumerent, postquam plene discipulos de virtute praedicationis [1]) instruxit, illico adjunxit: Vos autem sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto. [2]) In civitate quippe considemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius evagemur, ut cum virtute divina perfecte induimur, tunc quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus. Hinc per quemdam sapientem dicitur: Adolescens loquere in causa tua vix: et si bis interrogatus fueris, habeat initium responsio tua. [3]) Hinc est, quod idem Redemtor noster, cum in coelis sit conditor, et ostensione suae potentiae semper doctor Angelorum, ante tricennale tempus in terra magister noluit fieri hominum, ut videlicet praecipitatis vim saluberrimi timoris infunderet, cum ipse etiam, qui labi non posset, perfectae vitae gratiam non nisi perfecta aetate praedicaret. Scriptum quippe est: Cum

---

[1]) Alit. de virtutis praedicatione. — [2]) Luc. 24, 49. — [3]) Eccli. 32, 10.

factus esset annorum duodecim, remansit puer Jesus in Jerusalem. [1]) De quo a parentibus requisito, paulo post subditur: Invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos et interrogantem. [2]) Vigilanti itaque consideratione pensandum est, quod cum Jesus annorum duodecim dicitur in medio doctorum sedens, non docens, sed interrogans invenitur. Quo exemplo scilicet ostenditur, ne infirmus docere quis audeat, si ille puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam verbum scientiae ipsis suis doctoribus ministravit. [3]) Cum vero

---

[1]) Luc. 2, 42. — [2]) Luc. 2, 46. — [3]) Duplex in Christo agnoscenda est scientia secundum duplicem naturam: altera est divina, altera humana; illa increata, quam ut Deus ab aeterno habuit, ista creata, quam ut homo in tempore accepit. Scientiam Christi creatam S. Thomas, Bonaventura aliique Scholastici trifariam rationabiliter dividunt, ut alia beata, alia congenita, alia acquisita. Quarum prima et secunda ab initio fuit in anima Christi, tertia vero cum tempore accessit. Christus per primam statim a conceptu beata Dei visione potitus est, fuitque simul viator et comprehensor. Cfr. S. Thomas p. 3. q. 15. a. 10. Per alteram, congenitam seu supernaturaliter infusam, scientiam a primo conceptionis momento perfectissimam habuit pro naturae humanae capacitate rerum omnium notitiam, nulli errori seu ignorantiae obnoxiam, ipsis inclusis notitiis, quas homines studio et industria acquirunt. Cfr. S. Thomas l. c. a. 3. Quod ad tertiam attinet scientiam, quam Theologi experitalem passim dicunt, ea sensum tum exteriorem tum interiorem sequitur, quorum usus sine dubio fuit in Christo. Hanc autem scientiam nequaquam ignorantia praecessit, sed quod antea Christus sciebat scientia infusa, id novo cognoscendi modo, experiendo scilicet per aetatis accessum didicit. Cfr. Estius in III. Sent. dist. XIV. §. 1. et Antoine edit. P. Offermann S. J. Tract. de Incarnat. Part. 3. Cap.

per Paulum discipulo dicitur: Praecipe haec et doce: nemo adolescentiam tuam contemnat [1]); sciendum nobis est, quia in sacro eloquio aliquando adolescentia juventus vocatur. Quod citius ostenditur, si Salomonis ad medium verba proferantur, qui ait: Laetare juvenis in adolescentia tua. [2]) Si enim utraque unum esse non decerneret, quem monebat in adolescentia, juvenem non vocaret.

CAPUT XXVI.

Quomodo admonendi, quibus omnia ex sententia succedunt, et quibus nulla.

Aliter admonendi sunt, qui in hoc, quod temporaliter appetunt, prosperantur; atque aliter, qui ea quidem, quae mundi sunt, concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur. Admonendi namque sunt, qui in hoc, quod temporaliter appetunt, prosperantur; ne cum cuncta ad votum suppetunt, dantem quaerere negligant, sed in his, quae dantur, animum figant [3]); ne peregrinationem pro patria

---

2. a. §. 133—140. „Proficere autem dicitur", inquit. Damascenus lib. III. cap. 22, „sapientia et aetate et gratia: aetate quidem crescens, per incrementum autem aetatis sapientiam, quae ipsi inerat, in apertum promens." Ubi et consequentibus verbis eum Christi profectum, qui paulatim factus intelligitur per gratiae et sapientiae accessionem, ad haeresim rejicit Nestorianam; non quod illa assertio necessario dividat personas in Christo, sed quia olim etiam haec Nestorii sententia tanquam scripturis adversa et a catholico sensu aliena, et cum primaria ejus haeresi magis consentiens damnata est. Ita Estius lib. cit. dist. XIII. §. 3.

[1]) 1. Tim. 4, 12. — [2]) Eccle. 11, 9. — [3]) Alit. sed a quo dantur, animo figant.

diligant, ne subsidia itineris in obstacula perventionis vertant, ne nocturno lunae lumine delectati, claritatem solis videre refugiant. Admonendi itaque sunt, ut quaeque in hoc mundo consequuntur, calamitatis solatia, non autem praemia retributionis credant, sed contra favores mundi mentem erigant, ne in eis ex tota cordis delectatione succumbant. Quisquis enim prosperitatem, qua utitur, apud judicium cordis melioris vitae amore non reprimit, favorem vitae transeuntis in mortis perpetuae occasionem vertit. Hinc est enim, quod sub Idumaeorum specie, qui vincendos se prosperitati suae reliquerunt, in hujus mundi successibus laetantes increpantur, cum dicitur: Dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio, et toto corde et ex animo.[1] Quibus verbis perpenditur, quod non solum, quia gaudeant, sed quod toto corde et ex animo gaudeant, districta reprehensione feriantur. Hinc Salomon ait: Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos.[2] Hinc Paulus admonet dicens: Qui emunt, tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur.[3] Ut videlicet sic nobis, quae suppetunt, exterius serviant, quatenus a supernae delectationis[4] studio animum non inflectant; ne luctum nobis internae peregrinationis temperent ea, quae in exilio positis subsidium praebent; et quasi felices in transitoriis non gaudeamus, qui ab aeternis nos interim miseros cernimus. Hinc namque est, quod electorum voce dicit Ecclesia: Laeva

---

[1]) Ezech. 36, 5. — [2]) Prov. 1, 32. — [3]) 1. Cor. 7, 30. — [4]) Alit. dilectionis.

ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.[1]) Sinistram Dei, prosperitatem videlicet vitae praesentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera vero Dei eam amplectitur, quia sub aeterna ejus beatitudine tota devotione continetur. Hinc rursum per Salomonem dicitur: Longitudo dierum in dextera ejus, in sinistra vero illius divitiae et gloria.[2]) Divitiae itaque et gloria, qualiter sint habenda, docuit, quae posita in sinistra memoravit. Hinc psalmista ait: Salvum me fac dextera tua.[3]) Neque enim ait manu, sed dextera, ut videlicet cum dexteram diceret, quia aeternam salutem quaereret, indicaret. Hinc rursum scriptum est: Dextera manus tua Domine confregit inimicos.[4]) Hostes enim Dei etsi in sinistra ejus proficiunt, dextera franguntur: quia plerumque pravos vita praesens elevat, sed adventus aeternae beatitudinis damnat.

Admonendi sunt, qui in hoc mundo prosperantur, ut solerter considerent, quia praesentis vitae prosperitas aliquando idcirco datur, ut ad meliorem vitam provocet, aliquando vero, ut in aeternum plenius damnet.[5]) Hinc est enim, quod plebi Israëliticae Chanaan terra promittitur, ut quandoque ad aeterna speranda provocetur. Neque enim rudis ille

---

[1]) Cant. 2, 6. — [2]) Prov. 3, 16. — [3]) Ps. 107, 7. — [4]) Exod. 15, 6.

[5]) Quatenus scilicet bona hominum opera in disgratiae statu posita hic mercede temporali remunerat Deus, et valet istud: »Receperunt mercedem suam.« Matth. 6, 2. Cfr. S. August. lib. V. de Civit. Dei, cap. 12. et 15. Et sic Deus dat affluentiam rerum temporalium, quibus non daturus est gratiam efficacem. Cfr. Bellarm. tom. 3. lib. 2. cap. 17.

populus promissionibus Dei in longinquum crederet, si a promissore suo non etiam e vicino aliquid percepisset. Ut ergo ad aeternorum fidem certius roboretur, nequaquam solummodo spe ad res, sed rebus quoque ad spem trahitur. Quod liquido psalmista testatur, dicens: Dedit eis regiones gentium, et labores populorum possederunt: ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant. [1]) Sed cum largientem Deum humana mens boni operis responsione [2]) non sequitur, unde nutrita pie creditur, inde justius damnatur. Hinc enim per psalmistam rursum dicitur: Dejecisti eos, dum allevarentur. [3]) Quia videlicet reprobi, cum recta opera divinis muneribus non rependunt, cum totos se hic deserunt, et affluentibus prosperitatibus dimittunt, unde exterius proficiunt, inde ab intimis cadunt. Hinc est, quod in inferno cruciato diviti dicitur: Recepisti bona in vita tua. [4]) Idcirco enim bona hic recepit et malus, ut illic plenius mala reciperet, quia hic fuerat nec per bona conversus.

At contra admonendi sunt, qui ea quidem, quae mundi sunt, concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur, ut sollicita consideratione perpendant, Creator dispositorque [5]) cunctorum quanta super eos gratia vigilat, quos in sua desideria non relaxat. Aegro quippe, quem medicus desperat, concedit, ut cuncta, quae concupiscit, accipiat. Nam qui sanari posse creditur, a multis quae appetit prohibetur, et pueris nummos subtrahimus, quibus tota simul patrimonia heredibus reservamus. Hinc

[1]) Ps. 104, 44. — [2]) Alit. repensatione. — [3]) Ps. 72, 18. — [4]) Luc. 16, 25. — [5]) Alit. dispensatorque.

ergo de spe aeternae hereditatis gaudium sumant, quos adversitas vitae temporalis humiliat; quia nisi salvandos in perpetuum cerneret, erudiendos sub disciplinae regimine divina dispensatio non frenaret. Admonendi itaque sunt, qui in his, quae temporaliter concupiscunt, adversitatis labore fatigantur, ut sollicite considerent, quod plerumque etiam justos, cum temporalis potentia sustollit, velut in laqueo culpa comprehendit. Nam sicut in priori hujus voluminis parte jam diximus, [1]) David Deo amabilis rectior fuit in servitio, quam cum pervenit ad regnum. [2]) Servus namque amore justitiae deprehensum adversarium ferire timuit: rex autem persuasione luxuriae devotum militem etiam sub studio fraudis extinxit. [3]) Quis ergo opes, quis potestatem, quis gloriam quaerat innoxie, si et illi extiterunt noxia, qui haec habuit non quaesita? Quis inter haec sine magni discriminis labore salvabitur, si ille in his culpa interveniente turbatus est, qui ad haec fuerat Deo eligente praeparatus? Admonendi sunt, ut considerent, quia Salomon, qui post tantam sapientiam usque ad idololatriam cecidisse describitur, nihil in hoc mundo priusquam caderet, adversitatis habuisse memoratur, sed concessa sapientia funditus cor deseruit, quod nulla vel minima tribulationis disciplina custodivit. [4])

CAPUT XXVII.

Quomodo admonendi conjugati, et caelibes.

Aliter admonendi sunt conjugiis obligati, atque aliter a conjugii nexibus liberi. Admonendi namque

---

[1]) Parte 1. cap. 3. pag. 11. — [2]) 1. Reg. 24, 18. — [3]) 2. Reg. 11, 17. — [4]) 3. Reg. 11, 4.

sunt conjugiis obligati, ut cum vicissim quae sunt alterius cogitant, sic eorum quisque placere studeat conjugi, ut non displiceat Conditori: sic ea quae hujus mundi sunt agant, ut tamen appetere, quae Dei sunt, non omittant: sic de bonis praesentibus gaudeant, ut tamen sollicita intentione mala aeterna pertimescant; sic de malis temporalibus lugeant, ut tamen consolatione integra spem in bonis perennibus figant: quatenus dum in transitu cognoscunt esse quod agunt, in mansione quod appetunt; nec mala mundi cor frangant, cum spes bonorum coelestium roborat; nec bona praesentis vitae decipiant, cum suspecta subsequentis judicii mala contristant. Itaque animus Christianorum conjugum et infirmus et fidelis, qui et plene cuncta temporalia despicere non valet, et tamen aeternis se conjungere per desiderium valet; quamvis in delectatione carnis interim jaceat, supernae spei refectione convalescat. Et si habet, quae mundi sunt in usu itineris, speret, quae Dei sunt in fructu perventionis: nec totum se ad hoc, quod agit conferat, ne ab eo, quod robuste sperare debuit, funditus cadat. Quod bene ac breviter Paulus exprimit, dicens: Qui habent uxores, tamquam non habentes sint; et qui flent, tamquam non flentes; et qui gaudent, tamquam non gaudentes. [1]) Uxorem quippe quasi non habendo habet, qui sic per illam carnali consolatione utitur, ut tamen numquam ad prava opera a melioris intentionis rectitudine ejus amore flectatur. Uxorem quasi non habendo habet, qui transitoria esse cuncta conspiciens, curam carnis ex necessitate tolerat, sed aeterna gaudia spiritus

[1]) 1. Cor. 7, 29. 30.

ex desiderio expectat. Non flendo autem flere, est sic exteriora adversa plangere, ut tamen noverit aeternae spei consolatione gaudere. Et rursum, non gaudendo gaudere, est sic de infimis animum attollere, ut tamen numquam desinat summa formidare. Ubi apte quoque paulo post subdit: Praeterit enim figura hujus mundi. [1]) Ac si aperte diceret: Nolite constanter mundum diligere, quando et ipse non potest, quem diligitis, stare. Incassum cor quasi manentes figitis, dum fugit ipse, quem amatis.

Admonendi sunt conjuges, ut ea, in quibus sibi aliquando displicent, et patientes invicem tolerent, et exhortantes invicem salvent. Scriptum namque est: Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi. [2]) Lex quippe Christi caritas est: quia ex illo [3]) nobis et largiter sua bona contulit, et aequanimiter mala nostra portavit. Tunc ergo legem Christi imitando [4]) complemus, quando et nostra bona benigne conferimus, et nostrorum mala pie sustinemus. Admonendi quoque sunt, ut eorum quisque non tam, quae ab altero tolerat, quam quae ab ipso tolerantur, attendat. Si enim sua, quae portantur, considerat ea, quae ab altero sustinet, levius portat.

Admonendi sunt conjuges, ut suscipiendae prolis se meminerint causa conjunctos, [5]) et cum immode-

---

1) 1. Cor. 7, 31. — 2) Galat. 6, 2. — 3) Alit. quia ille nobis. 4) Alit. meditando. — 5) Matrimonii fines a Theologis passim tres enumerantur. Princeps quidem atque primarius est sobolis propagatio et procreationis complimentum, quod in prolis sustentatione et liberali ad virtutem institutione consistit. Alter finis in mutuo adjutorio situs est, scilicet in communi

ratae admixtioni servientes propagationis articulum in usum transferunt voluptatis, perpendant, quod licet extra non exeant, in ipso tamen conjugio conjugii jura transcendunt. Unde necesse est, ut crebris exorationibus [1]) deleant, quod pulchram copulae speciem admixtis voluptatibus foedant. Hinc est enim, quod peritus medicinae coelestis Apostolus non tam sanos instituit, quam infirmis medicamenta monstravit, dicens: De quibus scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem unusquisque suam habeat uxorem, et unaquaeque suum virum habeat. [2]) Qui enim fornicationis metum praemisit, profecto non stantibus praeceptum contulit; sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Unde adhuc infirmantibus subdidit: Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro. [3]) Quibus dum in magna honestate conjugii aliquid de voluptate largiretur, adjunxit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. [4]) Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur; sed quae tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur, sed hoc, quod est licitum, sub moderamine non tenetur. Quod bene Loth in semetipso exprimit, qui ardentem Sodomam fugit; [5]) sed tamen Se-

---

vitae societate, officiis atque ope mutua, quam sibi conjuges invicem praestant in re domestica administranda atque in vitae incommodis facilius perferendis. Tertius matrimonii, seu potius contrahentium finis est sedandae concupiscentiae propositum, ut sit contra peccatum remedium. Et de hoc mox infra concinne Sanctus Pontifex tractat. — [1]) Alit. ut crebris exhortationibus moneantur, ut defleant quod etc. — [2]) 1. Cor. 7, 1. 2. [3]) 1. Cor. 7, 3. — [4]) 1. Cor. 7, 6. — [5]) Gen. 19, 30.

gor inveniens nequaquam mox montana conscendit. Ardentem quippe Sodomam fugere est illicita carnis incendia declinare. Altitudo vero montium est munditia continentium. Vel certe quasi in monte sunt, qui etiam carnali copulae inhaerent, sed tamen extra suscipiendae prolis admixtionem debitam, nulla carnis voluptate solvuntur. In monte quippe stare est nisi fructum propaginis in carne non quaerere.[1]) In monte stare est carni carnaliter non adhaerere. Sed quia multi sunt, qui scelera quidem carnis deserunt, nec tamen in conjugio positi usus solummodo debiti jura conservant: exiit quidem Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana non pervenit, quia jam damnabilis vita relinquitur, sed adhuc celsitudo conjugalis continentiae subtiliter[2]) non tenetur. Est vero in medio Segor civitas, quae fugientem salvet infirmum: quia videlicet, cum sibi per incontinentiam miscentur conjuges, et lapsus scelerum fugiunt, et tamen venia salvantur. Quasi parvam quippe civitatem inveniunt, in qua ab ignibus defendantur: quia conjugalis haec vita non quidem in virtutibus mira est, sed tamen a suppliciis secura. Unde idem Loth ad Angelum dicit: Est civitas hic juxta, ad quam possum fugere, parva, et salvabor in ea. Numquid non modica est, et vivet anima mea in ea?[3]) Juxta ergo dicitur, et tamen ad salutem tuta perhibetur; quia conjugalis vita nec a mundo longe divisa est, nec tamen a gaudio salutis aliena. Sed tunc in hac actione vitam suam conjuges quasi in parva civitate custodiunt, quando pro

---

[1]) Alit. In monte quippe stare quid est, nisi fructus propaginis in carne non quaerere. — [2]) Alit. sublimiter.
[3]) Gen. 19, 20.

se assiduis deprecationibus intercedunt. Unde et recte per Angelum ad eumdem Loth dicitur: **Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem, pro qua locutus es.**[1] Quia videlicet, cum deprecatio funditur Deo, nequaquam talis conjugii vita damnatur. De qua deprecatione Paulus quoque admonet, dicens: **Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.**[2])

At contra admonendi sunt, qui ligati conjugiis non sunt, ut praeceptis coelestibus eo rectius serviant, quo eos ad curas mundi nequaquam jugum copulae carnalis inclinat: ut quos onus licitum conjugii non gravat, nequaquam pondus illicitum terrenae sollicitudinis premat; sed tanto eos paratiores dies ultimus, quanto et expeditiores inveniat; ne quo meliora agere vacantes possunt, sed tamen negligunt, eo supplicia deteriora mereantur. Audiant, quod Apostolus, cum quosdam ad caelibatus gratiam instrueret,[3]) non conjugium sprevit, sed curas

---

[1]) Gen. 19, 21. — [2]) 1. Cor. 7, 5.

[3]) Christus ipse apud Matth. 19, 12. coelibatum commendat ceu majoris perfectionis statum, quo regnum Dei et facilius et majori gradu promereatur et obtineatur; quod idem innuit Apostolus 1. Cor. 7, 32. Unde jam ab Apostolorum temporibus consuetudine adeo, in Apostolorum exemplo fundata, moribusque invaluit, ut sacris ordinibus initiati ab uxoribus abstinerent, quas ante ordinationes duxerant. Testes hujus consuetudinis in Ecclesiis Orientalibus sunt Origenes, Hieronymus, Eusebius et Epiphanius, qui praeterea non in uno affirmavit loco, hujus consuetudinis originem ab Apostolico aevo atque instituto esse repetendam. Quod ad Ecclesiam Latinam attinet, B. Petrus Apostolus omnes prorsus Episcopos, Presbyteros et Diaconos continentiae legi subjecit. Quid?

mundi nascentes ex conjugio repulit, dicens: Hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis injiciam: sed ad id, quod honestum est, et quod facultatem praebeat sine impedimento Domino observiendi.[1] **Ex**

cum ipse Paulus praescribit ad Tit. 1, 8: Oportet Episcopum (quo nomine et Presbyter comprehenditur, cfr. Tirin. ad Philipp. 1, 1.) continentem esse; („etiam ab uxoris amplexu" inquit ibi S. Hierony.) et 1. Tim. 3, 8: Oportet Diaconos pudicos esse; et 2. Tim. 2, 4: Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, qualia nuptias esse et ea, quae nuptias sequuntur, nemo prudens infitiàs ibit. Quin immo in Veteri Lege adeo Sacerdotes et Levitae jubebantur se abstinere ab uxoribus toto tempore vicis suae, seu ministerii in templo; et quod amplius est considerandum, ut liceret comedere panes propositionis, requirebatur ista continentia. 1. Reg. 21, 4.

In primitiva quidem Ecclesia, quod coelibes rariores essent, ordinari etiam solebant conjugati monogami; ast hisce post susceptos ordines sacros conjugii usu abstinendum erat, ut unanimiter Sancti Patres testantur, inter quos S. Epiphanius haeresi 59. Graecis autem, apud quos coelibatus lex, quae Episcopos, Presbyteros et Diaconos comprehendebat, ad tempora fere Trullanae Synodi (692) a Sergio Romano Pontifice reprobatae, viguit, postea quoad Presbyteros et Diaconos indultum est, ut uxoribus, si quas ante ordines susceptos duxissent, etiam post uterentur, ita tamen, ut ante Missae celebrationem saltem per triduum abstineant ab uxore. Cfr. Const. 57. tom. 1. Bullarii Benedict. XIV. Nunquam vero concessum est post sacros ordines uxorem ducere; quin etiam praefata Constitutio matrimonium post ordines Subdiaconatus, Diaconatus vel Presbyteratus contractum declarat irritum et nullum. — Quamvis S. Gregorius potius de coelibatus virtute in genere, quam de speciali clericorum continentia hic tractet, placuit tamen, quia sunt connexa, haec pauca notasse.

[1]) Alit. dominum obsecrandi. 1. Cor. 7, 35.

conjugiis quippe terrenae sollicitudines prodeunt; et idcirco magister gentium auditores suos ad meliora persuasit, ne sollicitudine terrena ligarentur. Quem igitur caelibem curarum secularium impedimentum praepedit, et conjugio se nequaquam subdidit, et tamen conjugii onera non evasit. Admonendi sunt caelibes, ne sine damnationis judicio misceri se feminis vacantibus putent. Cum enim Paulus fornicationis vitium tot criminibus execrandis inseruit, cujus sit reatus indicavit, dicens: Neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. [1]) Et rursum: Fornicatores autem et adulteros judicabit Deus. [2]) Admonendi itaque sunt, ut si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, conjugii portum petant. Scriptum namque est: Melius est nubere, quam uri. [3]) Sine culpa scilicet ad conjugium veniunt, si tamen necdum meliora voverunt. [4]) Nam quisquis bonum majus subire proposuit, bonum minus,

---

[1]) 1. Cor. 6, 9. 10. — [2]) Hebr. 13, 4. — [3]) 1. Cor. 7, 9. — [4]) Congruunt ista voti definitioni, quod est religosa promissio de meliori bono libera voluntate Deo facta. Castitatem autem melius esse bonum, sacrae Scripturae (1. Cor. 7, 38. Isai 56, 6. atque alibi saepius) et Patrum traditio unanimi voce testantur. „Invenies multos ex nostris, inquit Athenagoras in Apolog., et viros et feminas, qui in coelibatu consenescunt, quod Deo conjunctiores sperant.“ — Castitas juxta S. Thomam 2. 2. q. 16. a. 3. maxime disponit hominem ad perfectionem intellectualis operationis; econtra ex incontinentia caecitas mentis oritur.

quod licuit, illicitum fecit. Scriptum quippe est: Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno coelorum. [1]) Qui igitur fortiori studio intenderat, retro convincitur respicere, si relictis amplioribus bonis ad minima retorquetur.

CAPUT XXVIII.

Quomodo admonendi peccata carnis experti, et eorum expertes.

Aliter admonendi sunt peccatorum carnis conscii, atque aliter ignari. Admonendi namque sunt peccata carnis experti, ut mare saltem post naufragium metuant, et perditionis suae discrimina vel cognita perhorrescant; ne qui pie post perpetrata mala servati sunt, haec improbe repetendo moriantur. Unde peccanti animae et numquam a peccato desinenti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. [2]) Admonendi itaque sunt, ut studeant, quatenus si accepta naturae bona integra servare noluerunt, saltem scissa resarciant. Quibus nimirum necesse est, ut perpendant, in tam magno fidelium numero quam multi et se illibatos custodiant, et alios ab errore convertant. Quid ergo isti dicturi sunt, si aliis in integritate stantibus ipsi nec post damna resipiscunt? Quid dicturi sunt, si cum multi et alios secum deferunt ad regnum, hi expectanti Domino nec semetipsos reducunt? Admonendi sunt, ut praeterita commissa considerent et imminentia devitent. Unde sub Judaeae specie per prophetam Dominus corruptis in

---

[1]) Luc. 9, 62. — [2]) Jer. 3, 3.

hoc mundo mentibus transactas ad memoriam culpae revocat, quatenus pollui in futuris erubescant, dicens: Fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt: ibi subacta sunt ubera earum, et fractae sunt mammae pubertatis earum.[1] In Aegypto quippe ubera subiguntur, cum turpi hujus mundi desiderio humanae mentis voluntas substernitur. In Aegyto pubertatis mammae franguntur, quando naturales sensus adhuc in semetipsis integri, pulsantis concupiscentiae corruptione vitiantur.

Admonendi sunt peccata carnis experti, ut vigilanti cura conspiciant, post delicta nobis ad se redeuntibus Deus quanta benevolentia sinum suae pietatis expandat, cum per prophetam dicat: Si dimiserit vir uxorem suam, et illa recedens duxerit virum alium, numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus.[2] Ecce de fornicante et relicta muliere argumentum justitiae proponitur, et tamen nobis post lapsum redeuntibus non justitia, sed pietas exhibetur. Ut hinc utique colligamus, si nobis delinquentibus tanta pietate parcitur, a nobis nec post delictum redeuntibus quanta improbitate peccatur: aut quae ab illo erit super improbos venia, qui non cessat vocare post culpam. Quae nimirum bene per prophetam post delictum misericordia vocationis exprimitur, cum averso homini dicitur: Et erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum, et aures tuae audient

---

[1]) Ezech. 23, 3. — [2]) Jer. 3. 1.

verbum post tergum monentis. [1]) Humanum quippe genus Dominus in faciem monuit, quando in paradiso condito homini atque in libero arbitrio stanti, quid facere, quidve non facere deberet, indixit. Sed homo in Dei faciem terga dedit, cum superbiens ejus jussa contemsit. Nec tamen superbientem Deus deseruit, qui ad revocandum hominem Legem dedit, exhortantes Angelos misit, in carne nostrae mortalitatis ipse apparuit. Ergo post tergum stans nos admonuit, qui ad recuperationem nos gratiae etiam contemtus vocavit. Quod igitur generaliter simul potuit dici de cunctis, hoc necesse est specialiter sentiri de singulis. Quasi enim coram Deo positus quisque verba monitionis ejus percipit, cum priusquam peccata perpetret, voluntatis ejus praecepta cognoscit. Adhuc enim ante faciem ejus stare est necdum eum peccando contemnere. Cum vero derelicto bono innocentiae iniquitatem eligens appetit, jam terga in ejus faciem mittit. Sed ecce adhuc et post tergum Deus subsequens monet, qui etiam post culpam ad se redire persuadet. Aversum revocat, commissa non respicit, revertenti sinum pietatis expandit. Vocem ergo post tergum monentis audimus, si ad invitantem nos Dominum saltem post peccata revertimur. Debemus igitur pietatem vocantis erubescere, si justitiam nolumus formidare; quia tanto graviori improbitate contemnitur, quanto et contemtus adhuc vocare non dedignatur.

At contra admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ut tanto sollicitius praecipitem ruinam metuant, quanto altius stant. Admonendi sunt, ut noverint, quia quo magis loco prominenti consistunt,

---

[1]) Isai. 30, 20.

eo crebrioribus sagittis insidiatoris impetuntur. Qui tanto ardentius solet erigi, quanto robustius se conspicit vinci: tantoque intolerabilius dedignatur vinci, quanto contra se videt per integra infirmae carnis castra pugnari. Admonendi sunt, ut incessanter praemia suspiciant, et libenter procul dubio tentationum quas tolerant labores calcabunt. Si enim attendatur felicitas, quae sine transitu attingitur, leve fit, quod transeundo laboratur. Audiant, quod per prophetam dicitur: Haec dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, et elegerint, quae volui, et foedus meum tenuerint: dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus. [1]) Eunuchi quippe sunt, qui compressis motibus carnis affectum in se pravi operis abscidunt. Quo autem apud Patrem loco habeantur, ostenditur; quia in domo Patris videlicet aeterna mansione etiam filiis praeferuntur. Audiant, quod per Joannem dicitur: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, et sequuntur Agnum, quocumque ierit. [2]) Et quod canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticum Agno cantare est, cum eo in perpetuum prae cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi ceteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant; quia per caritatem quidem in illorum celsitudine laeti sunt, quamvis ad eorum praemia non assurgant. Audiant peccatorum carnis ignari, quod per semetipsam de hac integritate Veritas dicit: Non omnes

---

[1]) Isai. 56, 4. 5. — [2]) Apoc. 14, 4.

capiunt verbum hoc.[1]) Quod eo innotuit summum, quo denegavit omnium; et dum praedicit, quia difficile capitur, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur.

Admonendi sunt itaque peccata carnis ignorantes, ut et praeeminere virginitatem conjugio sciant, et tamen se super conjuges non extollant; quatenus dum et virginitatem praeferunt, et se postponunt, et illud non deserant, quod melius esse aestimant, et se custodiant, quo se inaniter non exaltant. Admonendi sunt, ut considerent, quod plerumque actione secularium vita continentium confunditur, cum et illi ultra habitum assumunt opera, et isti juxta ordinem proprium non excitant corda. Unde bene per prophetam dicitur: Erubesce Sidon, ait mare.[2]) Quasi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quando per comparationem vitae secularium atque in hoc mundo fluctuantium ejus, qui munitus et quasi stabilis cernitur, vita reprobatur. Saepe enim nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeuntes, tanto se ardentius in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores se de malis vident. Et saepe quidam in carnis integritate perdurantes, cum minus se respiciunt habere, quod defleant, plene sibi sufficere vitae suae innocentiam putant, atque ad fervorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit plerumque Deo gratior amore ardens vita post culpam, quam securitate torpens innocentia. Unde et voce judicis dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.[3]) Et: Gaudium erit in coelo super uno peccatore poenitente, magis quam su-

[1]) Matth. 19, 11. — [2]) Isai. 23, 4. — [3]) Luc. 7, 47.

per nonaginta novem justis, quibus non opus est poenitentia.[1]) Quod citius ex ipso usu colligimus, si nostrae mentis judicia pensemus. Plus namque terram diligimus, quae post spinas exarata fructus uberes producit, quam quae nullas spinas habuit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit. Admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ne superioris ordinis celsitudine se ceteris praeferant, cum ab inferioribus quanta se melius agantur, ignorant. In examine namque recti judicis mutat merita ordinum qualitas actionum. Quis enim consideratis ipsis rerum imaginibus nesciat, quod in natura gemmarum carbunculus praeferatur hyacintho? Sed tamen coerulei coloris hyacinthus praefertur pallenti carbunculo; quia et illi, quod naturae ordo subtrahit, species decoris adjungit, et hunc, quem naturalis ordo praetulerat, coloris qualitas foedat. Sic ergo in humano genere et quidam in meliori ordine deteriores sunt, et quidam in deteriori meliores; quia et isti sortem extremi habitus bene vivendo transcendunt, et illi superioris loci meritum moribus non exequendo diminuunt.

CAPUT XXIX.

Quomodo admonendi, qui peccata operum lugent, et qui solum cogitationum.

Aliter admonendi sunt, qui peccata deplorant operum, atque aliter, qui cogitationum. Admonendi quippe sunt, qui peccata deplorant operum, ut consummata mala perfecta diluant lamenta, ne plus adstringantur in debito perpetrati operis, et minus

---

[1]) Luc. 15, 10.

solvant fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est: Potum dedit nobis in lacrymis in mensura,[1]) ut videlicet uniuscujusque mens tantum poenitendo compunctionis suae bibat lacrymas, quantum se a Deo meminit aruisse per culpas. Admonendi sunt, ut incessanter admissa ante oculos reducant, atque vivendo agant, ut a districto judice videri non debeant. Unde David cum peteret, dicens: Averte oculos tuos a peccatis meis,[2]) paulo superius intulit: Delictum meum coram me est semper.[3]) Ac si diceret: Peccatum meum ne respicias postulo, quia hoc respicere ipse non cesso. Unde et per prophetam Dominus dicit: Et peccatorum tuorum memor non ero, tu autem memor esto.[4]) Admonendi sunt, ut singula quaeque admissa considerent, et dum per unumquodque erroris sui inquinationem deflent, simul se ac totos lacrymis mundent. Unde bene per Jeremiam dicitur, cum Judaeae singula delicta pensarentur: Divisiones aquarum deduxit oculus meus.[5]) Divisas quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lacrymas damus. Neque enim uno eodemque tempore aeque mens de omnibus dolet; sed dum nunc hujus, nunc illius culpae memoria acrius tangitur, simul de omnibus in singulis commota purgatur.

Admonendi sunt, ut de misericordia quam postulant, praesumant, ne vi immoderatae afflictionis intereant. Neque enim pie Dominus ante delinquentium oculos flenda peccata poneret, si per semetipsum ea districte ferire voluisset. Constat enim,

---

[1]) Ps. 79, 6. — [2]) Ps. 50, 11. — [3]) Ps. 50, 5. — [4]) Isai, 43, 25. 26. — [5]) Thren. 3, 48.

quod a suo judicio abscondere voluit, quos miserando praeveniens sibimetipsis judices fecit. Hinc enim scriptum est: Praeveniamus faciem Domini in confessione.[1]) Hinc per Paulum dicitur: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.[2]) Rursumque admonendi sunt, ut sic de spe fiduciam habeant, ne tamen incauta securitate torpescant. Plerumque enim hostis callidus mentem, quam peccato supplantat, cum de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestiferae blanditiis seducit. Quod figurate exprimitur, cum factum Dinae memoratur. Scriptum quippe est: Egressa est Dina, ut videret mulieres regionis illius: quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevaei, princeps terrae illius, adamavit eam, et rapuit, et dormivit cum illa, vi opprimens virginem; et conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque blanditiis delinivit.[3]) Dina quippe, ut mulieres videat extraneae regionis, egreditur, quando unaquaeque mens sua studia negligens, actiones alienas curans extra habitum atque extra ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terrae opprimit; quia videlicet inventam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima ejus cum ea,[4]) quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cum mens a culpa resipiscit, addicitur,[5]) atque admissum flere conatur: corruptor autem spes ac securitates vacuas ante oculos revocat,

---

[1]) Ps. 94, 2. — [2]) 1. Cor. 11, 31. — [3]) Gen. 34, 1—3. — [4]) Gen. 34, 3. — [5]) Alit. ad se ducitur. Familiaris est S. Gregorio vox ista addicere, ut synonima voci condemnare, quo sensu non raro etiam reperitur apud scriptores

quatenus utilitatem tristitiae subtrahat, recte illic adjungitur: Tristemque blanditiis delinivit.[1]) Modo enim aliorum facta graviora, modo nil esse, quod perpetratum est, modo misericordem Deum loquitur, modo adhuc tempus subsequens ad poenitentiam pollicetur; ut dum per haec decepta mens ducitur, ab intentione poenitentiae suspendatur: quatenus tunc bona nulla recipiat, quam nunc mala nulla contristant; et tunc plenius obruatur suppliciis, quae nunc etiam gaudet in delictis.[2])

At contra admonendi sunt, qui peccata cogitationum deflent, ut sollicite considerent intra mentis arcana utrum delectatione tantummodo, an etiam consensu deliquerint. Plerumque enim tentatur[3]) cor, et ex carnis nequitia delectatur, et tamen eidem nequitiae ex ratione renititur, ut in secreto cogitationis et contristet, quod libet, et libeat, quod contristat. Nonnunquam vero ita mens baratro tentationis absorbetur, ut nullatenus renitatur, sed ex deliberatione sequitur hoc, unde ex delectatione pulsatur, et si facultas exterior suppetat, rerum mox effectibus[4]) interiora vota consummat. Quod videlicet si justa animadversio districti judicis respicit, non est jam cogitationis culpa, sed operis; quia etsi rerum tarditas foras peccatum distulit, intus hoc consensionis opere voluntas implevit.

In primo autem parente didicimus, quia tribus modis omnis culpae nequitiam perpetramus, sugge-

---

alios sacros, v. g. S. Ambros. lib. 1. de Virginib. „Cerneres trepidare carnificem, quasi ipse addictus fuisset.“ Exemplum quoque habes pag. 68. hujus operis lin. 26.

[1]) Gen. 34, 3. — [2]) Alit. in deliciis. — [3]) Alit. tentatum. — [4]) Alit. affectibus.

stione scilicet, delectatione, et consensu. [1]) Primum itaque per hostem, secundum vero per carnem, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim prava suggerit, caro se delectationi subjicit, atque ad extremum spiritus victus delectatione consentit. Unde et ille serpens prava suggessit, Eva autem quasi caro se delectationi subdidit, Adam vero velut spiritus suggestione ac delectatione superatus assensit. Suggestione itaque peccatum agnoscimus, delectatione vincimur, consensu etiam ligamur. Admonendi sunt igitur, qui nequitias cogitationis deflent, ut sollicite considerent, in qua peccati mensura ceciderunt, quatenus juxta ruinae modum, quam in semetipsis introrsus sentiunt, etiam mensura lamentationis erigantur; ne si cogitata mala minus cruciant, usque ad perpetranda opera perducant. Sed inter haec ita terrendi sunt, ut tamen minime frangantur. Saepe enim misericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo haec exire ad opera non permittit; et cogitata nequitia quanto citius solvitur, quia effectu operis districtius non ligatur. Unde recte per psalmistam dicitur: Dixi, pronuntiabo adversum me injustitias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei. [2]) Qui enim impietatem cordis subdidit, quia cogitationum injustitias pronuntiare vellet, indicavit. Dumque ait: Dixi, pronuntiabo, atque illico adjunxit: Et tu remisisti; quam sit super haec facilis venia, ostendit. Qui

---

[1]) Eadem tradit S. Dr. Homil. 16. in Evangel. et similia Thomas a Kempis lib. 1. de Imit. Christi, cap. 13. n. 5. „Nam primo occurrit menti simplex cogitatio, deinde fortis imaginatio, postea delectatio et motus pravus et assensio.“

[2]) Ps. 31, 5.

dum se adhuc petere promittit, hoc quod petere se promittebat; obtinuit: quatenus quia usque ad opus non venerat culpa, usque ad cruciatum non perveniret poenitentia; sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

CAPUT XXX.

Quomodo admonendi, qui a peccatis, quae deflent, non abstinent, et qui cum abstineant, non deflent.

Aliter admonendi sunt, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt; atque aliter qui deserunt, nec tamen plangunt. Admonendi sunt enim, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut considerare sollicite sciant, quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo se nequiter inquinant, cum idcirco se lacrymis lavant, ut mundi ad sordes redeant. Hinc enim scriptum est: Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti. [1] Canis quippe cum vomit, profecto cibum, qui pectus deprimebat, projicit; sed cum ad vomitum revertitur, unde levigatus fuerat, rursus oneratur. Et qui admissa plangunt, profecto nequitiam, de qua male satiati fuerant, et quae mentis intima deprimebat, confitendo projiciunt, quam post confessionem, dum repetunt, resumunt. Sus vero in volutabro luti cum lavatur, sordidior redditur. Et qui admissa plangit, nec tamen deserit, poenae gravioris culpae [2]) se subjicit; quia et ipsam, quam flendo potuit impetrare, veniam contemnit, et quasi

[1]) Prov. 26, 11. et 2. Petr. 2, 22. — [2]) Alit. poena graviori culpae.

in lutosa aqua semetipsum volvit, quia dum fletibus suis vitae munditiam subtrahit, ante Dei oculos sordidas ipsas etiam lacrymas facit. Hinc rursum scriptum est: Ne iteres verbum in oratione tua. [1]) Verbum namque in oratione iterare est post fletum committere, quod rursum necesse sit flere. Hinc per Isaiam dicitur: Lavamini, mundi estote. [2]) Post lavacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lacrymas vitae innocentiam non custodit. Et lavantur ergo, et nequaquam mundi sunt, qui commissa flere non desinunt, sed rursus flenda committunt. Hinc per quemdam sapientem dicitur: Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus? [3]) Baptizatur quippe a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato: sed post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lacrimas repetit.

Admonendi sunt, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut ante districti judicis oculos eis se esse similes agnoscant, qui venientes ad faciem quorumdam hominum, magna eis submissione blandiuntur; recedentes autem inimicitias ac damna, quae valent, atrociter inferunt. Quid est enim culpam flere, nisi humilitatem Deo suae devotionis ostendere? Et quid est post fletum prava agere, nisi superbas in eum, quem rogaverat, inimicitias exercere? Jacobo attestante, qui ait: Quicumque voluerit amicus esse saeculi hujus, inimicus Dei constituitur. [4]) Admonendi sunt, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut sollicite considerent, quia ita plerumque mali inutiliter com-

[1]) Eccli. 7, 15. — [2]) Isai, 1, 16. — [3]) Eccl. 34, 30. — [4]) Jac. 4,

punguntur ad justitiam, sicut plerumque boni innoxie tentantur ad culpam. Fit quippe mira exigentibus meritis dispositionis internae mensura, ut et illi, dum de bono aliquid agunt, quod tamen non perficiunt, superbe inter ipsa, quae etiam plenissime perpetrant, mala confidant: et isti dum de malo tentantur, cui nequaquam consentiunt, quo per infirmitatem titubant, eo gressus cordis ad justitiam per humilitatem verius figant. Balaam quippe justorum tabernacula respiciens ait: Moriatur anima mea morte justorum, et fiant novissima mea horum similia. [1]) Sed cum compunctionis tempus abscessit, contra eorum vitam, quibus se similem fieri etiam moriendo poposcerat, consilium praebuit; et cum occasionem de avaritia reperit, illico oblitus est, quidquid sibi de innocentia optavit. [2]) Hinc vero doctor et praedicator gentium Paulus ait: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis. [3]) Qui profecto idcirco tentatur, ut in bono robustius ex ipsa infirmitatis suae cognitione solidetur. Quid est ergo, quod ille compungitur, et tamen justitiae non appropinquat; iste tentatur, et tamen eum culpa non inquinat; nisi hoc, quod aperte ostenditur, quod nec malos bona imperfecta adjuvant, nec bonos mala inconsummata condemnant?

At contra admonendi sunt, qui admissa deserunt, nec tamen plangunt; ne jam relaxatas aestiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor,

---

[1]) Num. 23, 10. — [2]) Ibid. 24, 14. — [3]) Rom. 7, 23.

si a scriptione cessaverit, quia alia non addidit, etiam illa, quae scripserat, delevit: neque qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satisfecit, cum profecto necesse sit, ut verba praemissae superbiae verbis subjectae humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est, quia alia non multiplicat, nisi et illa, quae ligaverat, solvat. Ita et cum Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus, si ab iniquitate cessamus, nisi voluptates quoque, quas dileximus, e contrario appositis lamentis insequamur. Si enim nulla nos in hac vita operum culpa maculasset, nequaquam nobis hic adhuc degentibus ipsa ad securitatem innocentia nostra sufficeret, quia illicita animum multa pulsarent. Qua ergo mente securus est, qui perpetratis iniquitatibus ipse sibi testis est, quia innocens non est?

Neque enim Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos [1]) medicamentis contrariis medetur, ut qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus; et qui per illicita defluendo cecidimus, etiam a licitis nosmetipsos restringendo surgamus: et cor, quod insana laetitia infuderat, salubris tristitia exurat: et quod vulneraverat elatio superbiae, curet abjectio humilis vitae. Hinc enim scriptum est: Dixi iniquis: Nolite inique agere; et delinquentibus: Nolite exaltare cornu. [2]) Cornu quippe delinquentes exaltant, si nequaquam se ad poenitentiam ex cognitione suae iniquitatis humiliant. Hinc rursum dicitur: Cor contritum et humiliatum Deus non spernit. [3]) Quisquis enim peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed

---

[1]) Alit. morbo. — [2]) Ps. 74, 5. — [3]) Ps. 50, 19.

humiliare contemnit. Qui vero peccata jam deserit, nec tamen plangit, jam quidem humiliat, sed tamen cor conterere recusat. Hinc Paulus ait: Et haec quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis. [1]) Quia nimirum illos emendatior vita sanctificat, quos per poenitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus, cum quosdam territos malorum suorum consideratione conspiceret, admonuit dicens: Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum. [2]) Dicturus enim baptisma, praemisit poenitentiae lamenta; ut prius se aqua suae afflictionis infunderent, et postmodum sacramento baptismatis lavarent. Qua igitur mente, qui transactas culpas flere negligunt, vivunt securi de venia, quando ipse summus Pastor Ecclesiae huic etiam Sacramento addendam poenitentiam credidit, quod peccata principaliter extinguit?

CAPUT XXXI.

Quomodo admonendi, qui illicita, quorum sunt conscii, laudant, et qui condemnantes, minime tamen cavent.

Aliter admonendi sunt, qui illicita quae faciunt etiam laudant; atque aliter, qui accusant prava, nec tamen devitant. Admonendi sunt enim, qui illicita quae faciunt etiam laudant, ut considerent, quod plerumque plus ore quam opere delinquant. Opere namque per semetipsos solos prava perpetrant; ore autem per tot personas iniquitatem exhibent, quot audientium mentes iniqua laudantes docent. Admonendi ergo sunt, ut si eradicare mala dissimulant, saltem seminare pertimescant. Admonendi sunt, ut

---

[1]) 1. Cor. 6, 11. — [2]) Act. 2, 38.

eis perditio privata sufficiat. Rursumque admonendi sunt, ut si mali esse non metuunt, erubescant saltem videri, quod sunt. Plerumque enim culpa, dum absconditur, effugatur: quia dum mens erubescit videri, quod tamen esse non metuit, erubescit quandoque esse, quod fugit videri. Cum vero pravus quisque impudenter innotescit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiam licitum putat; et quod licitum suspicatur, in hoc procul dubio multiplicius mergitur. Unde scriptum est: Peccatum suum sicut Sodoma praedicaverunt, nec absconderunt. [1]) Peccatum enim suum si Sodoma absconderet, adhuc sub timore peccaret. Sed funditus frena timoris amiserat, quae ad culpam nec tenebras inquirebat. Unde et rursum scriptum est: Clamor Sodomorum et Gomorrhae multiplicatus est. [2]) Peccatum quippe cum voce est culpa in actione, peccatum vero etiam cum clamore est culpa cum libertate.

At contra admonendi sunt, qui accusant prava, nec tamen devitant, ut provide perpendant, quid in districto Dei judicio pro sua excusatione dicturi sunt, qui de reatu suorum criminum etiam semetipsis judicibus non excusantur. Hi itaque quid aliud quam praecones sunt sui? Voces contra culpas proferunt, et semetipsos operibus reos trahunt. [3]) Admonendi sunt, ut videant, quia de occulta jam retributione judicii est, quod eorum mens malum, quod perpetrat, illuminatur, ut videat, sed non conatur, ut vincat: ut quo melius videt, eo deterius pereat; quia et intelligentiae lumen percipit, et actionis pravae

---

[1]) Isai. 3, 9. — [2]) Gen. 18, 20. — [3]) Alit. tradunt.

tenebras non relinquit. Nam cum acceptam ad adjutorium scientiam negligunt, hanc contra se in testimonium vertunt; et de lumine intelligentiae augent supplicia, quod profecto acceperant, ut possent delere peccata. Quorum nimirum nequitia cum malum agit, quod dijudicat, venturum jam judicium hic degustat: ut cum aeternis suppliciis servatur obnoxia, suo hic interim examine non sit absoluta: tantoque illic graviora tormenta percipiat, quanto hic malum non deserit, etiam quod ipsa condemnat. Hinc enim Veritas dicit: Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, et non praeparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis. [1]) Hinc psalmista ait: Descendant in infernum viventes. [2]) Vivi quippe, quaecirca illos aguntur, sciunt et sentiunt, mortui autem sentire nil possunt. Mortui enim in infernum descenderent, si mala nesciendo perpetrarent. Cumvero sciunt mala, et tamen faciunt, ad iniquitatis infernum viventes miseri sentientesque descendunt.

CAPUT XXXII.

Quomodo admonendi, qui subito motu, et qui consulto peccant.

Aliter admonendi sunt, qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur. Admonendi quippe sunt, quos repentina concupiscentia superat, ut in bello praesentis vitae se quotidie positos attendant, et cor, quod praevidere vulnera non potest, scuto solliciti timoris tegant; ut occulta insidiantis hostis jacula perhorrescant, et in tam caliginoso certamine inten-

[1]) Luc. 12, 47. — [2]) Ps. 54, 16.

tione continua intra mentis castra se muniant. Nam si a circumspectionis sollicitudine cor destituitur, vulneribus aperitur: quia hostis callidus tanto liberius pectus percutit, quanto nudum a providentiae lorica deprehendit. Admonendi sunt, qui repentina concupiscentia superantur, ut curare nimis terrena desuescant; quia intentionem suam dum rebus transitoriis immoderatius implicant, quibus culparum jaculis transfigantur, ignorant. Unde et per Salomonem vox percussi et dormientis exprimitur, qui ait: Verberaverunt me, sed non dolui; traxerunt me, et ego non sensi. Quando evigilabo, et rursum vina reperiam? [1]) Mens quippe a cura suae sollicitudinis dormiens verberatur et non dolet, quia sicut imminentia mala non prospicit, sic nec quae perpetraverit agnoscit. Trahitur, et nequaquam sentit, quia per illecebras vitiorum ducitur, nec tamen ad sui custodiam suscitatur. Quae quidem evigilare optat, ut rursum vina reperiat: quia quamvis somno torporis a sui custodia prematur, vigilare tamen ad seculi curas nititur, ut semper voluptatibus debrietur, et cum ad illud dormiat, in quo solerter vigilare debuerat, ad aliud vigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset. Hinc superius scriptum est: Et eris quasi dormiens in medio mari, et quasi sopitus gubernator amisso clavo. [2]) In medio enim mari dormit, qui in hujus mundi tentationibus positus providere motus irruentium vitiorum quasi imminentes undarum cumulos negligit. Et quasi clavum gubernator amittit, quando mens ad regendam navem corporis studium sollici-

[1]) Prov. 23, 35. — [2]) Prov. 23, 34.

tudinis perdit. Clavum quippe in mari amittere est intentionem providam inter procellas hujus seculi non tenere. Si enim gubernator clavum sollicite stringit, modo in fluctibus ex adverso navem dirigit, modo ventorum impetus per obliquum findit. [1]) Ita cum mens vigilanter animam regit, modo alia superans calcat, modo alia providens declinat; ut et praesentia laborando subjiciat, et contra futura certamina prospiciendo convalescat. Hinc rursum de fortibus supernae patriae bellatoribus dicitur: Uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. [2]) Ensis enim super femur ponitur, quando acumine sanctae praedicationis prava suggestio carnis edomatur. Per noctem vero caecitas nostrae infirmitatis exprimitur; quia quidquid adversitatis in nocte imminet, non videtur. Uniuscujusque ergo ensis super femur suum ponitur propter timores nocturnos [3]); quia videlicet sancti viri, dum ea quae non vident metuunt, ad intentionem certaminis parati semper assistunt. Hinc rursum sponsae dicitur: Nasus tuus sicut turris, quae est in Libano. [4]) Rem namque, quam oculis non cernimus, plerumque odore praevidemus. Per nasum quoque odores foetoresque discernimus. Quid ergo per nasum Ecclesiae, nisi Sanctorum provida discretio designatur? Qui etiam turri similis, quae est in Libano, dicitur; quia discreta eorum providentia ita in alto sita est, ut tentationum certamina et, priusquam veniant, videat, et contra ea, dum ve-

---

[1]) Alit. modo undas superans calcat, modo alia providus declinat, modo ventorum impetus per obliquum findit. — [2]) Cant. 3, 8. — [3]) Alit. propter tentationes sive timores nocturnos. — [4]) Cant. 7, 4.

nerint, munita subsistat. Quae enim futura praevidentur, cum praesentia fuerint, minoris virtutis [1]) fiunt; quia dum contra ictum quisque paratior redditur, hostis qui se inopinatum credidit, eo ipso quo praevisus est, enervatur.

At contra admonendi sunt, qui in culpa ex consilio ligantur, quatenus provida consideratione perpendant, quia dum mala ex judicio faciunt, districtius contra se judicium accendunt; ut tanto eos durior sententia feriat, quanto illos in culpa arctius vincula deliberationis ligant. Citius fortasse delicta poenitendo abluerent, si in his sola praecipitatione cecidissent. Nam tardius peccatum solvitur, quod et per consilium solidatur. Nisi enim mens omni modo aeterna despiceret, in culpa ex judicio [2]) non periret. Hoc ergo praecipitatione lapsis per consilium pereuntes differunt [3]), quod cum hi a statu justitiae peccando concidunt, plerumque simul et in laqueum desperationis cadunt. Hinc est, quod per prophetam Dominus non tam praecipitationum prava, quam delictorum studia reprehendit, dicens: Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit, qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum. [4]) Hinc iterum iratus dicit: Visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum. [5]) Quia ergo peccatis aliis differunt peccata, quae per consilium perpetrantur, non tam prave facta Dominus, quam studia pravitatis insequitur. In factis enim

---

[1]) Alit. timoris; quod minus convenire videtur, cum sensus sit, praevisa mala minori vi pulsare. — [2]) Alit. ex consilii judicio. — [3]) i. e. ab illis, qui per praecipitationem labuntur, ii qui per consilium seu ex deliberatione pereunt, hoc differunt, quod etc. — [4]) Jer. 4, 4. — [5]) Jer. 23, 2.

saepe infirmitate, saepe negligentia in studiis vero malitiosa semper intentione peccatur. Quo contra recte beati viri expressione per prophetam dicitur: Et in cathedra pestilentiae non sedit.[1] Cathedra quippe judicis esse vel praesidentis solet. In cathedra autem pestilentiae sedere est ex judicio prava committere; in cathedra pestilentiae sedere est et ex ratione mala discernere, et tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in perversi consilii cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimplere malum etiam per consilia conetur. Et sicut assistentibus turbis praelati sunt, qui cathedrae honore fulciuntur, ita delicta eorum, qui praecipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt. Admonendi ergo sunt, ut hinc colligant, qui in culpa etiam se per consilium ligant, qua quandoque ultione feriendi sunt, qui nunc pravorum non socii, sed principes fiunt.[2]

CAPUT XXXIII.

Quomodo admonendi, qui minimis, sed crebris noxis, et qui minimas caventes gravibus aliquando immerguntur.

Aliter admonendi sunt, qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt: atque aliter, qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gravibus demerguntur. Admonendi sunt, qui quamvis in minimis, sed tamen frequenter excedunt, ut nequaquam considerent qualia, sed quanta committunt. Facta enim sua si despiciunt timere, cum pensant, debent formidare, cum numerant. Altos quippe gurgites fluminum parvae, sed innumerae replent guttae plu-

[1]) Ps. 1, 1. — [2]) Alit. sunt.

viarum. Et hoc agit sentina latenter excrescens, quod patenter procella saeviens. Et minuta sunt, quae erumpunt membris per scabiem vulnera, sed cum multitudo eorum innumerabiliter occupat, sic vitam corporis sicut unum grave inflictum pectori vulnus necat. Hinc videlicet scriptum est: Qui modica spernit, paulatim decidit. [1]) Qui enim peccata minima flere ac devitare negligit, a statu justitiae non quidem repente, sed partibus totus cadit. [2]) Admonendi sunt, qui in minimis frequenter excedunt, ut sollicite considerent, quia nonnunquam in parva deterius, quam in majori culpa peccatur. Major enim quo citius, quia sit culpa, agnoscitur, eo etiam celerius emendatur; minor vero dum quasi nulla creditur, eo pejus, quo et securius in usu retinetur. Unde fit plerumque, ut mens as-

[1]) Eccli. 19, 1. — [2]) Quatenus scilicet peccatum veniale ex dispositione agentis, et indirecte, per modum removentis prohibens, disponit ad mortale. Et quidem ex dispositione agentis, secundum quandam consequentiam ad peccatum, quod est mortale ex parte agentis. Augmentata enim dispositione vel habitu per actus peccatorum venialium, in tantum potest libido peccandi crescere, quod ille, qui peccat, finem suum constituet in peccato veniali. Nam unicuique habenti habitum, in quantum hujusmodi, finis est operatio secundum habitum: et sic multoties peccando venialiter disponetur ad peccatum mortale. — Alio modo actus humanus disponit ad aliquid removendo prohibens: et hoc modo peccatum veniale ex genere potest disponere ad mortale ex genere. Qui enim peccat venialiter ex genere, praetermittit aliquem ordinem: et ex hoc, quod consuescit voluntatem suam in minoribus debito ordini non subjicere, disponitur ad hoc, quod etiam voluntatem suam non subjiciat ordini ultimi finis, eligendo id, quod est peccatum mortale ex genere. Ita S. Thomas 1. 2. q. 88. a. 3. in c.

sueta malis levibus nec gravia perhorrescat, atque ad quamdam auctoritatem nequitiae per culpas nutrita perveniat; et tanto in majoribus contemnat pertimescere, quanto in minimis didicit non timendo peccare.

At contra admonendi sunt, qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gravibus demerguntur, ut sollicite seipsos deprehendant; quia dum cor eorum de custoditis minimis extollitur, ad perpetranda graviora ipso elationis suae barathro devorantur [1]), et dum foris sibi parva subjiciunt, sed per inanem gloriam intus intumescunt, languore superbiae intrinsecus victam mentem etiam foras per mala majora prosternunt. Admonendi ergo sunt, qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gravibus demerguntur, ne ubi se stare extrinsecus aestimant, ibi intrinsecus cadant, et juxta districti judicis retributionem elatio minoris justitiae via fiat ad foveam gravioris culpae. Qui enim vane elati boni minimi custodiam suis viribus tribuunt, juste derelicti culpis majoribus obruuntur; et cadendo discunt non fuisse proprium, quod steterunt, ut mala immensa cor reprimant, quod minima bona exaltant. Admonendi sunt, ut considerent, quod et in culpis gravioribus alto reatu se obligant, et tamen plerumque in parvis, quae custodiunt, deterius peccant; quia et in illis iniqua faciunt, et per ista se hominibus, quod iniqui sunt, tegunt. Unde fit, ut cum majora mala perpetrant coram Deo, apertae iniquitatis sit [2]), et cum parva bona custodiunt coram hominibus, simulatae sanctitatis. Hinc est enim, quod Pharisaeis dicitur: L i q u a n t e s c u l i c e m, c a m e-

---

[1]) Alit. devoratur sc. cor. — [2]) Alit. sint.

lum autem glutientes.[1]) Ac si aperte diceretur: Minima mala discernitis, majora devoratis. Hinc est, quod rursum ore Veritatis increpantur, cum audiunt: Decimatis mentham et anethum et cyminum; et relinquitis, quae graviora sunt Legis, judicium et misericordiam et fidem.[2]) Neque enim negligenter audiendum est, quod cum decimari minima diceret, extrema quidem de oleribus maluit, sed tamen bene olentia memorare: ut profecto ostenderet, quia simulatores, cum parva custodiunt, odorem de se extendere[3]) sanctae opinionis quaerunt, et quamvis implere maxima praetermittant, ea tamen minima observant, quae humano judicio longe lateque redoleant.

CAPUT XXXIV.

Quomodo admonendi, qui bona nec inchoant, et qui inchoata non absolvunt.

Aliter admonendi sunt, qui bona nec inchoant, atque aliter, qui inchoata minime consummant. Qui enim bona nec inchoant, non sunt eis prius aedificanda, quae salubriter diligant, sed destruenda ea, in quibus semetipsos nequiter versant. Neque enim sequuntur, quae inexperta audiunt, nisi prius, quam perniciosa sint ea, quae sibi sunt experta, deprehendant; quia nec levari appetit, qui et hoc ipsum quia cecidit nescit, et qui dolorem vulneris non sentit, salutis remedia non requirit. Prius ergo ostendenda sunt, quam sint vana, quae diligunt, et tunc demum vigilanter intimanda, quam sint utilia, quae praetermittunt. Prius videant fugienda, quae amant, et sine difficultate postmo-

[1]) Matth. 23, 24. — [2]) Matth. 23, 23. — [3]) Alit. ostendere.

dum cognoscant amanda esse, quae fugiunt. Melius enim inexperta recipiunt, si de expertis, quidquid disputationis audiunt, veraciter cognoscunt. Tunc igitur pleno voto discunt vera bona quaerere, cum certo judicio deprehenderint falsa se vacue tenuisse. Audiant ergo, quod bona praesentia et a delectatione citius transitura sunt, et tamen eorum causa ad ultionem sine transitu permansura; quia et nunc, quod libet, invitis subtrahitur, et tunc, quod dolet, invitis in supplicium reservatur. Itaque eisdem rebus terreantur salubriter, quibus noxie delectantur; ut dum perculsa mens alta ruinae suae damna conspiciens sese in praecipitium pervenisse deprehendit, gressum post terga revocet, et pertimescens, quae amaverat, discat diligere, quae contemnebat.

Hinc est enim, quod Jeremiae misso ad praedicationem dicitur: Ecce constitui te hodie super gentes et super regna, ut evellas et destruas, et disperdas et dissipes, et aedifices et plantes. [1]) Quia nisi prius perversa destrueret, aedificare utiliter recta non posset; nisi ab auditorum suorum cordibus spinas vani amoris evelleret, nimirum frustra in eis sanctae praedicationis verba plantaret. Hinc est, quod Petrus prius evertit, ut postmodum construat, cum nequaquam Judaeos monebat, quid jam facerent, sed de his, quae fecerant, increpabat dicens: Jesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus et prodigiis et signis, quae per illum fecit Deus in medio vestri, sicut vos scitis; hunc definito consilio et praescientia Dei traditum,

---

[1]) Jer. 1, 10.

per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni [1]), ut videlicet crudelitatis suae cognitione destructi aedificationem sanctae praedicationis, quanto anxie quaererent, tanto utiliter audirent. Unde et illico responderunt: Quid ergo faciemus, viri fratres? Quibus mox dicitur: Agite poenitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum. [2]) Quae aedificationis verba profecto contemnerent, nisi prius salubriter ruinam suae destructionis invenissent. Hinc est, quod Saulus, cum super eum coelitus lux emissa resplenduit, non jam quid recte deberet facere, sed quid prave fecisset, audivit. Nam cum prostratus requireret dicens: Quis es Domine? Respondetur protinus: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et cum repente subjungeret: Domine, quid me jubes facere? Illico adjungitur: Surgens ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. [3]) Ecce de coelo Dominus loquens persecutoris sui facta corripuit, nec tamen illico, quae essent facienda, monstravit. Ecce elationis ejus fabrica jam tota corruerat, et post ruinam suam humilis aedificari requirebat; et cum superbia destruitur, aedificationis tamen verba retinentur; ut videlicet persecutor immanis diu destructus jaceret, et tanto post in bonis solidius surgeret, quanto prius funditus eversus a pristino errore cecidisset. Qui ergo nulla adhuc agere bona coeperunt, a rigiditate antea suae pravitatis correctionis manu evertendi sunt, ut ad sta-

[1]) Act. 2, 22—24. — [2]) Act. 2, 37. 38. — [3]) Act. 9, 4. etc. et Act. 22, 8. etc.

tum postmodum rectae operationis erigantur; quia et idcirco altum silvae lignum succidimus, ut hoc in aedificii tegmine sublevemus: sed tamen non repente in fabrica ponitur, ut nimirum prius vitiosa ejus viriditas exsiccetur, cujus quo plus in infimis humor excoquitur, eo ad summa solidius levatur.

At contra admonendi sunt, qui inchoata bona minime consummant, ut cauta circumspectione considerent, quia dum proposita non perficiunt, etiam quae fuerant coepta, convellunt. Si enim quod videtur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum, decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more navis est contra ictum fluminis conscendentis [1]), uno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non sublevat, ipsa operandi remissio contra hoc, quod operatum est, pugnat. Hinc est enim, quod per Salomonem dicitur: Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. [2]) Quia videlicet qui coepta bona districte non exequitur, dissolutione negligentiae manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesiae ab Angelo dicitur: Esto vigilans, et confirma cetera, quae moritura erant: non enim invenio opera tua plena coram Deo meo. [3]) Quia igitur plena coram Deo ejus opera inventa non fuerant, moritura reliqua etiam, quae erant gesta, praedicebat. Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc vivum tenetur. Admonendi sunt, ut

[1]) Alit. condescendentis. — [2]) Prov. 18, 9. — [3]) Apoc. 3, 2.

perpendant, quod tolerabilius esse potuisset recti viam non arripere, quam arrepta post tergum redire. Nisi enim retro aspicerent, erga coeptum studium nullo torpore languerent. Audiant ergo, quod scriptum est: Melius erat eis non cognoscere viam justitiae, quam post agnitionem retrorsum converti. [1]) Audiant quod scriptum est: Utinam frigidus esses, aut calidus; sed quia tepidus es, et nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. [2]) Calidus quippe est, qui bona studia et arripit et consummat: frigidus vero est, qui consummanda nec inchoat. Et sicut a frigore per teporem transitur ad calorem, ita a calore per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore vivit, sed nequaquam tepore superato excrescit, [3]) ut ferveat, procul dubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit, ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc in peccatis est, conversionis fiduciam non amittit. Qui vero post conversionem tepuit, et spem, quae esse potuit de peccatore, subtraxit. Aut calidus ergo quisque esse, aut frigidus quaeritur, ne tepidus evomatur; ut videlicet aut necdum conversus adhuc de se spem conversionis praebeat, aut jam conversus in virtutibus inardescat; ne evomatur tepidus, qui a calore, quem proposuit, torpore ad noxium frigus redit.

---

[1]) 2. Petr. 2, 21. — [2]) Apoc. 3, 15. — [3]) Alit. quisquis ergo amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato exardescit, ut etc.

CAPUT XXXV.

Quomodo admonendi, qui mala clam, et bona palam faciunt; ac qui versa vice.

Aliter admonendi sunt, qui mala occulte agunt, et bona publice; atque aliter, qui bona quae faciunt abscondunt, et tamen quibusdam factis publice mala de se opinari permittunt. Admonendi enim sunt, qui mala occulte agunt, et bona publice ut pensent humana judicia quanta velocitate evolant, divina autem quanta immobilitate perdurant. Admonendi sunt, ut in fine rerum mentis oculos figant; quia et humanae laudis attestatio praeterit, et superna sententia, quae et abscondita penetrat, ad retributionem perpetuam convalescit. Dum igitur occulta mala sua divinis judiciis, recta autem sua humanis oculis anteponunt, et sine teste est bonum, quod publice faciunt, et non sine aeterno teste est, quod latenter delinquunt. Culpas itaque suas occultando hominibus, virtutesque pandendo et unde puniri debeant, abscondentes detegunt, et unde remunerari poterant, detegentes abscondunt. Quos recte sepulcra dealbata speciosa exterius, sed mortuorum ossibus plena Veritas vocat, [1]) quia vitiorum mala intus contegunt, humanis vero oculis quorumdam demonstratione operum de solo foris justitiae colore blandiuntur. Admonendi itaque sunt, ne quae agunt recta despiciant, sed ea meriti melioris credant. Valde namque bona sua dijudicant, qui ad eorum mercedem sufficere humanos favores putant. Cum enim pro recto opere laus transitoria quaeritur, aeterna retributione res digna vili pretio venundatur. De

[1]) Matth. 23, 27.

quo videlicet pretio percepto Veritas dicit: Amen dicò vobis, receperunt mercedem suam. [1]) Admonendi sunt, ut considerent, quia dum pravos se in occultis exhibent, sed tamen exempla de se publice in bonis operibus praebent, ostendunt sequenda, quae fugiunt, clamant amanda, quae oderunt, vivunt postremo aliis, et sibi moriuntur.

At contra admonendi sunt, qui bona occulte faciunt, et tamen quibusdam factis publice de se mala opinari permittunt, ne cum bona semetipsos actionis rectae virtute vivificant, in se alios per exemplum pravae aestimationis occidant: ne minus quam se proximos diligant, et cum ipsi salubrem potum vini sorbeant, intentis in sui consideratione mentibus pestiferum veneni poculum fundant. Hi nimirum in uno proximorum vitam minus adjuvant, in altero multum gravant, dum student et recta occulte agere, et quibusdam factis ad exemplum de se prava seminare. Quisquis enim laudis concupiscentiam calcare jam sufficit, aedificationis fraudem perpetrat, si bona quae agit occultat; et quasi jactato semine germinandi radices subtrahit, qui opus, quod imitandum est, non ostendit. Hinc namque in Evangelio Veritas dicit: Videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est. [2]) Ubi illa quoque sententia promitur, quae longe aliud praecepisse videtur, dicens: Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. [3])

Quid est ergo, quod opus nostrum et ita faciendum est, ne videatur, et tamen, ut debeat videri, praecipitur: nisi quod ea quae agimus, et occul-

---

[1]) Matth. 6, 2. 5. — [2]) Matth. 5, 16. — [3]) Matth. 6, 1.

tanda sunt, ne ipsi laudemur, et tamen ostendenda sunt, ut laudem coelestis Patris augeamus? Nam cum nos justitiam nostram coram hominibus facere Dominus prohiberet, illico adjunxit: Ut videamini ab eis. Et cum rursus videnda ab hominibus bona opera nostra praeciperet, protinus subdidit: Ut glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est.[1]) Qualiter igitur videnda essent, vel qualiter non videnda, ex sententiarum fine monstravit: quatenus operantis mens opus suum et propter se videri non quaereret, et tamen hoc propter coelestis Patris gloriam non celaret. Unde fit plerumque, ut bonum opus et in occulto sit, cum fit publice, et rursus in publico, cum agitur occulte. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni Patris gloriam quaerit, quod fecit, abscondit, quia solum illum testem habuit, cui placere curavit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit, et nullus fortasse vidit, quod exhibuit, et tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde requisivit. Cum vero prava aestimatio, in quantum sine peccato valet, ab intuentium mente non tergitur, [2]) cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Unde et plerumque contingit, ut qui negligenter de se mala opinari permittunt, per semetipsos quidem nulla iniqua faciant, sed tamen per eos, qui se imitati fuerint, multiplicius delinquant. Hinc est, quod Paulus immunda quaedam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis tentationis scandalum sua hac comestione moventibus dicit: Videte, ne forte haec licentia vestra offen-

---

[1]) Matth. 5, 16. — [2]) Alit. tegitur.

diculum fiat infirmis.[1]) Et rursum: Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.[2]) Hinc est, quod Moyses, cum diceret: Non maledices surdo, protinus adjunxit: Nec coram coeco pones offendiculum.[3]) Surdo quippe maledicere, est absenti et non audienti derogare; coram coeco vero offendiculum ponere, est discretam quidem rem agere, sed tamen ei, qui lumen discretionis non habet, scandali occasionem praebere.[4])

CAPUT XXXVI.

De exhortatione multis exhibenda, ut sic singulorum virtutes adjuvet, quatenus per hanc contraria virtutibus vitia non excrescant.

Haec sunt, quae praesul animarum in praedicationis diversitate custodiat, ut sollicitus congrua singulorum

---

[1]) 1. Cor. 8, 9. — [2]) 1. Cor. 8, 11. 12. — [3]) Lev. 19, 14.

[4]) Quas triginta sex admonitiones S. Doctor in praecedentibus capitibus exposuit, easdem jam obiter attigerat libro XXX. Moralium cap. 4. (alias cap. 3. n. 13.) Unde dignoscitur praestantissimum hocce Pastoralis opus, antequam ederetur, diu parturivisse, et jam mente praeconceptum gessisse, cum tricesimum Moralium librum elucubraret. Quin immo proposita paucis diversarum admonitionum ratione, et ipse in dicto cap. 4. sic concludit: „Et quidem de singulis, quis sit admonitionis ordo, subtiliter insinuare debuimus; sed formidata locutionis prolixitate praepedimur. Autore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, si tamen laboriosae hujus vitae adhuc aliquantulum tempus restiterit."

vulneribus medicamina opponàt. [1]) Sed cum magni sit studii, ut exhortandis singulis serviatur ad singula, cum valde laboriosum sit unumquemque de propriis sub dispensatione debitae considerationis instruere; longe tamen laboriosius est auditores innumeros [2]) ac diversis passionibus laborantes, uno eodemque tempore, voce unius et communis exhortationis admonere. [3]) Ibi quippe tanta arte vox temperanda est, ut cum diversa sint auditorum vitia, et singulis inveniatur congrua, et tamen sibimetipsi non sit diversa; ut inter passiones medias uno quidem ductu transeat, sed more bicipitis gladii tumores cogitationum carnalium ex diverso latere incidat, quatenus sic superbis praedicetur humilitas, ut tamen timidis non augeatur metus. Sic timidis infundatur auctoritas, ut tamen superbis non crescat effrenatio. Sic otiosis ac torpentibus praedicetur sollicitudo boni operis, ut tamen inquietis immoderatae licentia non augeatur actionis. Sic inquietis ponatur modus, ut tamen otiosis non fiat torpor securus. Sic ab impatientibus extinguatur ira, ut tamen remissis ac lenibus non crescat negligentia. Sic lenes accendantur ad zelum, ut tamen iracundis non addatur incendium. Sic tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tamen prodigis effusionis frena minime laxentur. Sic prodigis praedicetur parcitas, ut tamen tenacibus periturarum rerum custodia non augeatur. Sic incontinentibus laudetur conjugium, ut tamen jam continentes non revocentur ad luxum. Sic continentibus laudetur virginitas corporis, ut tamen in conjugibus despecta non fiat fecunditas carnis. Sic

---

[1]) Alit. apponat. — [2]) Alit innumeris. — [3]) Alit. exhortationis admonitione instruere.

praedicanda sunt bona, ne ex latere juventur et mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne desperentur [1]) ultima. Sic nutrienda sunt ultima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa.

CAPUT XXXVII.

De exhortatione, quae uni adhibenda est contrariis passionibus laboranti.

Et gravis quidem praedicatori labor est, in communis praedicationis voce ad occultos singulorum motus causasque vigilare, et palaestrarum more in diversi lateris arte se vertere; multo tamen acriori labore fatigatur, quando uni contrariis vitiis servienti praedicare compellitur. Plerumque enim quis laetae nimis conspersionis [2]) existit; sed tamen eum repente tristitia oborta immaniter deprimit. Curandum est itaque praedicatori, quatenus sic tergatur tristitia, quae venit ex tempore, ut non augeatur laetitia, quae suppetit ex conspersione; et sic frenetur laetitia, quae ex conspersione est, ut tamen non crescat tristitia, quae venit ex tempore. Iste gravatur usu immoderatae praecipitationis, et aliquando tamen ab eo, quod festine agendum est, eum vis praepedit subito natae formidinis. Ille gravatur usu immoderatae formidinis, et aliquando tamen in eo, quod appetit, temeritate impellitur praecipitationis. Sic itaque in isto reprimatur subito oborta formido, ut tamen non excrescat enutrita diu

---

[1]) Alit. despiciantur.

[2]) Per conspersionem intelligit S. Gregorius hic et alibi indolem, naturam, corporis et animae temperationem et habitum; ergo laeta conspersio idem est, ac laetum temperamentum, uti jam supra observavimus cap. IV. pag. 81.

praecipitatio. Sic in illo reprimatur repente oborta praecipitatio, ut tamen non convalescat impressa ex conspersione formido. Quid autem mirum, si mentium medici ista custodiunt, dum tanta discretionis arte se temperant, qui non corda sed corpora medentur? Plerumque enim debile corpus opprimit languor immanis, cui languoris scilicet obviari adjutoriis fortibus debet, sed tamen corpus debile, adjutorium forte non sustinet. Studet igitur, qui medetur, quatenus sic superexistentem morbum subtrahat, ut nequaquam supposita corporis debilitas crescat, ne fortasse languor cum vita deficiat. Tanta ergo adjutorium discretione componit, ut uno eodemque tempore et languori obviet et debilitati. Si igitur medicina corporis indivise adhibita servire divisibiliter potest (tunc enim vere medicina est, quando sic per eam vitio superexistenti succurritur,[1]) ut etiam suppositae conspersioni serviatur) cur medicina mentis una eademque praedicatione apposita[2]) morum morbis diverso ordine obviare non valeat, quae tanto subtilior agitur, quanto de invisibilibus tractatur?[3])

CAPUT. XXXVIII.

Quod aliquando leviora vitia relinquenda sunt, ut graviora subtrahantur.

Sed quia plerumque, dum duorum vitiorum languor irruit, hoc levius, illud fortasse gravius premit; ei nimirum vitio rectius sub celeritate subvenitur, per quod festine ad interitum tenditur. Et si hoc a vicina morte restringi non potest, nisi illud etiam,

---

[1]) Alit. occurritur. — [2]) Alit. opposita. — [3]) Alit. tractat?

quod existit, contrarium crescat; tolerandum praedicatori est, ut per exhortationem suam artificioso moderamine unum patiatur crescere, quatenus possit aliud a vicina morte retinere. Quod cum agit, non morbum exaggerat, sed vulnerati sui, cui medicamentum adhibet, vitam servat, ut exquirendae salutis congruum tempus inveniat. Saepe enim quis a ciborum se ingluvie minime temperans, jamjamque pene superantis luxuriae stimulis premitur, qui hujus pugnae metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriae tentatione fatigatur; in quo nimirum unum vitium nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriatur. Quae igitur pestis ardentius insequenda est, nisi quae periculosius premit? Tolerandum namque est, ut per virtutem abstinentiae interim arrogantia contra viventem crescat, ne eum per ingluviem a vita funditus luxuria extinguat. Hinc est quod Paulus, cum infirmum auditorem suum perpenderet, aut prava adhuc velle agere, aut de actione recta humanae laudis retributione gaudere, ait: Vis non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa. [1]) Neque enim ideo bona agenda sunt, ut potestas hujus mundi nulla timeatur, aut per haec gloria transitoriae laudis sumatur. Sed cum infirmam mentem ad tantum robur ascendere non posse pensaret, ut et pravitatem vitaret simul et laudem; praedicator egregius ei admonendo aliquid obtulit, et aliquid tulit. Concedendo enim lenia [2]) subtraxit acriora; ut quia ad deserenda cuncta simul non assurgeret, dum in quodam suo vitio animus fa-

---

[1]) Rom. 13, 3.

[2]) Alit. levia.

miliariter relinquitur, a quodam suo sine labore tolleretur. [1])

CAPUT XXXIX.

Quod infirmis mentibus omnino non debent alta praedicari.

Sciendum vero est praedicatori, ut auditoris sui animum ultra vires non trahat, ne ut ita dicam, dum plusquam valet tenditur, mentis chorda rumpatur. Alta enim quaeque debent multis audientibus contegi, et vix paucis aperiri. Hinc namque per semetipsam Veritas dicit: Quis, putas, est fidelis dispensator et prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? [2]) Per mensuram quippe tritici exprimitur modus verbi, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fundatur. Hinc Paulus ait: Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. [3]) Hinc Moyses a secreto Dei exiens coruscantem coram populo faciem velat; quia nimirum turbis claritatis intimae arcana non indicat. [4]) Hinc per eum divina voce praecipitur, ut is qui cisternam foderit, si operire neglexerit, corruente in ea bove vel asino pretium reddat, [5]) quia ad alta scientiae fluenta perveniens, cum haec apud bruta audientium corda non contegit, poenae reus addicitur, si per verba ejus in scandalum sive munda sive immunda mens capiatur. Hinc ad beatum Job dicitur: Quis de-

---

[1]) S. Gregorii sensus hic est, evenire posse, ut fideles in minoribus vitiis aliquamdiu tolerandi sint, quo facilius a majoribus tollantur et eximantur. — [2]) Matth. 24, 45. Luc. 12, 42. — [3]) 1. Cor. 3, 1. — [4]) Exod. 34, 33. — [5]) Exod. 21, 33.

dit gallo intelligentiam?[1]) Praedicator etenim sanctus, dum caliginoso hoc clamat in tempore, quasi gallus cantat in nocte, cum dicit: Hora est jam nos de somno surgere.[2]) Et rursum: Evigilate justi, et nolite peccare.[3]) Gallus autem profundioribus horis noctis altos edere cantus solet; cum vero matutinum jam tempus in proximo est, minutas ac tenues voces format; quia nimirum, qui recte praedicat, obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nil de occultis mysteriis indicat, ut tunc subtiliora quaeque de coelestibus audiant, cum luci veritatis appropinquant.

CAPUT XL.

De opere praedicationis et voce.

Sed inter haec ad ea, quae jam superius diximus, caritatis studio retorquemur, ut praedicator quisque plus actibus quam vocibus insonet, et bene vivendo vestigia sequacibus imprimat potius, quam loquendo, quo gradiantur, ostendat. Quia et gallus iste, quem pro exprimenda boni praedicatoris specie in locutione sua Dominus assumit, cum jam edere cantus parat, prius alas excutit, et semetipsum feriens vigilantiorem reddit; quia nimirum necesse est, ut hi, qui verba sanctae praedicationis movent, prius studio bonae actionis evigilent, ne in semetipsis torpentes opere alios excitent voce; prius se per sublimia facta excutiant, et tunc ad bene vivendum alios sollicitos reddant: prius cogitationum alis semetipsos feriant; quidquid in se inutiliter torpet, sollicita investigatione deprehendant, districta animadversione corrigant, et tunc demum aliorum vitam loquendo componant:

---

[1]) Job. 38, 36. — [2]) Rom. 13, 11. — [3]) 1. Cor. 15, 34.

prius punire propria fletibus curent, et tunc, quae aliorum punienda sunt, denuntient; et antequam verba exhortationis insonent, omne, quod locuturi sunt, operibus clament. [1])

---

1) Ponderosam hanc admonitionem, Part. II. c. 5. pag. 81. jam propositam, S. Gregorius saepius ceu regulam principalem iis, qui alios ad vitae probitatem adducturi sunt, sedulo inculcat. Sic v. g. lib. XXIV. Moral. cap. 25. n. 45. „Non debet hominum, inquit, ducatum suscipere, qui nescit homines bene vivendo praeire; ne qui ad hoc eligitur, ut aliorum culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse committat.“ Et lib. XI. c. 15. n. 23. „Cum sacerdos, ait, non agit bona quae loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur; sicut per prophetam dicitur: Peccatori autem dixit deus: Quare tu enarras justitias meas et assumis testamentum meum per os tuum? Ps. 49, 16. Unde etiam deprecatur dicens: Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque. Ps. 118, 43... acsi aperte diceret: a bono opere errare me non sinas, ne dum amitto ordinem bene vivendi, rectitudinem perdam loquendi.“ S. Gregorius Nazianz. virtutes sacerdoti necessarias recensens, in Apologetico suo sermone n. 119. „Quid ea referam, ait, quae Jesus discipulis suis, ad praedicationem eos mittens, praescribit? quorum ne singula explicem, haec summa est, ut virtute tales sint, atque ita expediti ac modesti, et ut uno verbo dicam, caelestes, ut non minus ob eorum vitam et mores, quam ob sermonem atque doctrinam Evangelium currat... Haec animum meum dejiciunt, et mentem contrahunt, et linguae vinculum injiciunt, faciuntque, ut non de praefectura, nec de corrigendis et gubernandis aliis cogitem, id quod exuberantis cujusdam facultatis est, sed quomodo ipse venientem iram effugere, atque a vitii rubigine nonnihil meipsum abradere queam: purgarique prius, deinde purgare, sapientia instrui, atque ita demum alios sapientia instruere, lux fieri, et alios illuminare, ad deum appropinquare, et ita alios adducere, sanctificari et postea sanctificare, cum manibus ducere, cum prudentia consilium dare.“ Pari modo, uti saepius scite perquam, S. Joan. Chrysost. Homil. XVI. in Matth. 5, 19. idem urget: „Sicut enim docere absque operibus condemnat docentem: qui, inquit, (Rom. 2, 1.) doces alium teipsum non doces; ita facere quidem, nec tamen aliis facienda suggerere, non parum de mercede decerpit. Oportet igitur in utroque esse perfectum. Cumque primum se aliquis ipse correxerit, tunc eundem etiam erga ceteros congruit fieri diligentem. Idcirco enim etiam ipse prius posuit facere quam docere, ostendens, quod sic demum cum fructu quis docturus sit, aliter autem nequaquam. Nam audiet: Medice, cura teipsum. Luc. 4, 23. Qui enim cum seipsum docere nequiverit, alios emendare conatur, irrisioni est oppositus plurimorum: immo ne docere quidem talis valebit, factis ei reclamantibus. Si vero fuerit ex utroque perfectus, magnus vocabitur in regno caelorum.“ Ex his, et rei natura perspicuum est, verbi dei praedicatori maxime opus esse conscientiae puritate, et de peccatis conteri occultis. Quodsi autem publicus esset peccator, si ut talis praedicet, multi Auctores Morales, teste S. Alphonso lib. VI. Theol. Moral. n. 41. dicunt eum mortaliter peccare; „quia tunc scandalum praebet impeditque finem doctrinae.“ Cfr. S. Thom. in 4. d. 19. q. 11. art. 2. ad 2. Huc spectant, quae S. Joan. Chrysostom. Homil. 24. in Matth. 7, 2.: „In quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis. Non enim illum condemnas, inquit, sed temetipsum et facis tibi terribile judicium, exactam rationem, vel reatum. Sicut enim in venia peccatorum a nobis principium sumunt; sic etiam in illo judicio a nobis condemnationis mensura procedit.“

PARS QUARTA.

Qualiter praedicator omnibus rite peractis ad semetipsum redeat, ne hunc vel vita vel praedicatio extollat.

Sed quia saepe, dum praedicatio modis congruentibus ubertim funditur, apud semetipsum de ostensione sui occulta laetitia loquentis animus sublevatur, magna cura necesse est, ut timoris laceratione se mordeat; ne qui aliorum vulnera medendo ad salutem revocat, ipse per negligentiam suae salutis intumescat, ne proximos juvando se deserat, ne alios erigens cadat. Nam quibusdam saepe magnitudo virtutis occasio perditionis fuit; ut cum de confidentia virium inordinate securi sunt, per negligentiam inopinate morerentur. Virtus namque cum vitiis renititur, quadam delectatione ejus sibimetipsi animus blanditur: fitque, ut bene agentis mens metum suae circumspectionis abjiciat, atque in sui confidentia secura requiescat; cui jam torpenti seductor callidus omne quod bene gessit enumerat, eamque quasi prae ceteris praepollentem in tumore cogitationis exaltat. Unde agitur, ut ante justi [1])

---

[1]) Alit. **stulti** judicis; quod bene referri potest ad mentem stulte de suis virtutibus praesumentem.

judicis oculos fovea mentis sit memoria virtutis; quia reminiscendo, quod gessit, dum se apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit. Hinc namque superbienti animae dicitur: Quo pulchrior es, descende, et dormi cum incircumcisis. [1]) Ac si aperte diceretur: Quia ex virtutum decore te elevas, ipsa tua pulchritudine impelleris, ut cadas. Hinc sub Jerusalem specie virtute superbiens anima reprobatur, cum dicitur: Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus, et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo. [2]) Fiducia quippe suae pulchritudinis animus attollitur, cum de virtutum meritis laeta apud se securitate gloriatur. Sed per hanc eamdem fiduciam ad fornicationem ducitur; quia cum interceptam mentem cogitationes suae decipiunt, hanc maligni spiritus per innumera vitia seducendo corrumpunt. Notandum vero, quod dicitur: Fornicata es in nomine tuo: quia cum respectum mens superni rectoris deserit, laudem protinus privatam quaerit; et sibi arrogare incipit omne bonum, quod ut largitoris praeconio serviret, accepit; opinionis suae gloriam dilatare desiderat, satagit, ut mirabilis cunctis innotescat. In suo ergo nomine fornicatur, quae legalis thori connubium deserens, corruptori spiritui in laudis appetitu substernitur. Hinc David ait: Tradidit in captivitatem virtutem eorum, et pulchritudinem eorum in manus inimici. [3]) In captivitatem etenim virtus et pulchritudo in manus inimici traditur, cum deceptae menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur; quae ta-

---

[1]) Ezech. 32, 19. — [2]) Ezech. 16, 14. 15. — [3]) Ps. 77, 61.

men virtutis elatio, quamvis plene non superat, utcumque tamen et electorum animum saepe tentat; sed cum sublevatus destituitur, destitutus ad formidinem revocatur. Hinc etenim David iterum ait: Ego dixi in abundantia mea, non movebor in aeternum. [1]) Sed quia de confidentia virtutis intumuit, paulo post quid pertulit, adjunxit: Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus. [2]) Ac si aperte dicat: Fortem me inter virtutes credidi, sed quantae infirmitatis sim, derelictus agnovi. Hinc rursum dicit: Juravi et statui custodire judicia justitiae tuae. [3]) Sed quia ejus virium non erat manere in custodia, quam jurabat, debilitatem suam protinus turbatus invenit. Unde et ad precis opem repente se contulit, dicens: Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundum verbum tuum. [4]) Nonnunquam vero superna moderatio, priusquam per munera provehat, infirmitatis memoriam ad mentem revocat, ne de acceptis virtutibus intumescat. Unde Ezechiel propheta, quoties ad contemplanda coelestia ducitur, prius filius hominis vocatur: ac si hunc aperte Dominus admoneat, dicens: Ne de his, quae vides, in elatione cor subleves, cautus perpende, quod es: ut cum summa penetras, esse te hominem recognoscas, quatenus dum ultra te raperis, ad temetipsum sollicitus infirmitatis tuae freno revoceris. Unde necesse est ut, cum virtutum nobis copia blanditur, ad infirma sua mentis oculus redeat, seseque salubriter deorsum premat; nec recta, quae egit, sed quae agere

[1]) Ps. 29, 7. — [2]) Ps. 29, 8. — [3]) Ps. 118, 106. — [4]) Ps. 118, 107.

neglexit, aspiciat: ut dum cor ex memoria infirmitatis atteritur, apud humilitatis auctorem robustius in virtute solidetur. Quia et plerumque omnipotens Deus idcirco rectorum mentes, quamvis ex magna parte perficit, imperfectas tamen ex parva aliqua parte derelinquit: ut cum miris virtutibus rutilant, imperfectionis suae taedio tabescant, et nequaquam se de magnis erigant, dum adhuc contra minima innitentes laborant; sed quia extrema non valent vincere, de praecipuis actibus non audeant superbire. [1])

Ecce bone vir, reprehensionis meae necessitate compulsus, dum monstrare, qualis esse debeat Pastor invigilo, pulchrum depinxi hominem pictor foedus; aliosque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus versor. Sed in hujus quaeso vitae naufragio orationis tuae me tabula sustine, ut quia pondus proprium deprimit, tui meriti manus me levet.

---

[1]) Verbi dei praedicatori maximo necessaria humilitatis virtus est. „Deus illis, ait S. Gregor. in Expos. super Cant. respectum suae miserationis tribuit, quos in humilitate persistere cognoscit. De quo per psalmistam dicitur: Excelsus dominus, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit. Ps. 137, 6. Et ipse dominus per semetipsum ex voce prophetae dicit: Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos? Isai. 66, 2. — Et homil. 7. super Evangel. „Cum bona agimus, inquit S. Gregor, semper ad memoriam male acta revocemus: ut dum caute culpa conspicitur, nunquam de bono opere incaute animus laetetur.

Appendix.

1. S. Gregorii Papae I. Homilia XVII.

in Evangel. (Luc. 10, 1—9.)

de officio seu cura pastorali, habita ad Episcopos in fontes Lateranensium. [1])

1. Dominus et Salvator noster, fratres carissimi, aliquando nos sermonibus, aliquando vero operibus admonet. Ipsa etenim facta ejus, praecepta sunt: quia dum aliquid tacitus facit, quid agere debeamus, innotescit. Ecce enim binos in praedicationem discipulos mittit: quia duo sunt [2]) praecepta caritatis, Dei videlicet amor et proximi: et minus quam inter duos caritas haberi non potest. Nemo enim proprie ad semetipsum habere caritatem dicitur, sed dilectio in alterum tendit, ut caritas esse possit. Binos ad praedicandum discipulos Dominus mittit, quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui caritatem erga alterum non habet, praedicationis officium suscipere nullatenus debet.

2. Bene autem dicitur, quia misit eos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus. [3]) Praedicatores enim suos Dominus sequitur: quia praedicatio praevenit, et tunc ad mentis nostrae habitaculum Dominus venit, quando verba exhortationis praecurrunt, atque per haec veritas in mente suscipitur. Hinc namque eisdem praedicatoribus Isaias dicit: Parate viam

---

[1]) Hanc homiliam habitam esse ad Episcopos congregatos, liquet maxime ex num. 13. et sequentibus; sane multa hic leguntur in libro de Pastorali cura jam dicta.

[2]) Alit. qui enim duo sunt. — [3]) Luc. 10, 1.

Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Hinc illis psalmista ait: Iter facite ei, qui ascendit super occasum.[1] Super occasum namque Dominus ascendit; quia unde in passione occubuit, inde majorem suam gloriam resurgendo manifestavit. Super occasum videlicet ascendit: quia mortem quam pertulit, resurgendo calcavit. Ei ergo qui ascendit super occasum, iter facimus, cum nos ejus gloriam vestris mentibus praedicamus, ut eas et ipse post veniens, per amoris sui praesentiam illustret.

3. Missis autem praedicatoribus, quid dicat audiamus: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.[2] Ad messem multam operarii pauci sunt, quod sine gravi moerore loqui non possumus: quia etsi sunt qui bona audiant, desunt qui dicant. Ecce mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus valde invenitur operator: quia officium quidem sacerdotale suscepimus, sed opus officii non implemus. Sed pensate, fratres carissimi, pensate quod dicitur: Rogate dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.[3] Vos pro nobis petite, ut digna vobis operari valeamus, ne ab exhortatione lingua torpeat, ne postquam praedicationis locum suscepimus, apud justum judicem nostra nos taciturnitas addicat. Saepe enim pro sua nequitia, praedicantium lingua restringitur: saepe vero ex subjectorum culpa agitur, ut eis qui praesunt, praedicationis sermo subtrahatur. Ex sua quippe nequitia praedicantium lingua restringitur, sicut psalmista ait: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas?[4] Et rursum ex vitio subjectorum, vox praedicantium prohibetur, sicut ad Ezechielem Dominus dicit: Linguam tuam adhaerescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans: quia

---

[1]) Isai. 40, 3. Psal. 67, 5. — [2]) Luc. 10, 2. — [3]) Ibid. — [4]) Psal. 49, 16.

domus exasperans est.[1]) Ac si aperte dicat: Idcirco tibi praedicationis sermo tollitur, quia dum me in suis actibus plebs exasperat, non est digna cui exhortatio veritatis fiat. Ex cujus ergo vitio praedicatori sermo subtrahatur, non facile cognoscitur. Quia vero Pastoris taciturnitas aliquando sibi, semper autem subjectis noceat, certissime scitur.

4. Sed utinam si ad praedicationis virtutem non sufficimus, loci nostri officium in innocentia vitae teneamus. Nam subditur: Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Multi autem cum regiminis jura suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt:[2]) terrorem potestatis exhibent, et quibus prodesse debuerant, nocent. Et quia caritatis viscera non habent, domini videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt: humilitatis locum in elationem dominationis immutant: et si quando extrinsecus blandiuntur, intrinsecus saeviunt. De quibus alias Veritas dicit: Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.[3]) Contra quae omnia considerandum nobis est, quia sicut agni inter lupos mittimur, ut sensum servantes innocentiae, morsum malitiae non habeamus. Qui enim locum praedicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare: ut ex ipsa sua mansuetudine iram saevientium mitiget, et peccatorum vulnera in aliis ipse afflictionibus vulneratus sanet. Quem et si quando zelus rectitudinis exigit ut erga subjectos saeviat, furor ipse de amore sit, non de crudelitate; quatenus et jura disciplinae foris exhibeat, et intus paterna pietate diligat, quos foris quasi insequendo castigat. Quod tunc bene Rector exhibet, cum seipsum diligere per amorem privatum nescit, cum nulla quae mundi sunt, appetit; cum terrenae cupiditatis oneribus nequaquam mentis colla supponit.

5. Unde et subditur: Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta: et

---

[1]) Ezech. 3, 26. — [2]) Alit. curam suscipiunt. — [3]) Matth. 7, 15.

neminem per viam salutaveritis.[1]) Praedicatori etenim tanta debet in Deo esse fiducia, ut praesentis vitae sumtus quamvis non provideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis provideat aeterna. Cui etiam per viam neminem salutare conceditur, ut sub quanta festinatione iter[2]) praedicationis pergere debeat, ostendatur. Quae si quis verba etiam per allegoriam velit intelligi, in sacculo pecunia clausa est: pecunia vero clausa est sapientia occulta. Qui igitur sapientiae verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in sacculo ligatam tenet. Unde scriptum est: Sapientia abscondita, et thesaurus occultus, quae utilitas in utrisque?[3]) Quid vero per peram, nisi onera seculi: et quid hoc loco per calceamenta, nisi mortuorum operum exempla signantur? Qui ergo officium praedicationis suscipit, dignum non est ut onus secularium negotiorum portet: ne dum hoc ejus colla deprimit, ad praedicanda caelestia non assurgat. Nec debet stultorum operum exempla conspicere, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat munire. Sunt etenim multi, qui pravitatem suam ex alienis pravitatibus tuentur. Quia enim alios talia fecisse considerant, se haec facere licenter putant. Hi quid aliud faciunt, nisi pedes suos ex mortuorum animalium munire pellibus conantur? Omnis vero qui salutat in via, ex occasione salutat itineris, non ex studio optandae ejusdem salutis. Qui igitur non amore aeternae patriae, sed praemiorum ambitu salutem audientibus praedicat, quasi in itinere salutat: quia ex occasione, et non ex intentione salutem audientibus exoptat.

6. Sequitur: In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum[4]) pax vestra: sin autem, ad vos re-

---

[1]) Luc. 10, 4. — [2]) Alit. in iter, alit. itinere. — [3]) Eccli. 41, 17.
[4]) Alit. super illam nempe, domum.

vertetur.[1]) Pax, quae ab ore praedicatoris offertur, aut requiescit in domo, si in ea filius pacis fuerit, aut ad eumdem praedicatorem revertitur; quia aut erit quisque praedestinatus ad vitam, et caeleste verbum sequitur quod audit: aut si nullus audire voluerit, ipse praedicator sine fructu non erit: quia ad eum pax revertitur, quoniam ei a Domino pro labore sui operis merces recompensatur.

7. Ecce autem qui peram et sacculum portare prohibuit, sumtus et alimenta ex eadem praedicatione concedit. Nam subditur: In eadem autem domo manete, edentes et bibentes quae apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua.[2]) Si pax nostra recipitur, dignum est ut in eadem domo maneamus, edentes et bibentes quae apud illos sunt: ut ab eis terrena stipendia consequamur, quibus praemia patriae caelestis offerimus. Unde etiam Paulus haec ipsa pro minimo suscipiens, dicit: Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si vestra carnalia metamus?[3]) Et notandum quod subditur: Dignus est operarius mercede sua: quia jam de mercede sunt operis ipsa alimenta sustentationis; ut hic merces de labore praedicationis inchoetur, quae illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est, quod uni nostro operi duae mercedes debentur: una in via, altera in patria: una quae nos in labore sustentat, alia quae nos in resurrectione remunerat. Merces itaque quae in praesenti accipitur, hoc in nobis debet agere, ut ad sequentem mercedem robustius tendatur. Verus ergo quisque praedicator non ideo praedicare debet, ut in hoc tempore mercedem recipiat, sed ideo mercedem recipere, ut praedicare subsistat. Quisquis namque ideo praedicat, ut hic vel laudis vel muneris mercedem recipiat, aeterna procul dubio mercede se privat. Quisquis vero vel[4]) ea quae dicit, ideo placere hominibus appetit, ut dum placet quod dicitur, per eadem dicta non ipse,

---

[1]) Luc. 10, 5. 6. — [2]) Luc. 10, 7. — [3]) 1. Cor. 9, 11. — [4]) Alit. per ea.

sed Dominus ametur: vel idcirco terrena stipendia in praedicatione consequitur, ne a praedicationis voce per indigentiam lassetur: huic procul dubio ad recipiendam mercedem nil obstat in patria, quia sumtus sumpsit in via.

8. Sed quid hos (quod tamen sine dolore dicere non possum) quid nos, o Pastores, agimus, qui et mercedem consequimur, et tamen operarii nequaquam sumus? Fructus quippe sanctae Ecclesiae in stipendio quotidiano percipimus, sed tamen pro aeterna Ecclesia minime in praedicatione laboramus. Pensemus cujus damnationis sit, sine labore hic percipere mercedem laboris. Ecce ex oblatione fidelium vivimus, sed quid pro animabus fidelium laboramus? Illa in stipendium nostrum sumimus, quae pro redimendis peccatis suis fideles obtulerunt; nec tamen contra peccata eadem vel orationis studio, vel praedicationis, ut dignum est, insudamus. Vix pro culpa sua quempiam aperta voce reprehendimus. Et adhuc (quod est gravius) aliquando si persona in hoc mundo potens sit, ejus forsitan errata laudantur, ne si adversetur, per iracundiam munus subtrahat quod impendebat. Sed debemus sine cessatione meminisse quod de quibusdam scriptum est: Peccata populi mei comedent.[1]) Cur autem peccata populi comedere dicuntur, nisi quia peccata delinquentium fovent, ne temporalia stipendia amittant? Sed et nos qui ex oblationibus fidelium vivimus, quas illi pro peccatis suis obtulerunt, si comedimus et tacemus, eorum procul dubio peccata manducamus. Pensemus ergo, cujus sit apud Deum criminis, peccatorum pretium manducare, et nihil contra peccata praedicando agere. Audiamus quid beati Job voce dicitur: Si adversum me terra mea clamat, et cum ipsa sulci ejus deflent, si fructus ejus comedi absque pecunia.[2]) Terra enim contra possessorem suum clamat, quando contra Pastorem suum juste Ecclesia murmurat. Cujus etiam sulci deflent, si corda audientium, quae a prae-

[1]) Osee. 4, 8. — [2]) Job. 31, 38. 39.

cedentibus sunt patribus praedicationis voce et vigore invectionis exarata, vident aliquid quod lugeant de vita Pastoris. Cujus videlicet terrae fructus possessor bonus sine pecunia non manducat: quia discretus Pastor praerogat talentum verbi, ne ad damnationem suam de Ecclesia stipendium sumat alimenti. Tunc enim de terra nostra cum pecunia fructus comedimus, quando sumentes ecclesiastica subsidia, in praedicatione laboramus. Praecones namque venturi judicis sumus. Quis ergo venturum judicem [1]) nuntiet, si praeco tacet?

9. Proinde considerandum nobis est, ut in quantum valet quisque, in quantum sufficit, et terrorem venturi judicii, et dulcedinem regni, susceptae Ecclesiae insinuare contendat. Et qui una eademque exhortationis voce non sufficit simul cunctos admonere, debet singulos, in quantum valet, instruere, privatis locutionibus aedificare, exhortatione simplici fructum in filiorum suorum cordibus quaerere. Debemus namque pensare continuo quod sanctis Apostolis dicitur, et per Apostolos nobis: Vos estis sal terrae. [2]) Si ergo sal sumus, condire mentes fidelium debemus. Vos igitur qui Pastores estis, pensate quia Dei animalia pascitis. De quibus profecto animalibus Deo per Psalmistam dicitur: Animalia tua habitabunt in ea. [3]) Et saepe videmus, quod petra salis brutis animalibus ponitur, ut eamdem salis petram lambere [4]) debeant, et meliorari. Quasi ergo inter bruta animalia petra salis debet esse sacerdos in populis. Curare namque sacerdotem [5]) necesse est, quae singulis dicat, unumquemque qualiter admoneat: ut quisquis sacerdoti jungitur, quasi ex salis tactu, aeternae vitae sapore condiatur. Sal etenim terrae non sumus, si corda audientium non condimus. Quod profecto condimentum ille veraciter proximo impendit, qui praedicationis verbum non subtrahit.

---

[1]) Alit. mundi vel mundo nuntiat. — [2]) Matth. 5, 13. — [3]) Ps. 67, 11. — [4]) Alit. ut ex eadem salis petra lambere. — [5]) Alit. curare namque sacerdoti.

10. Sed tunc vere aliis recta praedicamus, si dicta rebus ostendimus, si nos ipsi divino amore compungimur, et humanae vitae, quae sine culpa transire nequaquam potest, quotidianas lacrymis maculas lavamus. Tunc autem de nobis vere compungimur, si studiose patrum praecedentium facta pensamus, ut ex conspecta illorum gloria, in nostris nobis oculis nostra vita sordescat. Tunc vere compungimur, cum praecepta Domini studiose perscrutamur, et per haec proficere ipsi contendimus, per quae jam profecisse novimus quos veneramur. Hinc est enim quod de Moyse scriptum est: Posuit et labrum aeneum in quo lavarentur Aaron et filii ejus, cum ingrederentur in sancta Sanctorum, quod fecit de speculis mulierum quae excubabant in ostio tabernaculi. [1]) Labrum quippe aeneum Moyses ponit, in quo sacerdotes lavari debeant, et sancta Sanctorum ingredi: quia lex Dei prius nos lavari per compunctionem praecipit, ut nostra immunditia ad penetrandam secretorum Dei munditiam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum perhibet [2]) factum, quae ad tabernaculi ostium indesinenter excubabant. Specula quippe mulierum sunt praecepta Dei, in quibus se sanctae animae semper aspiciunt, [3]) et si quae in eis sunt foeditatis maculae, deprehendunt. Cogitationum vitia corrigunt et quasi renitentes [4]) vultus velut ex reddita imagine componunt: quia dum praeceptis Dominicis solerter intendunt, in eis procul dubio vel quid in se caelesti viro placeat, vel quid displiceat agnoscunt. [5]) Quae quamdiu in hac vita sunt, aeternum tabernaculum ingredi nequaquam possunt. Sed tamen ad ostium tabernaculi mulieres excubant: quia sanctae animae etiam cum infirmitate adhuc carnis gravantur, amore tamen continuo ingressum aeterni introitus observant. Moyses ergo labrum sacerdotibus de speculis mulierum fecit: quia lex Dei lavacrum cumpunctionis,

[1]) Exod. 38, 8. — [2]) Alit. perhibetur. — [3]) Alit. inspiciunt. — [4]) Alit. poenitentes. — [5]) Alit. cognoscunt.

peccatorum nostrorum maculis exhibet, dum ea per quae sanctae animae superno sponso placuerunt, intuenda nobis caelestia praecepta praebet. [1]) Quibus si diligenter intendimus, internae nostrae imaginis maculas videmus. Videntes autem maculas, in poenitentiae dolore compungimur: compuncti vero, quasi in labro de speculis mulierum lavamur.

11. Est autem valde necessarium, ut cum de nobis in compunctione afficimur, etiam commissorum nobis vitam zelemus. Sic ergo nos amaritudo compunctionis afficiat, ut tamen a proximorum custodia non avertat. Quid enim prodest, si amantes nosmetipsos, relinquamus proximos? Vel quid rursum prodest, si amantes vel zelantes proximos, relinquamus nosmetipsos? In ornamento quippe tabernaculi, bis tinctus coccus offerri praecipitur: ut ante Dei oculos caritas nostra Dei et proximi amore coloretur. [2]) Ille autem vere se diligit, qui pure diligit auctorem. Tunc ergo coccus bis tingitur, quando erga se et proximum ex amore veritatis [3]) animus inflammatur.

12. Sed inter haec sciendum nobis est, ut sic exerceatur zelus rectitudinis contra prava acta proximorum, quatenus in fervore districtionis nullo modo relinquatur virtus mansuetudinis. Ira etenim sacerdotis nequaquam debet esse praeceps et perturbata, sed magis ex consilii gravitate mitiganda. Et portare ergo debemus quos corrigimus, et corrigere quos portamus: ne si ex utroque unum defuerit, vel in fervore, vel in mansuetudine actio sacerdotalis non sit. Hic namque est quod in templi ministerio, in basibus templi sculptorio opere leones et boves et Cherubim expressa sunt. Cherubim quippe est plenitudo scientiae. Sed quid est, quod in basibus nec leones sine bobus, nec boves sine leonibus fiunt? Quid enim aliud designant bases in templo, nisi sacerdotes in Ecclesia? Qui dum sollicitudinem regiminis tolerant, quasi more basium superimposi-

---

[1]) Alit. praebent. — [2]) Exod. 25, 4. — [3]) Alit. ex amore caritatis.

tum onus portant. In basibus ergo Cherubim exprimuntur; quia decet nimirum, ut sacerdotum pectora plenitudine scientiae sint referta. Per leones autem terror severitatis, per boves vero patientia mansuetudinis figuratur. Itaque in basibus nec leones sine bovibus, nec boves sine leonibus exprimuntur: quia semper in sacerdotali pectore cum terrore severitatis custodiri debet virtus mansuetudinis: ut et iram mansuetudo condiat, et eandem mansuetudinem, ne fortasse dissoluta sit, zelus districtionis accendat.

13. Sed ista cur loquimur, cum adhuc plerosque gravari factis atrocioribus videamus? Vobis enim sacerdotibus lugens loquor, quia nonnullos vestrum cum praemiis facere ordinationes agnovimus, spiritualem gratiam vendere, et de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra cumulare. Cur ergo ad memoriam vestram non redit, quod vox Dominica praecipiens dicit: Gratis accepistis, gratis date. [1]) Cur non ante mentis oculos revocatis, quod templum Redemtor noster ingressus, cathedras vendentium columbas evertit, et nummulariorum effudit aes? [2]) Qui namque sunt in templo Dei hodie qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus accipiunt? Per quam videlicet impositionem Spiritus sanctus caelitus datur. Columba ergo venditur, quia manus impositio, per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium praebetur. Sed Redemtor noster cathedras vendentium columbas evertit; quia talium negotiatorum sacerdotium destruit. Hinc est enim quod sacri Canones Simoniacam haeresim damnant, et eos privari sacerdotio praecipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quaerunt. [3]) Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quando hi qui spiritalem gratiam venundant, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio privantur. Et quidem multa sunt alia praepositorum mala, quae humanos modo ocu-

---

[1]) Matth. 10, 8. — [2]) Joan. 2, 1. 2. — [3]) Alit. pretium accipiunt.

los lateat. Et plerumque se Pastores sanctos hominibus exhibent, atque in occultis suis videri turpes ante interni arbitri oculos non erubescunt. Veniet, veniet profecto ille dies, nec longe est, in quo Pastorum Pastor appareat, et uniuscujusque facta in publicum deducat: et qui modo subditorum culpas per praepositos ulciscitur, tunc praepositorum mala per semetipsum saeviens damnat. Unde et ingressus in templum, per semetipsum quasi flagellum de funiculis fecit, et de domo Dei pravos negotiatores ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit: quia subditorum quidem culpas per Pastores percutit, sed Pastorum vitia per semetipsum ferit. [1]) Ecce modo hominibus negari potest, quod latenter agitur. Ille certe judex venturus est, cui tacendo quisque se non potest celare, quem negando non potest fallere.

14. Est et aliud, fratres carissimi, quod me de vita Pastorum vehementer affligit: sed ne cui hoc injuriosum videatur fortasse quod assero, me quoque pariter accuso, quamvis barbarici temporis necessitate compulsus, valde in his jaceo invitus. Ad exteriora enim negotia delapsi sumus, et aliud ex honore suscepimus, atque aliud officio actionis exhibemus. Ministerium praedicationis relinquimus, et ad poenam nostram ut video Episcopi vocamur, qui honoris nomen, non virtutem tenemus. Relinquunt namque Deum hi qui nobis commissi sunt, et tacemus. In pravis actibus jacent, et correptionis manum non tendimus. Quotidie per multas nequitias pereunt, et eos ad infernum tendere negligenter videmus. Sed quando nos vitam corrigere valeamus alienam, qui negligimus nostram? Curis enim secularibus intenti, tanto insensibiliores intus efficimur, quanto ad ea quae foris sunt, studiosiores videmur. Usu quippe curae terrenae, a caelesti desiderio obdurescit animus: et dum ipso suo usu durus efficitur per actionem seculi ad ea emolliri non valet, quae pertinent ad caritatem Dei. Unde

---

[1]) Joan. 2, 1. 2.

bene sancta Ecclesia de membris suis infirmantibus dicit: Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi. [1]) Vineae quippe nostrae actiones sunt, quas usu quotidiani laboris excolimus. Sed custodes in vineis positi, nostram vineam minime custodimus: quia dum extraneis actionibus implicamur, ministerium actionis nostrae negligimus. Nullum puto, fratres carissimi, ab aliis majus praejudicium, quam a sacerdotibus tolerat Deus, quando eos quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla pravitatis cernit: quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus. Plerumque, quod est gravius, sacerdotes qui propria dare debuerant, etiam aliena diripiunt. Plerumque, si quos humiliter, si quos continenter vivere conspiciunt, irrident. Considerate ergo quid de gregibus agatur, quando pastores lupi fiunt. Hi enim custodiam gregis suscipiunt, qui insidiari gregi Dominico non metuunt, contra quos Dei greges custodiri debuerant. Nulla animarum lucra quaerimus, ad nostra quotidie studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intenta mente captamus. Et quia eo ipso quo ceteris praelati sumus, ad agenda quaelibet majorem licentiam habemus: susceptae benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum: Dei causam relinquimus, ad terrena negotia vacamus: locum sanctitatis accipimus, et terrenis actibus implicamur. Impletum est in nobis profecto quod scriptum est: Et erit sicut populus, sic sacerdos. [2]) Sacerdos enim non distat a populo, quando nullo merito vitae suae vulgi transcendit actionem.

15. Imploremus Jeremiae lacrymas; consideret mortem nostram, et deplorans dicat: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum? [3]) Aurum quippe obscuratum est, quia sacerdotum vita quondam per gloriam virtutum clara, nunc per actiones infimas

---

[1]) Cant. 1, 5. — [2]) Osee 4, 9. — [3]) Thren. 4, 1.

ostenditur reproba. Color optimus est mutatus, quia ille sanctitatis habitus, per terrena et abjecta opera ad ignominiam despectionis venit. Lapides vero sanctuarii intrinsecus habebantur, nec sumebantur in summi sacerdotis corpore, nisi cum sancta Sanctorum ingrediens, in secreto sui Conditoris apparebat. Nos ergo, fratres carissimi, nos sumus lapides sanctuarii qui apparere semper debemus in secreto Dei: quos numquam necesse est foris conspici, id est numquam in extraneis actionibus videri. Sed dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum, quia hi qui per vitam et orationem intus semper esse debuerant, per vitam reprobam foris vacant. Ecce jam pene nulla est seculi actio, quam non sacerdotes administrent. Dum ergo in sancto habitu constituti, exteriora sunt quae exhibent, quasi sanctuarii lapides foris jacent. Quia enim Graeca voce platea a latitudine vocatur, sanctuarii lapides in plateis sunt, cum religiosi quique lata mundi itinera sectantur. Nec solum in plateis, sed et in capite platearum dispersi sunt: quia et per desiderium, hujus mundi opera peragunt, et tamen de religioso habitu culmen honoris quaerunt. In capite ergo platearum dispersi sunt; quia et jacent per ministerium operis, et honorari volunt de imagine sanctitatis.

16. Quanto autem mundus gladio feriatur, aspicitis: quibus quotidie percussionibus intereat populus, videtis. Cujus hoc, nisi nostro praecipue peccato agitur? Ecce depopulatae urbes, eversa castra, Ecclesiae ac monasteria destructa, in solitudinem agri redacta [1]) sunt. Sed nos pereunti populo auctores mortis existimus, qui esse debuimus duces ad vitam. [2]) Ex nostro etenim peccato populi turba prostrata est; quia nostra faciente negligentia, ad vitam erudita non est. Quid autem animas hominum, nisi cibum Domini dixerimus, quae ad hoc sunt conditae, ut in ejus corpore trajiciantur, id est, ut in aeternae Ecclesiae augmentum tendant?

[1]) Alit. redacti. — [2]) Alit. cui esse debemus.

Sed hujus cibi condimentum nos esse debuimus. Sicut enim paulo superius praefati sumus, missis praedicatoribus dicitur: Vos estis sal terrae. [1]) Si igitur cibus Dei est populus, condimentum cibi sacerdotes esse debuerunt. Sed quia dum nos ab orationis et eruditionis sanctae usu cessamus, sal infatuatum est, condire non valet cibos Dei [2]): atque idcirco ab auctore non sumitur, quia exigente fatuitate nostra, minime conditur. Pensemus ergo qui umquam per linguam nostram conversi; qui de perverso suo opere nostra increpatione correpti, poenitentiam egerunt; quis luxuriam ex nostra eruditione deseruit, quis avaritiam, quis superbiam declinavit? Pensemus quod lucrum Deo fecimus nos, qui accepto talento, ab eo ad negotium missi sumus. Etenim dicit: Negotiamini dum venio. [3]) Ecce jam venit. Ecce de nostro negotio lucrum requirit. Quale ei animarum lucrum de nostra negotiatione monstrabimus? Quot ejus conspectui animarum manipulos de praedicationis nostrae segete illaturi sumus?

17. Ponamus ante oculos nostros illum tantae districtionis diem, quo judex veniet, et rationem cum servis suis, quibus talenta credidit, ponet. [4]) Ecce in majestate terribili, inter Angelorum atque Archangelorum choros videbitur. In illo tanto examine, electorum omnium et reproborum multitudo deducetur, et unusquisque quid sit operatus ostendetur. Ibi Petrus cum Judaea conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post se Achajam, ibi Joannes Asiam, Thomas Indiam, in conspectum sui regis conversam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis praedicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cum igitur tot Pastores cum gregibus suis ante aeterni Pastoris ocu-

---

[1]) Matth. 5, 13. — [2]) Alit. condiri non valet cibus Dei. — [3]) Luc. 19, 13. — [4]) Luc. 19, 15.

los venerint, nos miseri quid dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui redimus, qui Pastorum nomen habuimus, et oves quas ex nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus? Hic Pastores vocati sumus, et ibi gregem non ducimus.

18. Sed numquid si nos negligimus, omnipotens Deus deserit oves suas? Nullo modo: nam ipse eas, sicut per Prophetam [1]) pollicitus est, per semetipsum pascit: omnesque quos praeordinavit ad vitam, flagellorum stimulis, compunctionis spiritu erudit. Et per nos quidem fideles ad sanctum baptisma veniunt, nostris precibus benedicuntur, et per impositionem nostrarum manuum a Deo Spiritum sanctum percipiunt [2]): atque ipsi ad regnum caelorum pertingunt, et ecce nos per negligentiam nostram deorsum tendimus. Ingrediuntur electi, sacerdotum manibus expiati, caelestem patriam: et sacerdotes ipsi per vitam reprobam ad inferni supplicia festinant. Cui ergo rei, cui similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquae baptismatis, quae peccata baptizatorum diluens illos ad regnum caeleste mittit, et ipsa postea in cloacas descendit? Timeamus haec, fratres, conveniat actioni nostrae ipsum ministerium nostrum. De peccatorum nostrorum relaxatione quotidie cogitemus, ne nostra vita peccato [3]) obligata remaneat, per quam omnipotens Deus quotidie alios solvit. Consideremus sine cessatione quid sumus, pensemus negotium nostrum, pensemus pondus quod suscepimus. Faciamus quotidie nobiscum rationes, quas cum nostro judice habemus. Et sic debemus agere curam nostri, ut non negligamus curam proximi: ut quisquis ad nos jungitur, ex linguae nostrae sale condiatur. Cum vacantem [4]) quempiam et lubricum videmus, admonendus est ut conjugio frenare studeat iniquitatem suam; quatenus per hoc quod licet, discat superare quod non licet. Cum conjugatum videmus, admonendus est, ut sic exer-

---

[1]) Ezech. 34. — [2]) Alit. accipiunt. — [3]) Alit. peccatis. — [4]) Alit. lascivientem.

ceat curam seculi, ne postponat amorem Dei: sic placeat voluntati conjugis, ut non displiceat Conditori. Cum clericum videmus, admonendus est, quatenus sic vivat, ut exemplum vitae saecularibus praebeat: ne si quid in illo juste reprehenditur, ex ejus vitio ipsa religionis nostrae aestimatio gravetur. Cum monachum videmus, admonendus est ut reverentiam habitus sui in actu, in locutione, in cogitatione sua semper circumspiciat: ut ea quae mundi sunt, perfecte deserat, et quod ostendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus praetendat. Iste itaque jam sanctus est, admoneatur ut crescat: ille vero adhuc iniquus est, admoneatur ut se corrigat: quatenus quisquis se ad sacerdotem junxerit, sale sermonis illius conditus recedat. Haec fratres, vobiscum sollicite cogitate, haec et proximis vestris impendite: omnipotenti Deo fructum vos reddere de negotio quod accepistis parate. Sed ista quae dicimus, melius apud vos orando, quam loquendo obtinebimus.

O r e m u s.

Deus, qui nos Pastores in populo vocare voluisti: praesta quaesumus, ut hoc quod humano ore dicimur, in tuis oculis esse valeamus. Per Dominum nostrum, etc.

---

2. Ex Homilia XIV. S. Gregorii Papae I.

in Evangel. (Joan. 10, 11—16.)

de Notis boni et mali pastoris. [1])

1. Audistis, fratres carissimi, ex lectione Evangelica eruditionem vestram, audistis et periculum nostrum. Ecce enim is qui non ex accidenti dono, sed essentialiter bonus est, dicit: Ego sum pa-

[1]) Habita est haec homilia ad populum in basilica B. Petri Apostoli, dominica secunda post Pascha.

stor bonus. Atque ejusdem bonitatis formam quam nos imitemur, adjungit [1]), dicens: Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Fecit quod monuit, ostendit quod jussit. Bonus pastor pro ovibus suis animam suam posuit, ut in sacramento nostro corpus suum et sanguinem verteret, et oves quas redemerat, carnis suae alimento satiaret. Ostensa nobis est de contemtu mortis via quam sequamur, apposita est forma cui imprimamur. Primum nobis est exteriora nostra misericorditer ovibus ejus impendere: postremum vero, si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ovibus ministrare. A primo autem hoc minimo pervenitur ad postremum majus. Sed cum incomparabiliter longe sit melior anima qua vivimus, terrena substantia quam exterius possidemus: qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam? Et sunt nonnulli, qui dum plus terrenam substantiam quam oves diligunt, merito nomen pastoris perdunt. De quibus protinus subditur: Mercenarius autem, et qui non est pastor, cujus non sunt oves propriae, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit.

2. Non pastor, sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oves Dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est, qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quaerit: terrenis commodis inhiat, honore praelationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reverentia laetatur. Istae sunt etenim mercedes mercenarii, ut pro eo ipso quod in regimine laborat, hic quod quaerit, inveniat, et ab haereditate gregis in posterum alienus existat. Utrum vero pastor sit, an mercenarius, cognosci veraciter non potest, si occasio necessitatis deest. Tranquillitatis enim tempore, plerumque ad gregis custodiam sicut verus pastor, sic etiam mercenarius stat: sed lupus veniens indicat quo quis-

[1]) Alit. subjungit.

que animo super gregis custodiam stabat. Lupus etenim super oves venit, cum quilibet injustus et raptor, fideles quosque atque humiles opprimit. Sed is qui pastor esse videbatur et non erat, relinquit oves et fugit: quia dum sibi ab eo periculum metuit [1]), resistere ejus injustitiae non praesumit. Fugit autem non mutando locum, sed subtrahendo solatium. Fugit, quia injustitiam vidit, et tacuit. Fugit, quia se sub silentio abscondit. Quibus bene per prophetam dicitur: Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in proelio in die Domini. [2]) Ex adverso quippe ascendere, est quibuslibet potestatibus prave agentibus, rationis libera voce contraire. Et in die Domini pro domo Israel in praelio stamus, ac murum opponimus, si fideles innocentes contra perversorum injustitiam ex justitiae auctoritate vindicamus. Quod quia mercenarius non facit, cum venientem lupum viderit, fugit.

3. Sed est alius lupus, qui sine cessatione quotidie non corpora, sed mentes dilaniat, malignus [3]) videlicet spiritus: qui caulas fidelium insidians circuit, et mortes animarum quaerit. De quo lupo mox subditur: Et lupus rapit, et dispergit oves. Lupus venit, et mercenarius fugit; quia malignus spiritus mentes fidelium in tentatione dilaniat, et is qui locum pastoris tenet, curam sollicitudinis non habet. Animae pereunt, et ipse de terrenis commodis laetatur. Lupus rapit et dispergit oves, cum alium ad luxuriam pertrahit, alium ad avaritiam accendit, alium in superbiam erigit, alium per iracundiam dividit: hunc invidia stimulat, illum in fallacia supplantat. Quasi ergo lupus gregem dissipat, cum fidelium populum diabolus per tentationes necat. Sed contra haec mercenarius nullo zelo accenditur, nullo fervore dilectionis excitatur: quia dum sola exteriora commoda requirit, interiora

---

[1]) Alit. ingeri metuit. — [2]) Ezech. 13, 5. — [3]) Alit. magnus.

gregis damna negligenter patitur. Unde et mox adjungitur: Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de ovibus. Sola enim causa est, ut mercenarius fugiat, quia mercenarius est. Ac si aperte diceretur: Stare in periculo ovium non potest, qui in eo quod ovibus praeest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quaerit. Dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus commodis laetatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc quod diligit, amittat. Sed quia Redemtor noster culpas ficti Pastoris innotuit, iterum formam, cui debeamus imprimi, ostendit, dicens: Ego sum Pastor bonus. Atque subjungit: Et cognosco oves meas, hoc est diligo, et cognoscunt me meae. [1]) Ac si patenter dicat: diligentes obsequuntur. Qui enim veritatem non diligit, adhuc minime cognovit.

---

3. Epistola S. Gregorii Papae I.

ad Virgilium Episcopum Arelatensem. [2])

De usu pallii et de sacris ordinibus per venalitatem non dandis, et de simoniaca haeresi condemnanda, et de neophytis ad sacros ordines non promovendis.

O quam bona est caritas, quae absentia per imaginem, praesentia sibimet ipsis exhibet per amorem, divisa unit, confusa ordinat, inaequalia sociat, imperfecta consummat. Quam recte Praedicator egregius vinculum perfectionis vocat; quia virtutes quidem ceterae perfectionem generant, sed tamen eas caritas etiam ligat, ut ab amantis mente dissolvi jam nequeant. Hac itaque virtute, Frater carissime, plenum te esse reperio, sicut mihi de te, et hi qui ex Gallicanis partibus veniunt, et epistolae tuae ad me directae verba testantur.

---

[1]) Joan. 10, 14. — [2]) Lib. IV. ep. 50, Alit. lib. V. ep. 53.

Quod vero in eis juxta antiquum morem, usum pallii ac vices Sedis apostolicae postulasti, absit ne aut transitoriae potestatis culmen, aut exterioris cultus ornatum [1]) in vicibus nostris ac pallio quaesisse te suspicer. Sed quia cunctis liquet, unde in Galliarum regionibus fides sancta prodierit, cum priscam consuetudinem Sedis apostolicae Fraternitas vestra repetit: quid aliud quam bona soboles ad sinum matris recurrit? Libenti ergo animo postulata concedimus, ne aut vobis quidquam de debito honore subtrahere, aut praecellentissimi filii nostri Childeberti regis petitionem contemsisse videamur. Sed jam nunc studio majori res indiget, ut cum honor crescit, etiam sollicitudo proficiat, et erga caeterorum custodiam vigilantia excrescat, vitae quoque merita subjectis in exemplum veniant, et nunquam sua per suscepti honoris gratiam, sed lucra coelestis patriae vestra Fraternitas exquirat. Nostis enim, quid beatus Apostolus gemens dicat: Omnes enim quae sua sunt quaerunt, non quae sunt Christi Iesu. [2])

Quibusdam namque narrantibus, agnovi quod in Galliarum vel Germaniae partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perveniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex evangelio, quid Redemtor noster per semetipsum fecerit, quia ingressus templum cathedras vendentium columbas evertit. [3]) Columbas enim vendere, est de spiritu sancto, quem Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo, ut praedixi, malo jam innuitur quid sequatur. [4]) Quia qui in templo Dei columbas vendere praesumpserunt, eorum Deo judice cathedrae ceciderunt.

Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque qui pretio ad sacrum

---

[1]) Alit. ornamentum. — [2]) Philip. 2, 21. — [3]) Matth. 21, 12.
[4]) Alit. signatur.

ordinem perducitur, jam in ipsa provectus sui radice vitiatus, paratior est aliis venundare quod emit. Et ubi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date. [1])

Et cum prima simoniaca haeresis sit contra sanctam Ecclesiam exorta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum quem quis cum pretio ordinat, provehendo agit ut haereticus fiat?

Alia quoque nobis res est valde detestabilis nuntiata, quod quidam ex laico habitu per appetitum gloriae temporalis, defunctis episcopis tonsurantur, et fiunt subito sacerdotes. Qua in re jam notum est, qualis ad sacerdotium venit, qui repente de laico habitu ad sacrum transit ducatum. Et qui miles nunquam extitit, dux religiosorum fieri non pertimescit. Quam iste suam praedicationem habiturus est, qui fortasse nunquam audivit alienam? Aut quando aliena mala corrigat, qui nec dum sua flevit? Et cum ad sacros ordines Paulus Apostolus neophytum venire prohibeat, sciendum nobis est, quia sicut neophytus tunc vocabatur, qui adhuc noviter erat plantatus in fide: ita nunc inter neophytos deputamus, qui adhuc novus est in sancta conversatione.

Scimus autem, quod aedificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi novitatis suae humore siccentur; ne si ante pondera quam solidantur accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant. Et cum ad aedificium arbusta succidimus, ut prius viriditatis humor exsiccari debeat, exspectamus: ne si eis adhuc recentibus fabricae pondus imponitur, ex ipsa novitate curventur, et confracta citius corruant, quae immature in altum levata videbantur. Cur ergo hoc non subtiliter in hominibus custoditur, quod in lignis quoque ac lapidibus tanta consideratione perpenditur?

Qua de re necesse est, ut vestra Fraternitas

[1]) Matth. 10, 8.

praecellentissimum filium nostrum Childebertum regem admonere studeat, ut hujus peccati maculam a regno suo funditus repellat: quatenus omnipotens Deus tanto illi apud se majora retribuat, quanto eum conspicit et amare quod ipse diligit, et vitare quod odit.

Itaque Fraternitati vestrae vices nostras in Ecclesiis, quae sub regno sunt praecellentissimi filii nostri Childeberti, juxta antiquum morem Deo auctore committimus; singulis siquidem Metropolitis secundum priscam consuetudinem proprio honore servato. Pallium quoque transmisimus, quo Fraternitas tua intra Ecclesiam ad sola missarum solemnia utatur. Sicubi autem longius Episcoporum quisquam pergere forte voluerit, sine tuae Sanctitatis auctoritate ei ad loca alia transire non liceat. Si qua vero inquisitio de fide, vel fortasse aliarum rerum inter Episcopos causa emerserit, quae discerni difficilius possit, collectis duodecim Episcopis ventiletur atque decidatur. Si autem decidi nequiverit, discussa veritate ad nostrum judicium referatur. Omnipotens autem Deus sua vos protectione custodiat, honoremque perceptum vos in moribus servare concedat.

Datum die XII. Augusti Indict. XIII.

---

4. Brevis atque utilis formula praelatorum. [1]

Exemplum enim dedi vobis. [2] Nota, quod etsi Christus omnibus dederit exemplum bene vi-

---

[1]) Haec anonymi tractatiuncula quodam in codice membranaceo, manu saeculi XIV., ut videtur, exarato, in fine aurei S. Gregorii M. de Pastorali Cura libri inventa dicitur, et ad calcem ejus 1791. Heidelbergae typis mandati addita est. Tum materiae affinitas, tum ipsa illius brevitas idem nobis faciendum suasit. — [2]) Joan. 13, 15.

vendi, ut dicit glossa super id ad Rom. 15, 4: Quaecunque scripta sunt etc., Christi vita vitae nostrae et morum est disciplina; tamen praecipue Praelatis et rectoribus. Ubi sciendum, quod Praelatus debet pro viribus imitari Christum in quinque

I. IN CONCEPTIONE.
II. IN NATIVITATE.
III. IN NOMINE.
IV. IN VITA.
V. IN MORTE.

I. In Conceptione. Quia sicut Christus fuit conceptus sine aliqua virginis corruptione et operatione Spiritus sancti, sic Praelatus debet eligi et praefici aliis sine aliqua precis corruptione, aut pretii seu affectionis carnalis, sed solum inspiratione Spiritus sancti. Aliter sequitur id, quod dixit Christus: Quod natum est ex carne, caro est, et quod natum est ex spiritu, spiritus est.[1] Item Christus fuit conceptus vir perfectus, contra eos, qui eligunt pueros in Praelatos. Item plenus virtutibus et scientia. Sic Praelatus debet eligi non vitiosus et ignarus; alias si caecus caeco ducatum praestet, ambo in foveam inferni cadunt.[2]

II. In Nativitate. Quia Christus natus est valde pauper. Pannis, inquit Lucas, eum involvit,[3] non sericis, non pretiosis vestibus. Quod est contra multos Praelatos, qui pompose induuntur. Item Christus mox natus flevit juxta id: Vagit infans inter etc. Sic Praelati, quando eliguntur, deberent flere considerantes suam insufficientiam atque

---

[1]) Joan. 3, 6.
[2]) Matth. 15, 14.
[3]) Luc. 2, 7.

periculum, quia judicium durissimum fiet in his, qui praesunt, ut dicit Sapientia. [1])

III. In Nomine. Ubi nota, quod Christus habuit quinque nomina, quae spiritualiter omnes deberent habere Praelati. Primum nomen est Christus: De qua natus est JESUS, qui vocatur Christus. [2]) Id est unctus oleo, scilicet misericordiae. Unde ipse dicebat: Estote misericordes. [3]) Tales deberent esse Praelati, scilicet compati subditis et subvenire eis pro posse. Sicut fecit Christus, qui licet esset sibi valde austerus, tamen aliis fuit valde misericors, ut patet de Magdalena, de Adultera, de Cananea, de Publicano, de Latrone, quibus omnibus misericordiam fecit. Unde Chrysostomus super Matth. „Si Deus benignus, ut quid sacerdos ejus austerus? Vis apparere sanctus? Circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus. Audiant te fratres parva mandantem, et grandia videant facientem.“ Item Gregorius Nazianzenus in Apologetico suo: Qui aliis praeest, omni opere post tergum posito proficere in optimis convenit, ita ut possit profectus sui exemplo invitare et allicere caeteros ad virtutem praecipue per humilitatis a Domino nobis traditam formam. Non enim oportet vel vi vel ex necessitate constringere, sed ratione et vitae exemplis suadere, quoniam omne, quidquid extorquetur invitis, cum eo, quod tyrannicum videtur, nec perseverare quidem potest; solet enim deficere, quidquid violenter extrahitur, sicut novellae arboris siquis in cacumen inclinet, relaxata rursus in id, quod fuerat, redit. Quod autem ex proposito fit et voluntate, tam legitimum quam certum est, validissimis scilicet vinculis propriae voluntatis adstrictum. Nec hoc dixerim, ut Praelatus non debeat emendare et corrigere delinquentes; sic enim remota justitia cresceret im-

---

[1]) Sap. 6, 6. — [2]) Matth. 1, 16. — [3]) Luc. 6, 36.

punita nequitia, sed ut cum omni mansuetudine ac lenitate id agat, considerans, quod ipse quoque habet Praelatum in coelo, qui eum secundum merita judicabit. Qualem ergo velit erga se Deum superiorem suum, talem se suis inferioribus subditis exhibeat, alioquin judicium sine misericordia fiet in eum, qui non fecit misericordiam.[1]) Attendat item diligentissime, quod S. Leo Papa notabiliter sic dicit: „Inferiorum culpae ordinum ad nullos magis referendae sunt, quam ad desides negligentesque rectores, qui multam saepe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam.“ [2]) Unde et bene super id Cant.[3]) „Tempus putationis advenit.“ Quis, inquit, ita ad unguem superflua resecavit, ut nil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, et putata repullulant, et effugata redeunt, et extincta reaccenduntur, et sopita excitantur. Parum est semel putasse, semper putandum est; imo haud fieri potest, quin semper adsit, quod putari oporteat; si dissimulas, non invenis. Ergo clama, ne cesses etc.[4]) Secundum nomen Christi fuit Nazarenus,[5]) id est, floridus. Et revera floridus fuit Dominus, quia habuit candorem lilii per incorruptionem virginalem, livorem violae per humilitatem inexterminabilem, ruborem rosae per caritatem incomparabilem. De primo: Ego flos campi et lilium convallium.[6]) De secundo: Livore ejus, id est, humilitate, sanati sumus,[7]) scilicet a superbia. De tertio: Ego quasi plantatio rosae in Jericho.[8]) Tales deberent esse Praelati. Et si aliquando aliquis florum istorum marcesceret, deberent reflorere per poenitentiam, sicut illi, de quibus Apostolus: Gavisus sum vehementer,

---

[1]) Jac. 2, 13. — [2]) Dist. 86. c. 1. — [3]) Cap. 2, 12. — [4]) Isai. 58, 1. — [5]) Matth. 2, 23. — [6]) Cant. 2, 1. — [7]) Isai. 53, 5. — [8]) Eccli. 24, 18.

quia tandem aliquando refloruistis.[1]) Tertium nomen est Emmanuel,[2]) quod interpretatur, Nobiscum Deus.[3]) Hoc nomen deberent habere Praelati, ut scilicet semper essent cum subditis die noctuque, quasi pastores cum grege. Unde quia Moyses stetit absens a populo suo quadraginta diebus, ut acciperet legem a Domino, populus interim adoravit idola, ut patet Exod. 32. 5; et tamen bonos vicarios eis reliquerat, scilicet Aaron et Ur. Quid facient tales, quando dicetur eis a summo Pastore Deo illud Jeremiae: Ubi est grex, qui datus est tibi?[4]) scilicet in custodiam? Quartum nomen est Filius Altissimi.[5]) Hoc nomen deberent habere Praelati per altissimam conversationem et contemplationem. Ubi notandum, quia tres sunt differentiae bonorum filiorum: quidam enim filii alti sunt, et isti sunt incipientes; quidam altiores, et isti sunt proficientes; quidam sunt altissimi, et isti sunt perfecti. Et tales debent esse Praelati, quia in tantum distare debet a subditis vita Praelatorum, quantum distare solet a grege vita pastorum, ut ait Gregorius in Pastorali. Quintum nomen est JESUS, id est, Salvator. Hoc nomen debent habere Praelati, ut suam et subditorum operentur salutem, sicut fecit Dominus: Attende tibi et doctrinae, insta in illis; sic enim te ipsum salvum facies, et eos, qui te audiunt.[6]) Si hoc nomen in opere habere conarentur Praelati, omnes honorarent eos, quia dicitur: In nomine JESU omne genu flectatur.[7])

IV. Debent eum imitari in vita. Christus enim vocatus ad honorem, scilicet ad regnum, ut habetur,[8]) fugit. Opprobriis vero, id est passioni ultro se obtulit. Christus innocens fuit in vita, et tamen in

---

[1]) Phil. 4, 10. — [2]) Isai. 7, 14. — [3]) Matth. 1, 23. — [4]) Jer. 13, 20. — [5]) Luc. 1, 32. — [6]) 1. Tim. 4, 16. — [7]) Phil. 2, 10. — [8]) Joan. 6, 15.

magna continue fuit poenitentia; sic deberent facere veri Praelati.

V. In morte. Quia Christus pro subditis morti se exposuit. Bonus pastor animam dat pro ovibus suis.[1]) Fecit ipse primus, quod monuit. Si tales essent Praelati, magnam cum Christo remunerationem a pastorum Principe Deo mererentur. Cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

Explicit brevis formula Praelatorum.

---

[1]) Joan. 10, 11.